

To številko posvečamo spominu največjega slovenskega pesnika
Franceta Prešerna in sodobnim slovenskim kulturnim vprašanjem

1849

LJUDSKI TEDNIK

1949

CENA 20 lir, 12 jugolir, 6 din

TRST 4. februarja 1949

LETO ČETRTO - številka 151

ZDRAVLJICA

*P*rijatelj, odrodite
so irte vince nam sladko,
ki nam oživlja žile,
srce razjasni in oko,
ki vtopi
vse skrbi,
v potrhih prsih up budi!

*K*omu najpred veselo
zdravljico, bratje! čmo zapeti?
Bog našo nam deželo,
Bog živi ves slovenski svet,
brate vse,
kar nas je
sinov sloveče matere!

V sovražnike 'z oblakov
rodu naj našga trešči grom;
prosi, ko je bil očakov,
naprej naj bo Slovencev dom,
naj zdrobé
njih rokč
si sponc, ki jim se leže!

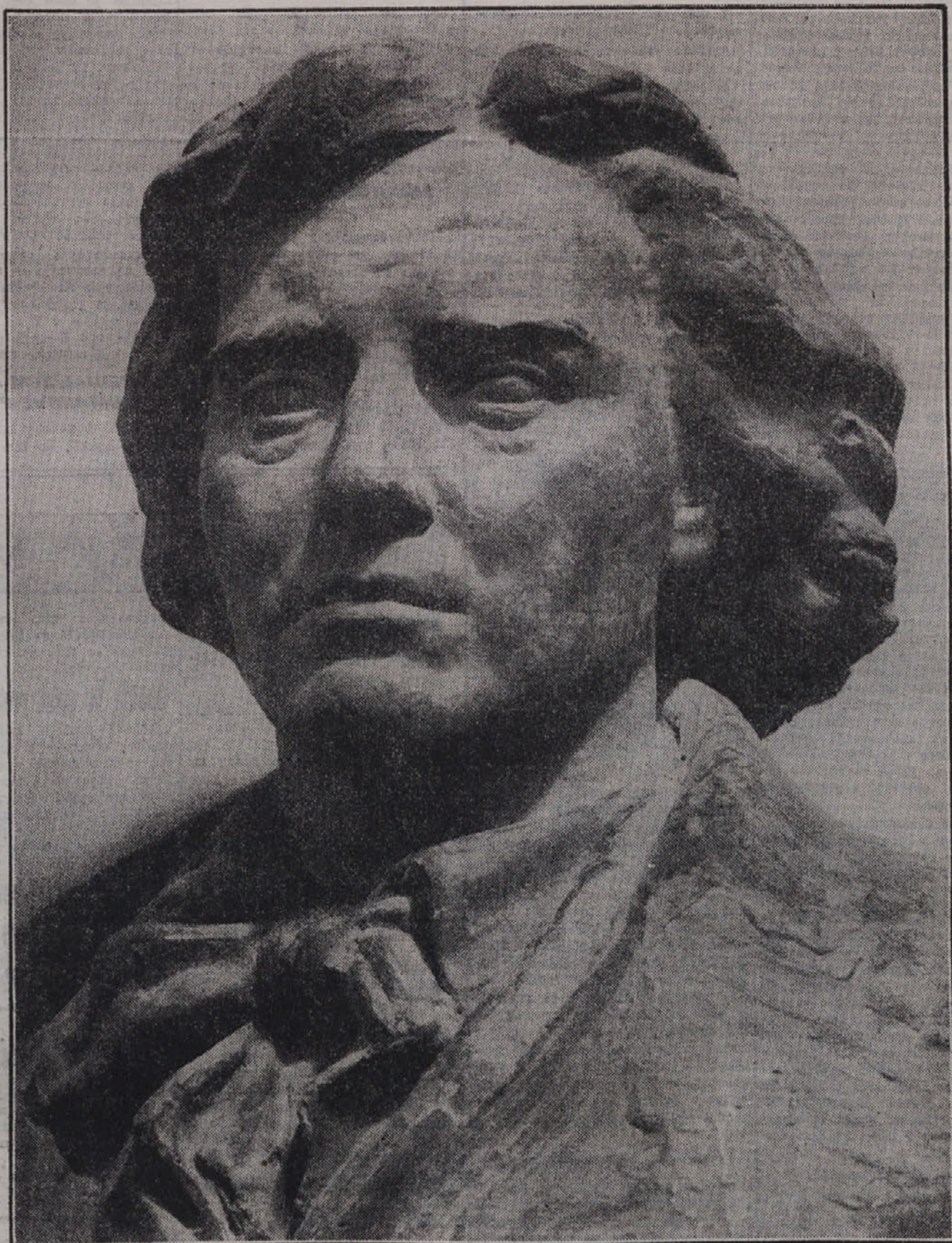
*E*linost, sreča, sprava
k nam naj nazaj se vrnejo;
otrok, kar ima Slava,
ysi naj si v roke sežejo,
da oblast
in z njo čast,
ko pred, spet naša bosta last!

*B*og živi vas Slovence,
prelepe, zlahtne rožice;
ni take je mladenke,
ko naše je krvi dekle;
naj sinov
zarod nov
iz vas bo strah sovražnikov!

*M*ladenci, zdaj se pije
zdravljica vaša, vi naš up;
ljubezni domačije
noben naj vam ne vsmrti strup;
ker zdaj vas
kakor nas
Jo srčno brani' kliče čas!

*Ž*ivé naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat' dan,
ko, koder sonce hodi,
prepír iz sveta bo pregnan,
ko rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

*N*a zadnje se, prijatiji,
kozarce zase vzdignimo,
ki smo zato se zbrat'li,
ki dobro v srcu mislimo;
doka'j dni
naj živi
vsak, kar nas dobrih je ljudi!

Francišek Smerdu:

Prešern, mavec 1948 (še neobjavljen)

ENOTNOST JE NUJNA

Glavne misli iz referata sekretarja KP Tržaškega ozemlja na konferenci predstavnikov demokratičnega gibanja Trsta

Na pobudo volivnega odbora italijansko-slovenske ljudske fronte, so se v Trstu sestali predstavniki demokratičnih organizacij Trsta, da prediskutirajo sedanji politični položaj na Tržaškem ozemlju posebno v zvezi z eventualnimi volitvami in da na podlagi ugotovitev izdelajo sklepe in nakažejo neposredno akcijo celotne tržaške protimperialistične fronte.

Na tej konferenci je podal politično poročilo sekretar KP in predsednik OF tov. Branko Babič. Iz referata povzemamo glavne misli:

Politična linija imperialistične reakcije v Trstu

Tržaško demokratično gibanje je sklepe mirovne pogodbe glede Trsta sprejelo v interesu miru in čimprejšnje normalizacije. Ne tako angloameriški imperialisti. Vse njihovo delovanje je usmerjeno v neupoštevovanje mirovne pogodbe in kršenje njenih določil. Konkretno se to izraža v podpihovanju nacionalne mržnje do slovenskega prebivalstva pri italijanski šovinistični reakciji, pri podpihovanju njenega iredentizma in v koncentriranju vseh mogočih reakcionarnih begunskih elementov, ki delujejo na znotraj proti tržaškim demokratičnim silam, na vzven pa kot špijunske organizacije proti ljudski republiki Jugoslaviji in drugim ljudskim demokracijam na vzhodu. Politika revizionizma angloameriške vojaške uprave se manifestira še posebno v sabotiranju v gospodarski samostojnosti Tržaškega ozemlja, ustvarjanja ekonomske unije Tržaškega ozemlja z Italijo in tako v dejanskem vključevanju Tržaškega ozemlja v plan Marshallovega imperialističnega osvajanja ekonomskih in strateških baz. Jasno je, da domače gospodarstvo pri tem hira in da standard tržaškega prebivalstva pada.

Protiakcija lokalnih demokratičnih sil

Taka politika vojaške uprave in nastali položaj sta narekovala tržaškemu demokratičnemu gibanju pojačanje borbe za spoštovanje mirovne pogodbe in za normalizacijo političnega in ekonomskega življenja. Osnovo te borbe je predstavljala organizacijska enotnost slovensko italijanskih ljudskih množic, ki je vzrasla iz krvave narodnoosvobodilne borbe. V tej težki borbi je tržaško demokratično gibanje doseglo velike uspehe, ki so preselili tudi teritorialni pomen. Doma je ta borba mobilizirala najširše ljudske množice v protimperialistično fronto, v svetu pa je razkrinkala imperialistično politiko angloameriške vojaške uprave.

Zahteva po demokratičnih volitvah

Ena glavnih zahtev, ki so jo postavljale tržaške demokratične sile, je bila zahteva po takojšnjih demokratičnih volitvah v upravne organe, v katerih je vojaška uprava proti ljudski volji namestila same reakcionarne iredentistične vrhove. Vojaška uprava se je tej zahtevi izmikala z vsemi mogočimi izgovori, vendar je bila končno v sled pritiska demokratičnih sil prisiljena začeti razmišljati o razpisu takih volitev. Vojaška uprava je čakala za to samo primernega trenutka, ki naj bi ji z souporabo vseh preizkušanih protidemokratičnih sredstev zagotovil volivni uspeh. Ta trenutek je prav gotovo prišel z objavo resolucije Informacijskega urada in z nastalim razkolom v tržaškem demokratičnem gibanju.

Vojaška uprava izkorišča in pogloblja razdor

Jasno je, da angloameriška vojaška uprava nastali razdor v demokratičnih vrstah izkorišča kakor najbolj ve in zna. Razširja vse mogoče provokacije in alarmantne vesti za ustvarjanje zmede in nezaupanja v Sovjetsko zvezo. Z poostreno prefinjenostjo nastopa proti demokratičnemu gibanju, ukinja še preostale sindikalne svoboščine in rehabilitira najmračnejše fašistične elemente. S pomočjo šovinistične reakcije izliva rasna sovraštva itd. Istočasno pa izkorišča spor v zvezi z volitvami in s serijo ukazov in ukrepov pripravlja take volitve, ki bodo v nasprotju z mirovno pogodbo. Na osnovi teh ukazov in ukrepov so oškodovani predvsem ljudje iz demokratičnega tabora in posebno še Slovenci, kar poleg zakona o volivni pravici kaže jasno, da bodo tudi te volitve na liniji priključitve Trsta k Italiji.

Zaradi vsega tega je nujno potrebno, da demokratične sile imperialistične namene z volitvami razkrinkajo, da v demokratičnem ljudstvu preprečijo nevarne iluzije o demokratičnosti politike vojaške uprave in domače reakcije in nevero ljudskih množic v svoje lastne sile, če bi eventualno tuji imperialistični in domači reakciji uspelo s takimi volitvami potvoriti dejansko razmerje političnih sil.

Osnovne naloge demokratičnega gibanja

V takem položaju so osnovne naloge demokratičnega gibanja naslednje:

1. Borba za spoštovanje mirovne pogodbe v našem interesu in v interesu mednarodnega stališča borbe za mir.
2. Borba za politično in ekonomsko neodvisnost Tržaškega ozemlja.
3. Borba za demokratizacijo našega javnega življenja.
4. Jasno in odločno je treba postaviti vprašanje nacionalne enakopravnosti slovenskega življa z italijanskim in se za to odločno boriti.
5. Predpogoj vsemu je enotnost demokratičnega gibanja, enotnost najširših slovensko italijanskih ljudskih množic. Tu je danes naša najbolj boleča točka kot posledica resolucije Informbiroja, in absurdne in lažljive kampanje Vidaličevega vodstva proti demokratičnim silam, ki so ostale zveste revolucionarni liniji tržaškega demokratičnega gibanja.

Kam vodi vidaličevstvo?

Vidaličeva skupina se je izrodila v agenciji najbolj izmišljenih in provokatorskih vesti in njeno glasilo v glasilo klikaških in grupaških polemik najbolj nizke vrste, ki so izgubile vsak stik s stvarnostjo. V Vidaličevu skupino se je z lahkoto vtihotali italijanski nacionalizem, ki prihaja v njej vedno bolj na površje, čeprav se to hoče prikrijevati. Politika Vidaličeve skupine je danes dejansko na liniji politike revizionizma v mednarodnem merilu, v lokalnem merilu pa tudi politika likvidatorstva revolucionarne linije v gibanju tržaškega proletariata, kompromisarstva s protirezničnimi reakcionarnimi skupinami in končno politika likvidiranja ljudskih demokratičnih množičnih organizacij začeti s SIAU.

Vidaličev volivni program

Na isti liniji je tudi Vidaličev volivni program, ki ne temelji na zdravi analizi značaja volitev in je zaradi tega nujno pomanjkljiv in še zdaleka ne program nekega demokratičnega gibanja, ki je dolžno v sklopu svetovne demokratične fronte voditi borbo proti imperializmu. V ozko in naivno postavljenem okviru administrativnih volitev se program omejuje na nerealne postavke v pogledu ekonomskih vprašanj, iz katerih se izraža pristajanje na pomoč Marshallovega plana, kajti nikjer ni govora o edini pravilni ekonomski politiki, to je politiki povezave z gospodarskim zaledjem. Vidaličev program strahopetno izbegava odločno in konkretno postavljanje nacionalnega problema in vodi tudi zaradi tega v kompromisarsko in neprincipielno zavestništvo z italijanskimi strankami in v končni liniji za priključitev Trsta k Italiji.

Odkloniti je treba nevarnost

Celotna politika Vidaličeve skupine predstavlja resno nevarnost za demokratično gibanje in nevarnost je treba nujno odkloniti. To pa je mogoče doseči z enotnostjo demokratičnih sil, katere pomanjkanje prav sedaj naše demokratične množice težko občutijo. Tu je tov. Babič navedel kako je Vidaličeva skupina doslej odklanjala vsak naš poziv na enotnost, poslužujoč se vedno za izgovor resolucije in tako popuščajoč tržaški reakciji. Toda v interesu tržaškega demokratičnega gibanja je treba prenehati z takim izrabljanjem resolucije in takoj preiti na plodonosno ustvarjanje enotnosti za volitve in za vnaprej. Mi, je dejal tov. Babič, smo pripravljani zato sprejeti kot osnovo za diskusijo Vidaličev volivni program, upoštevajoč pri tem naše pripombe. Tuje imperialistične sile in domača reakcija nam napovedujejo bitko! Sprejmemo jo in porazimo reakcijo.

PO ŠIROKEM SVETU

STALIN-DOSLEDNI BOREC ZA MIR

Pretekli teden je svetovna javnost dobila nov dokaz, kako Sovjetska zveza in njen voditelj Stalin posvečata vse svoje napore ohraniti in utrditi miru v svetu. Glavni ravnatelj ameriške novinarske agencije v Evropi Smith, je namreč stavil generalisimu Stalinu nekaj vprašanj glede odnosov med ZDA in SZ. Na vprašanje, če je Sovjetska zveza pripravljena skupno z ZDA objaviti izjavo proti vojni, je Stalin odgovoril pritrdilno. Prav tako je Stalin izjavil, da je pripravljen sestati se s Trumanom, da tako izjavo izdelata. Stalin je tudi izrazil dobro voljo SZ za rešitev nemškega oz. berlinskega vprašanja.

Stalinove izjave so sedaj predmet številnih razgovorov ameriških politikov in seveda predmet debat svetovnih političnih krogov. Ljudske množice vsega sveta pa so Stalinove izjave sprejele z odobravanjem in veseljem, kajti v milogljubni politiki Sovjetske zveze vidijo jamstvo za srečno in mirno bodočnost.

MARKOSOVI MIROVNI POGOJI

Radio «Svobodna Grčija» je oddajal proglas grške demokratične vlade, v katerem ponovno nudi pogoje, ki lahko napravijo konec državljanski vojni. Pogoji obsegajo naslednje točke:

1. Vse tuje vojaške sile morajo takoj zapustiti Grčijo. Vsakršna tuja intervencija v Grčiji mora prenehati. Razveljaviti se morajo vse konvencije in dogovori, ki kršijo suverenost in neodvisnost Grčije.
2. Takoj mora biti sklenjeno pre-

mirje. Nasprotujoči si vojski morata ostati na dosedanjih položajih.

3. Razglašena mora biti splošna neomejena politična amnestija. Vzpostaviti se morajo vse politične in sindikalne svoboščine. Narodne manjšine, ki živijo v Grčiji, morajo uživati popolno enakopravnost.

4. Začetek pogajanj za sestavo vlade, sprejemljive za obe stranki. Ta vlada naj izvede gornji sporazum in razpiše volitve, tako, da si ljudstvo lahko svobodno izbere obliko vlade.

Mir je v rokah demokratičnih sil Grčije, ki ga bodo znale izbojevati.

MAO - TSE - TUNG

ZAHTEVA VOJNE ZLOČINCE

Kot prvi in nujen pogoj za začetek mirovnih pogajanj na Kitajskem, je Mao Tse Tungova vlada pozvala nankinško vlado, naj izroči vse vojne zločince. Med drugimi zahteva v prvi vrsti generala Okamuro, ki je bil med japonsko okupacijo poveljnik japonskih čet na Kitajskem in ki ga je kitajske nacionalistično sodišče pred kratkim oprostilo. Ta zahteva se tiče tudi Cangkajška, ki dejansko še vedno vodi nacionalistično igro. Kot poročajo, je predsednik Kuomintang general Licunjen sprejel zahtevo, da aretira Cangkajška, vendar tega še ni storil.

Napredovanje osvobodilnih armad se nadaljuje in so borbe že predmestjih Nankinga. Po poročilih vrhovnega štaba NOV Kitajske, se enote vojske v dveh in pol letih uničile 246 kuomintangovih divizij, t. j. 4 milijone 300 tisoč mož.

IMPERIALIZEM - BISTVO TRUMANOVE POLITIKE

Ameriški zunanji minister Acheson je izjavil, da bodo ZDA so-

lovale v atlantskem paktu. Istočasno je Truman izjavil, da pripravlja vlada program za pomoč revnim državam in program borbe proti širjenju komunizma. Moskovska «Pravda» komentira Trumanove izjave v treh točkah.

Ameriško zunanjo politiko označujejo tri tendence:

1. Pospešitev ameriške pomoči, da se poveča pritisk ZDA na maršalizirane države, ter izvajanje ameriške vojaške pomoči;

2. Nadzorstvo ZDA nad državami, v katerih hiso do sedaj imele vpliva;

3. Strateška utrditev ameriške ekspanzije z namenom ustvaritve vojaških blokov, ki naj bi utrdili gospodarstvo ZDA v zahodni Evropi.

Medtem, ko je zahodni blok pod vodstvom ZDA ustvarjen, pa so poskusji ustvaritve skandinavskega bloka propadli.

GOSPODARSKO SODELOVANJE VZHODNO EVROPSKIH DRŽAV

Na konferenci v Moskvi, ki so se je udeležili predstavniki Sovjetske zveze, Bolgarije, Češkoslovaške, Romunije in Madžarske so ustanovili svet za vzajemno gospodarsko pomoč. To je nekak odgovor vzhodno evropskih držav na gospodarski boj kot držav, ki niso sprejele Marshallov plan, kiso ga začele ZDA in Britanija. Jugoslovanska agencija Tanjug poroča, da jugoslovanska vlada ni bila obveščena o tej konferenci. Skupno poročilo udeležencev konferencije pravi, da lahko v svet vstopi vsaka evropska država, ki se strinja z njegovim programom.

PO TRŽAŠKEM OZEMLJU

Kaj bodo gradili v letu 1949

Vojaška uprava je pretekli teden objavila gradbeni načrt za stanovanja v Trstu za letošnje leto. Zgradili bodo 240 stanovanj v ljudskih hišah IACP, za katere bo dala na razpolago 525 milijonov lir. 480 stanovanj bodo zgradile razne druge. Dela bo finansirala s 50% vojaška uprava ostalih 50% pa bodo križale hipoteke. Strošek za ta stanovanja bo znašal 1050 milijonov. Dalje bodo zgradili v Barkovljah turistični hotel, ki bo stal 250 milijonov lir, ter obnovili poškodovana stanovanja za znesek 250 milijonov lir. Skupno bodo torej letos potrosili za gradnjo stanovanj 2.075 milijonov lir.

V gradnji je v tržaški občini 364 stanovanj, v miljski pa sto. Ta stanovanja bodo dograjena marca meseca. V svojem programu so skoraj popolnoma pozabili na podeželje, ker so določili zanje same 45 milijonov lir. Če pomislimo, da je v Trstu kakih 60.000 ljudi brez svojega stanovanja, tedaj moramo ugotoviti, da bo ves ta program le v majhni meri omilil stanovanjsko krizo.

Tržaška gospoda noče povezave z zaledjem

Tržaški kapitalisti nočejo, da bi zaledne države povečale svoj promet preko tržaškega pristanišča. V Trstu je bila več časa madžarska delegacija, ki se je pogajala za povečanje madžarskega uvoza in izvoza preko tržaškega pristanišča. Madžari so predlagali, da bi plačevali prevozne in druge pristaniške stroške v naravi. Gospodje okoli Trgovske zbornice, kateri predstavlja Anton Cosulich, pa so temu nasprotovali ker nočejo, da bi Madžarska sklenila kakšen direkten dogovor s Tržaškimi ozemljem, da ja ne bi bila oškodovana povezanost Tržaškega ozemlja z Italijo. Ti gospodje namreč hočejo, da naj bi se to vprašanje uredilo v okviru madžarskoitalijanske trgovinske pogodbe. Tako sabotirajo tržaško gospo-

darstvo samo zaradi svojih političnih spekulacij in interesov. Pogajanja so se zato prekinila in delegacija je odpotovala na Madžarsko.

Občina bo sama proizvajala plin

Conski svet je končno odobril predlog občinskega sveta, da tržaška občina zgradi dve napravi za proizvodnjo plina ter da bo tako proizvajala plin v lastni režiji. Novi plinohram bo dal na razpolago 100.000 kub. metrov plina dnevno. Sedaj dobavlja Trstu plin podjetje ILLA v Skednji.

Ali so to obljubljene gradnje novih ladij?

Grki in Latince bi rekli: tresle so se gore, rodila se je miš. Ravno tako je v Trstu z velikim progra-

Oporarilo!

V zadnji številki je bilo pomotoma javljeno, da stane odsej posamezna številka Ljudskega tednika 25 metrolir oz. 15 jugolir.

Pravilna prodajna cena Ljudskega tednika je:

20 METROLIR
12 JUGOLIR
6 DIN

Prosimo čitatelje, da nam pomoto v prejšnji številki oprostite.

UPRAVA

mom o gradnji novih ladij, ki so ga razni listi toliko opevali. No, kot prva tolažba je prišla vest, da bodo v Tržaškem arsenalu popravili ladjo Liberty «Jessie Billingsley». Ta ladja je leta 1945 pri Novem gradu naletela na mino, pa so jo kljub temu privlekli z njenim tovorom

žita v tržaško luko. Kasneje so jo mislili podreti. No, sedaj pa so sklenili, da jo popravijo in da jo bodo morda celo dodelili kakšni tržaški paroplovni družbi. Ladjo so prepehtjali v Arzenal, pri čemer je bil navzoč sam general Gather in številni domači in tuji novinarji ter dopisniki agencij.

Sindikalne vesti

V preteklih dneh so bile v ladjedelnih Sv. Marka, Sv. Roka, v Tržiču, v tovarni strojev in v glavnem ravnateljstvu CRDA delne poldnevne protestne stavke, ki so sledile splošni stavki, o kateri smo že pisali. Delavci in nameščenci so stavkali, ker se ravnateljstvo CRDA sploh ni hotelo pogajati minimalnih delavskih zahtevah, ki so v glavnem znašale zvišanje mezd za 1.500 lir na mesec. Ker je bila stavka izključno ekonomskega značaja, so stavkali vsi delavci in nameščenci, tudi članj Delavske zbornice.

Končno je ravnateljstvo CRDA nekoliko popustilo ter so se pričela na uradu za delo in na sedežu industrijske zveze pogajanja med industrijci in sindikati. Zato so delavci prenehali s stavkovnim gibanjem ter opravljajo zopet nadure. V sredo popoldne pa so delavci zborovali na trgu Venezia, kjer so jim sindikalisti obeh organizacij spregovorili o vseh perečih vprašanjih.

S stavko so grozili tudi delavci in nameščenci občinskih in drugih javnih podjetij, ker niso ugodili njihovim zahtevam po povišanju mezd. Občinska uprava, čona in VU so se končno premislile in obljubile, da se bodo začele pogajati, nakar so delavci javili, da ne bodo stavkali.

Preteklo nedeljo so od 11. do 12. ure stavkali vsi tramvajski uslužbeni, ker je hotelo podjetje A.C. E.G.A.T. uvesti nov delovni urnik, ki bi bil za uslužbenca mnogo bolj naporen.

Velika udeležba volivcev pri volitvah v SIAU v Istri

V nedeljo so bile v Istrskem okrožju volitve v odbore SIAU. Te volitve so pokazale globoko politično zrelost istrskega ljudstva njegovo privrženost ideji bratstva med tremi tam živečimi narodi zaupanje v ljudsko oblast in odločnost, da se uresničijo vsi gospodarski načrti za letošnje leto.

Istrsko ljudstvo je izbralo iz svoje srede najboljše, najbolj predane in delavne ljudi, ki ga bodo vztrajno vodili v njegovi težki borbi za boljše življenje. S temi volitvami je ljudstvo tudi potrdilo program gospodarske obnove in sploh vse gospodarske dejavnosti ter izpovedalo, da bo dalo od sebe vse svoje sile za izgradnjo združnih domov, elektrifikacijo mnogih vasi, popravilo in gradnjo cest, izboljšanje kmetijskega gospodarstva, dvig življenjske ravni.

Ljudstvo je vsepovsod že narvezgodaj hitelo na volišča. Po vsem okrožju je bil pravi praznik; volili so stari in mladi; v mnogih vaseh, okrašenih z mlaji in slavoloki, so šli na volišča s harmoniko in godbo na čelu.

Ta veliki uspeh je razjaril reakcionarje in «internacionaliste». Z enakimi lažmi so hoteli prikriti navdušenje istrskega ljudstva in neuspeh vse svoje strupene propagande. V tej gonji so se našli na isti črti «Giornale», «Voce libera», «Ultimissime» in «Lavoratore». Ves njihov lajež, vse njihovo bevskanje pa ne moreta prikriti razultatov. V istrskem okrožju je volilo 97,6 odst. članov SIAU, članstvo pa je od zadnjih volitev naraslo za 4728. Število članov pa ni naraslo samo po vaseh; tudi v Kopru, Izoli itd., kjer naj bi bil vpliv razkolniške propagande iz Trsta največji, je sedaj število članov višje kakor leta 1947. O velikem navdušenju istrskega ljudstva za volitve SIAU nam najbolje priča tudi dejstvo, da je bila od 72 volišč v koprskem okraju udeležba volivcev stodontna v 34 volivnih bazah.

V Smarjah so se obvezali, da bodo odstranili 90 kub. metrov materiala, pa jim ga je v soboto zvečer ostalo še 15 kub. metrov. V nedeljo zjutraj so šli najprej volit, nato pa so šli na delo in odstranili ves ostali material. To je le en primer velikega navdušenja. Predvolivno tekmovanje je namreč zajelo vse kraje. V vsem okrožju so opravili mnogo tisoč ur prostovoljnega dela.

Novi odbori SIAU bodo sedaj šli na delo in s tem dokazali, da so zaslужili zaupanje, ki jim ga je pokazalo istrsko ljudstvo. Se krepkeje bodo podprli ljudsko oblast in ji vztrajno pomagali pri gradnji boljše bodočnosti, odstranjevanju obil in težav pri vsakdanjem delu, izvajanju obsežnega gospodarskega načrta in pri vseh njenih naporih, sploh. Uspehi, ki jih bo pokazalo to vztrajno delo, dvig življenjske ravni vsega prebivalstva, okrepitev bratstva med vsemi tremi narodnostmi pa bodo najboljši odgovor vsem klevetam in natolcevanju onih, ki stoje ob strani in ki zamaž hujskajo proti ljudski oblasti. Nedeljske volitve SIAU pa so jim tudi opomin, da je njihova propaganda-mlatenje prazne slame in da jih ljudstvo ne posluša, ker zanj veljajo dejanja ne pa prazno besedičenje.

Širite Ljudski tednik

K novim uspehom frontnih brigad

V nedeljo je prejela frontna brigada, ki pomaga v cementarni pri Anhovem, po 15 dnevnem naporu delu prehodno zastavico IOOF Slovenije. To brigado so ustanovili 17. januarja in šteje 68 ljudi. Razdeljena je na dve skupini, ki sta skupno opravili v tem času 7.277 delovnih ur. Brigadniki so posvetili ves svoj prosti čas svoji izobrazbi. Imajo svojo restavracijo in lastno postopje za prenočišče. Tam imajo tudi svojo igralnico, knjižnico, rdeči kotic, radio in harmoniko. Ko bo delo brigade končano, bo večina brigadnikov ostala v tovarni, ostali pa se bodo vključili v kmečke obdelovalne zadrage.

V Novi Gorici se formira v teh dneh že druga sezanska brigada. Do sedaj je zaposlena pri izkopu temeljev in kanalov za velik lesni kombinat ki bo največja stavba v Novi Gorici.

V Trzinu pa so se frontovci obvezali, da bodo naredili to leto 4 krat več delovnih prostovoljnih ur kot lani. Delali bodo na 19 gradiliščih. Med temi je najvažnejši novi stanovanjski blok. Dokončali bodo mladinski dom. V planu so tudi stavbe, igrišča in parki, ki bodo služili za razvedrilo otrok. V tem letu bodo prostovoljni delavci tudi dokončali planinska domova pod Storzicem in v Bistriški dolini.

Številni novi predmeti za široko potrošnjo

Lansko leto je lahka industrija znatno prekoračila proizvodni plan. To velja zlasti za Slovenijo, ki ima letos plan zvišan v primeru z lanskim letom za 30 odst.

V Sloveniji bodo potrošniki dobili na razpolago 90 novih predmetov, med njimi šivanke, škarje, predmete za spajanje oblek, turistični pribor, razne gospodinjske predmete, razne elektrotehnične in galanterijske predmete, prav tako pa tudi termofoje.

V LR Hrvatski pa bodo povečali proizvodnjo štedilnikov v primeru z lanskim letom za 53 odst., žarnic 33 odst., pralnega mila 32 odst., pohištva za skoraj 2,5 krat, bombažnih tkanin 22 odst., usnjene galanterije 274 odst., testenin 74 odst., klobasičastih izdelkov 2,5 krat, masla 117 odst. itd. Posamezna industrijska podjetja bodo izdelovala tudi nove predmete široke potrošnje kot električne aparate za gospodinjstvo, kročnike za gospodinjstvo, druge predmete iz porvelana itd.

V vaseh Breg in Mlika je Fronta dosegla velike uspehe, zlasti v prostovoljnem delu, kjer so člani opravili 5000 ur. Kopali so jarek za vodovod, kjer so žene same izkopale 200 m jarka. Pomagali pa so tudi na državnem posestvu v Stari cerkvi, kjer so gradili hlev za 100 glav živine. Poleg prostovoljnega dela ne zanemarjajo študija.

Zvezna komisija za vpis ljudske, ga posojila je objavila, da je bilo na račun ljudskega posojila vpisanega skupno 4.098.229.000,50 din, ki ga je vpisalo 3.954.048 vpisnikov, ne všteti pripadnikov JA in Narodne milice.

Devetkrat več plugov kakor pred vojno

Jugoslovanska industrija je v zadnjih letih znatno povečala proizvodnjo kmetijskih strojev. Tako so lani izdelali devetkrat več plugov, kakor pred vojno. Pričeli so graditi tudi nove tovarne. Tako od konca lanskega leta deluje popolnoma nova tovarna v Novem Sadu, tovarna «Pobeda» pa je že tudi dobila proizvodni plan za letošnje leto.

Letos bodo zgradili tudi tovarno traktorjev, ki bo popolnoma kri-la vse potrebe države po traktorjih, ki jih posledaj ne bo treba več uvažati. Zadnja leta izdeluje jugoslovanska industrija stroje, ki so najmodernejši po svoji konstrukciji. Tako vprežne grablje, stiskalnice za seno, trierje, dva tipa mlatičnih strojev itd.

Letos bo dala industrija naprednim kmečkim gospodarstvom ročne traktorje za obdelavo zemlje v hribovitih krajih, stroje za saditev krompirja, univerzalne traktorske kultivatorje, stroje za posipanje umetnih gnojil, sejalne stroje za žito, kosilne stroje, poleg raznih nadomestnih delov za traktorje itd.

Reka vedno bolj pomembna luka

13. januarja je preteklo tri leta, odkar je priplula v reško pristanišče prva prekomorska ladja «Ivana», danes «Žužemberk». Pristala je na pomolu «Prvi maj», na edinem delu

IZ REPUBLIK JUGOSLAVIJE

Člana izvršnega odbora OF se nista mogla udeležiti kongresa OF za slovensko Koroško

Angleške oblasti so grobo ovirale stik koroških Slovencev do svobodne domovine tudi ob zadnjem kongresu OF za Slovensko Koroško. Prehoda meje niso dovolile članoma izvršnega odbora OF Slovenije tov. Francetu Bevku in Janezu Vipotniku, kljub temu da so bile obmejne oblasti obveščene o potrditvi njunih viz. Sele ko je kongres končal z delom, sta lahko nadaljevala s potovanjem.

poti. Ze leta 1946 se je pričelo pristaniško življenje normalizirati. Norvežani so bili prvi, ki so vzpostavili redno linijsko zvezo z Reko. Potem so začele prihajati ameriške, holandske in angleške ladje, ki so tudi vzpostavljale nove proge.

Prav tako je jugoslovanska linijska tovarna plovba vzela Reko za svoje matično pristanišče. Januarja 1946 je znašal promet 150 ladij z okroglo 100.000 BRT in to večina z lesenimi jadrnicami in motornimi ladjami. Decembra preteklega leta pa je promet znašal 940 ladij s preko 450.000 BRT raznovrstnega in tranzitnega blaga.

Letos bodo povečali operativno površino pristanišča za 20 odst. S tem bodo rešili veliko problemov, ki nastajajo z vedno večjim prometom.

Pred nekaj dnevi je bilo v reškem pristanišču večje število ladij kot kdaj koli v njegovi zgodovini. Vanj se je natrpalo 31 prekoceanskih ladij s skupno 189.181 BRT. Pri tej številki pa niso vštete ladje «Jugoslovanske linijske plovbe». Po državni pripadnosti je bilo 19 domačih in 12 tujih ladij, in to 8 italijanskih, 4 grške, 2 angleški, 1 turški, 1 norveška in 1 madžarska ladja.

Zanimivo je pri tem, da je Reka v teh dnevih delala z okrog 5 krat večjo kapaciteto kot v času največjega prometa pod Italijo.

reške luke, na katerem je bilo iztovarjanje mogoče.

Ze januarja 1946 je bil usposobljen precejšen del pristanišča, tako da so lahko pričeli voziti najpotrebnejši gradbeni material za nadaljnjo obnovo. Pristanišče so očistili min, prav tako tudi pomorsko pot do Rače in do Perera. S tem so bila odprta vrata v pristanišče po najbližji in najvarnejši

UZBEKISTAN NAPREDNA SOVJETSKA REPUBLIKA

ogled na farhadsko hidrocentralo

IN DRUGIH LJUDSKIH DEMOKRACIJ

Zivljenje v osvobojenem Tiencinu

V osvobojeni Tiencin vozijo z motornimi vozili in ladjami hrano, posebno velike so količine žita, ki so ga nabrali v severni Kitajski kot prostovoljno darilo za sestradne prebivalce mesta Tiencina. Vrednost tako imenovanega denarja «zlate juane» je padla. Za to so ustanovili v Tiencinu novo narodno banko, ki zamenjuje denar po tečaju 62:1. Tekstilna podjetja, tovarne jute in kitajsko družbo za izdelovanje vžgalic so prevzele vojaške oblasti v Tiencinu, ker je bil v ta podjetja vložen Kuomintangov kapital.

V osvobojenem Tiencinu so bile velike manifestacije študentov, na katerih so vzklikali: «Živela naša osvobodilna armada! Živel Maoec-tung!».

ČEŠKOSLOVAŠKA

Nov načrt o narodni obrambi

Vlada je odobrila načrt zakona o narodni obrambi, po katerem mora imeti armada ljudsko demokratični značaj. Biti mora močna opora ljudstvu pri izgradnji socializma ter zaščitnik svobode ter državne neodvisnosti. Vojaška obveznost se prične z dokončanim 17. im letom in preneha s 70. im letom starosti. Zene lahko prostovoljno služijo v ar-

ma, v primeru izrednih vojaških ukrepov pa velja vojaška obveznost tudi zanje.

Vohuni na Slovaškem

Na Slovaškem v Bratislavi so organi državne varnosti odkrili široko razpredeno špijonsko mrežo. Člani teh špijonskih skupin so pošiljali emigrantom v Avstrijo poročila gospodarskega, političnega in vojaškega značaja, katera so emigranti predajali Angloameričanom.

BOLGARIJA

Zlitje „Zvena“ in Otočestvene fronte

Na okrajnih konferencah ljudske zveze «Zvena» proučujejo predlog izvršilnega odbora o razpustitvi stranke in njeni popolni združitvi z «Otočestveno fronto». V Bolgariji smatrajo, da bi spojitve obeh organizacij bila velik prispevek k politični enotnosti bolgarskega ljudstva.

V zadnjem času so v Bolgariji organizirali veliko število novih kmečkih obdelovalnih zadrug. To je brez dvoma posledica visoke pomoči, ki jo je država nakazala zadrugam v lanskem letu. Danes ima Bolgarija 1114 kmečkih obdelovalnih zadrug s 75.000 člani, obdelujejo pa preko 300.000 ha zemlje.

X. Kongres KP Letonske

V Rigi zaseda X kongres komunistične partije Letonske. Glavni tajnik KP je v svojem referatu poudaril, da se je Letonska pod sovjetsko vlado spremenila iz agrarne od kapitalistov odvisne dežele v socialistično republiko z razvito industrijo.

Rumena knjiga

Madžarska vlada je objavila v madžarskem, francoskem in angleškem jeziku «Rumeno knjigo» o izdajstvu kardinala Mindszentyja in njegovih pomagačev. Knjiga navaja vrsto dokumentov, ki govorijo o njegovih zvezah z Otonom Habsburškim, o vohunstvu za zapad in Vatikan ter o tihotapljanju inozemskih valut. Med drugim si je kardinal pridržal denar, ki so ga poslali Madžari iz Amerike svojim bratom v domovino.

Gospodarska pogajanja

Madžarska finančna delegacija je odpotovala v London, da se pogaja o trgovinskih odnosih med Madžarsko in Veliko Britanijo. Istočasno pa je v Budimpešto prispela delegacija poljske vlade za poljsko - madžarska pogajanja.

22. februarja bodo v sovjetskem Uzbekistanu volitve v krajevne sov-jete. V teh dneh bodo Uzbekistan-ci pokazali nove uspehe v gospodarstvu, industriji in kulturi svoje republike.

V Uzbekistanu je gradnja danes na višku. Pravkar dokončujejo hidrocentralo Farhadsko, eno največjih v ZSSR. Njena energija poveča kapaciteto uzbekistanskih elektrarn za 60 odst.

Ob Angrenskih premogovnikih kop-ljejo nove rove, s čimer bodo povečali narodne dohodke.

Proizvodnja v Sovjetskem Uzbekistanu je v primeru z letom 1946 porasla za 23,8 odst., a v primeru s 1940. letom pa celo za 25 odst.

Posebno pa je v zadnjem letu narasla proizvodnja poljedelskih strojev. Letna produkcija jekla se je podvojila, pridobivanje premoga je naraslo za 62,1 odst., proizvodnja bombažnih tkanin za 33,7 odst.

Uzbekistan, ki je bil za časa carizma zapostavljena in zato zaostala dežela, se je v času sovjetske oblasti vsestransko razvila.

Uzbekistan se je spremenil v veliko bombažno središče SZ z močno mehaniziranim gospodarstvom. Po revoluciji so izvedli v Uzbekistanu razsežno namakalno omrežje, ki je po svojem obsegu eno največjih na svetu. Grade velike vodne rezervoarje, ki namakajo na tisoče hektarjev doslej brezplodne zemlje. Pripravljajo tudi 500 km dolg kanal speljan iz Amur Darje preko pustinje. V uzbekistanski republiko goje v velikih množinah sviloprejke. baviijo se s krznarstvom, sadjarstvom in vinogradništvom.

ZVE STOBA

Prešernu

Revolucionarni meščansko-demokratski pokret, ki se je v pričetku preteklega stoletja razvil po vsej Evropi in zmajal propadajočo absolutistično vladavino srednjeveškega fevdalizma, je pljusnil tudi preko meja slovenske zemlje. Tu, kakor drugod v Evropi, je prebudil narodnostno zavest, ustvaril

Drago Pahor

prve pogoje za rast narodne kulture in spocel misel zedinjene Slovenije. Toda ta misel slovenskega političnega zedinjenja je bila sprico izredne fevdalne razkosanosti slovenske zemlje in sprico takratne zaostalosti slovenskega ljudstva še sen bodočnosti, ki se ga tedanji politični voditelji niso resno lotili uresničevati, temveč jim je bil le govorniški predmet ob slovesnih prilikah.

Revolucionarno - demokratična struja med Slovenci je bila prešibka, da bi sledila vzgladu italijanske meščanske revolucije, ki je tedaj pričela z združevanjem Italije. Četudi šibka za krepkejšo politično akcijo, je vendar bila ta skupina ideološko močno povezana z narodnimi gibanji Evrope in je pod vplivom teh ustvarjala napredno, veselovansko kulturo, ki je v borbi proti fevdalnemu razkosavanju slovenske zemlje in proti reakcionarnemu duhovnemu mračnjastvu vendarle položila temelje za bodočo politično delo v tem pravcu. V sredini te maloštevilne slovenske napredno-revolucionarne družbe se dviga nad vse ostale veliki duh Franceta Prešerna, ki so ga v njegovem ustvarjanju gnale

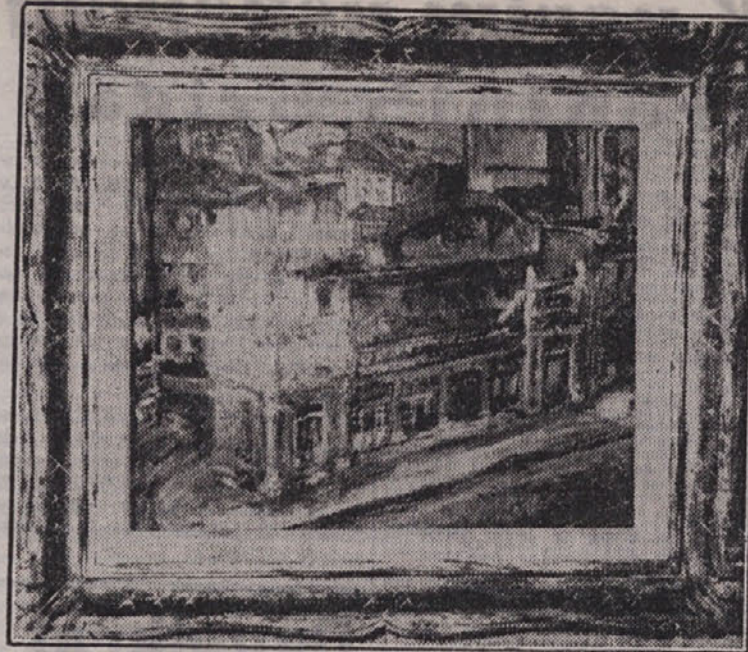
želje, da zbudil bi slovensko celovito in je tej slovenski celini želel da oblast in z njo čast, obilnost bodo naša last.

V tem je izražen politični program zedinjene Slovenije, v kateri naj si anje sinovi prosto volijo vero in postaven.

Prelepi cilj je tedaj še zelo daleč. Prešeren je pričel kljub avstrijski absolutistični in reakcionarni cenzuri z duhovnim združevanjem. Kronovinske meje so reakciji, ki je nasprotovala zedinjevalnim težnjam, omogočale, da je zadrževala že samo ustvarjanje enotnega knjižnega jezika. «V Gradcu in Celovcu so se na primer upirali, da bi štajerski in koroški Slovenci uporabljali kranjske šolske knjige, zavlačevali so rešitev abecednega vprašanja in podaljševali življenje dajničji in metelčiji, da bi preprečili enoten črkopis za Slovence» (Sperans).

Prešeren in njegov krog sta se morala ostro boriti proti reakcionarnim tendencam postaviti med slovensko ljudstvo umetne zidove, ki bi preprečili ali vsaj zadrževali rast enotnega knjižnega jezika in enotne slovenske kulture, ki je predpogoj rasti duhovne narodne enotnosti in iz te sledeče politične akcije. Ta boj, ki ga je bojeval

Prešeren, se je nadaljeval tudi po njegovi smrti vseh sto let in še vedno ni dobojevan. Fevdalni absolutizem je sicer zamenjalo nemško in delno italijansko liberalno meščanstvo, ki je ob šibkosti kapitalističnega razvoja pri Slovencih tamih bilo nosilec tujega kapitalizma in iz njega rastočega imperializma, ki si je svojil naše narodno ozemlje. Slovensko ljudstvo je doživljalo pod nemškimi, madžarskimi in italijanskimi osvajalci najtežje kulturno in narodnostno preganjanje, ki je doseglo svoj vrhunec v nacifašistični nameri, da se slovenski narod uniči tudi fizično. V tej težki uri, ko je šlo za sam obstoj slovenskega ljudstva, je to pograbilo za puške in z imenom Prešerna in drugih glasnikov slovenske kulture, duhovne in politične enotnosti podrlo vse meje,

JOZE CESAR:

Motiv iz Trsta

da je mitraljez slovenskega partizana zaregiral ne le v dolenskih hribih in gorenjskih planinah, temveč tudi onstran Karavank, okoli Gospe svete, na primorskih tleh in tam daleč preko Soče v Beneški Sloveniji. Kljub neštetim žrtvam, ki jih je slovensko ljudstvo doprineslo za zrušenje nacifašističnega imperializma, se vendar ni uresni-

čil slovenski narodni program in so bile ponovno začrtane preko slovenskega ozemlja nove meje v korist tujemu imperializmu. Slovensko ljudstvo je zavestno dalo intereso svetovnega miru tudi to žrtv, vendar se zaradi nove politične razkosanosti ni in se ne bo nikoli odreklo svoje kulturne in duhovne enotnosti, ki jo je začel Prešeren in so jo za njim kovali nad sto let najboljši sinovi našega naroda. Zamejni Slovenci so si ustvarili svoja prosvetna društva in kulturne ustanove, ki jim je glavna naloga, da gojijo slovensko kulturo in bdi-jo nad njeno enotnostjo.

Tudi Slovensko hrvaška prosveta, na zveza, ki je odgovorna za kulturno življenje Slovencev na Tržaškem ozemlju ni niti za trenutek pozabila, da morejo pognati po fašističnem uničenju nove mladice kulturnega razvoja le tedaj, ako črpajo življenjske sokove iz globokih korenin matičnega debla. Kdor koli poskuša ovirati to kulturno in duhovno enotnost slovenskega ljudstva, opirajoč se pri tem na politične meje, ki jih naš narod ni hotel, je sovražnik slovenskega ljudstva, pa četudi skriva namero za najlepšimi besedami in najbolj naprednimi idejami. Slovensko-hrvaška prosvetna zveza bo ostala zvesta Prešernovi dediščini

POSEBNOSTI SLOVENSKE likovne umetnosti v Trstu

Od kdaj lahko govorimo o slovenski tržaški likovni umetnosti?

Na to vprašanje ne moremo v Trstu tako lahko odgovoriti, oz zadeli bi na odpor, ako bi iskali našo umetnost pri vseh umetniških slovenskega rodu. Ne bi bilo namreč težko ugotoviti po slovenskih starših ali vsaj po najbližjih prednikih slovenske pokolenje naštetih tržaških umetnikov, pokolenje, ki ga pričajo tudi slovenska rodbinska imena kljub fašističnemu poitalijančevanju. Med njimi so iz prejšnjega stoletja največja imena tržaškega umetniškega življenja preteklosti in sedanjosti: Giuseppe Tominz (Josip Tominec), Cucig (Kavčič), ki je prav za prav tudi on z Goriškega, Rosé (Rožé) Marussig (Marušič) itd.

Toda ali moremo vključiti med slovenske umetnike one, ki so se prištevali k drugim narodnostnim skupinam, ustvarjali v drugih kulturnih sredinah, ter nosijo v svetem značaju le malo, svojega krvnega rodu?

Pustimo to vprašanje ob strani in z njim vsa ta starejša pokolenja romantičnih realistov ali celo klasicistov ter celo plejado sodobnih (sicer je že tudi Marussig moderen impresionist umrl pred malo leti) z imeni kot Perizi, Brumati, Geich, Rebez itd. Je to ona brezkončna in bolesta zgodba raznarodovanja in tlačenja, čigar za-ključna in najbolj nasilna faza je bil ravno fašizem (in moremo že reči, da je - zaključena?), - vse to povezano z nekoliko poznim narodnim in kulturnim prerodom pri gospodarsko-socialno šibkejšem ljudstvu.

O slovenskem slikarskem pokolenju v Trstu lahko govorimo izrecno šele v začetku tega stoletja nekoliko pred I. svetovno vojno. To je bilo že v dobi polnega raz-

maha impresionizma, ki nas je Slovence prvič v zgodovini likovne umetnosti postavil kot enakovredne na raven vseh drugih narodov. Prav za prav je zgodovinsko razvojno dosledno, da so prvo umetnostno razstavo v Trstu priredili vodilni slovenski impresionisti iz osrčja Slovenije Jakopič, Grohar, Jama so razstavili v Trstu 1.1907 v dobi, ko so že rasli domači moderni umetniki: Viktor Cotič, Guidon Birolla, Avgust Bucik, Pavel Klodič, Albert Sirk, Cveto Ščuka. Bil je to slikarski rod, ki se je šolal še večidel na Dunaju, poedini še v Benetkah in v Florenci, in od tam sprejemal novo šolo pariškega impresionizma, ki ga je že osvetljevalo krepko, izvirno, na visoki umetniški ravni stoječe moderno slovensko slikarsko ustvarjanje.

Vendar do pravih umetnostnih razstav domačih slikarjev je prišlo šele po svetovni vojni. L. 1919 sta razstavila pri Sv. Jakobu Ernest

Sešak in Fran Stiplošek, oba pomembna impresionista one dobe. Nasproti tej je pomenila še precejšen napredek razstava 1.1927, pri Sv. Ivanu, kjer so razstavili Tržaginci: Viktor Cotič, Guidon Birolla, in Albert Sirk.

To je bila tudi zadnja slovenska javna razstava v Trstu. Fašizem je uničil vsak poskus sloven-

skega kulturnega zbiranja in rasti. Med tem moramo še omeniti bežen pojav slikarskega modernizma, ki ga je iznesel precej hrupno s konstruktivistično razstavo v Gorici 1.1925, Tržačan Avgust Cernigoj.

Umetnostni razvoj se kljub fašizmu tudi pri nas ni ustavil. Rasel je nov rod, ki je dozoreval že pod fašizmom alj pa v emigraciji.

Jelinčič Zorko

Of za Slovensko Koroško

Ze od prvih početkov uvedbe splošnega ljudskega šolstva se borijo koroški Slovenci za svoje narodno šolstvo. Pred stoletjem je koroški Slovenec Matija Majar Ziljski stavil v Celovcu zahtevo po enakopravnosti slovenskega jezika v šoli in uradu, njegov soborec in tedanji politični voditelj koroških Slovencev Andrej Einspieler pa je v istem letu zahteval slovenske srednje in višje šole. Revolucionarni podvig narodov tedanje Avstro-Ogrske v letu 1848 je tudi za borbo koroških Slovencev ustvaril boljše osnove, kar dokazujejo prvi sadovi: Do leta 1853 so si priborili 68 popolnoma slovenskih in 50 slovensko-nemških šol. Deželni uradni list, vse deželne uredbe in uradni razglasi so izhajali tudi v slovenskem jeziku. V vseh srednjih šolah Celovca in Beljaka je bila slovensčina obvezna, slovenski dijaki so bili zastopani v teh šolah v številu, ki je nekako odgovarjalo številu koroških Slovencev.

Ta razvoj pa nikakor ni bil po volji nemškemu imperializmu, ki je v tisti dobi utrjeval preko Avstro-Ogrske svoje prodiranje na Balkan. Ze leta 1856. odreja ministrski ukaz nemški pouk v slovenskih šolah in ukazuje učiteljem posebno pozornost pri pouku nemščine. Posledica te germanizatorične odredbe se je takoj pojavila: Ze leta 1859. štejemo na Koroškem le še 16 popolnoma slovenskih, 68 slovensko-nemških in 215 izključno nemških šol, in to deloma v popolnoma slovenskih krajih.

Se bolj pa je zadel slovensko šolstvo Zakon o državnih ljudskih šo-

lah od dne 14. 5. 1869., ki je izročil odločitev o jeziku v šolah deželni šolski oblasti, ki se enaj ozira na želje vzdrževalcev šole. S tem je dobila deželna šolska oblast, v kateri koroški Slovenci niso bili zastopani, vse možnosti v roke, da s pritiskom na občine, posebno pa s pomočjo nemško-šovinističnega «Schulvereina» načrtno uničuje slovensko šolstvo. Porast nemškega imperializma po zmagi Nemčije nad Francijo v letu 1870-1871 je še poostrila politiko brezobzirne germanizacije Slovencev na Koroškem. Ze leta 1872 so dobile čisto ali pretežno slovenske občine popolnoma nemške šole, slovensko-nemške pa so se spreminile v tako imenovane «utrakvistične», v katerih učitelj nekaj mesecev, dokler ga otroci drugače ne razumejo, govori z njimi slovensko, ali bolj v narečju, nato pa sledi popolnoma nemški pouk.

Posebno se je ta germanizatorični pritisk izvajal nad učitelji: Leta 1876 se je na celovškem učiteljskem poučevala slovensčina samo eno uro tedensko. Leta 1877 pa je deželna šolska oblast odrekla vsem učiteljem, ki niso povoljno uvajali nemščine v tako imenovane «utrakvistične» šole, celo šolske doklade («petletnice»). Na ta način so dosegli 1. 1890 naslednje stanje: 300 nemških, 92 «utrakvističnih» in le še ena popolna slovenska šola! Tako imenovana «utrakvistična» šola, ki so jo koroški Slovenci in njihovi voditelji od nekaj tako v Avstro-Ogrski kot pozneje dosledno odklanjali, se je izkazala kot spretno sredstvo, s katerim je velenemški imperializem načrtno raznarodoval in ponemdeval ko-

roške Slovence.

Toda vsa borba koroških Slovencev proti šolskemu sistemu nepojmljivega duhovnega zatiranja je otala brez vidnih uspehov. Nad koroško slovensko mladino je izvajal dosledno vedno hujši pritisk nemški imperializem.

Po razpadu Avstro-Ogrske, ki zaradi obzirov na številne narodnosti v svojem okviru vendarle ni dopuščala neomejenega divjanja, so nemški šovinsti v Avstriji s še večjim nasiljem padli po koroških Slovencih. Leta 1920 po koroških Slovencih dokazana želja po združenju z vsemi ostalimi Slovenci, je nemški šovinizem na Koroškem le še stopnjevala. Kljub izrecnim obveznostim, ki jih je prevzela republika Avstrija s svojo demokratično ustavo in posebno v senžermenski mirovni pogodbi, se tudi v dobi prve avstrijske republike politična prisilnega ponemčevanja s pomočjo šole ni spremenila. Število tako imenovanih «utrakvističnih» šol se je stalno zmanjševalo. Leta 1931. jih je bilo po avstrijskih navedbah še 76, v šolskem letu 1936-37 samo še 67! Tudi duh, ki je vladal na šolah Slovenske Koroške v prvi avstrijski republiki, je bil izraz najhujšega sovražstva do vsega slovenskega. Značilno je, da so ravno koroški učitelji kot prvi v Avstriji že leta 1924 ustanovili na Koroškem prvo «nacional-socialistično učiteljsko zvezo». Koroško učiteljsvo je stalo vso dobo prve republike v prvih vrstah «Kaerntnerheimatbundes» in ilegalne «NSDAP». Avstrijske oblasti nikakor niso tega resno zavirale. Nasprotno, skušale so se z dopuščanjem zatiranja Slovencev udinjati nemškim

ALBERT SIRK:

Tržaška obala

NEKAJ MISLI O SLOVENSKEM tržaškem gledališču

Vedno in vedno, brez prestanka ponavljamo isto pesem «Zakaj nima naše gledališče svoje dvorane. To zveni mogoče že monotonno, vendar je kruto resnično. Če bi zahtevali nekaj, kar je nemogoče, bi bili krivični, toda tržaški Slovenci smo svojo gledališko dvorano, svoje pravo gledališče že imeli. Prav tu, sredi mesta je stala ponosna stavba našega gledališča. Mogoče mislijo odgovorni faktorji, da Slovenci v Trstu nimamo gledališke tradicije, da sploh ničesar ne razumemo o gledališki umetnosti. Gospodje se temeljito motijo, pa naj so te zmotne njih lastne ali inspirirane. Poglejmo samo na deželo in videli bomo v vsaki naši vasi prosvetna društva z dobro delujočimi dramskimi odseki, ki igrajo vredna dela ne samo iz domače, temveč tudi iz tuje literature. Spoznali bo-

Spored Prešernove proslave

v Skeđnju 6. II. 1949. ob 16 uri.

1. Venturini: a) Zdravica; b) Zapuščena (Pojejo Komorni zbor, Svetoivanški in Barkovljanski zbor).
2. O Fr. Prešernu govoril prof. Ravbar Miroslav.
3. Prešeren: Vrba (recitira Drole Stefka, članica SNG).
4. Davorin Jenko: Kam? (poje tenorist Dušan Pertot).
5. Prešeren: Slovo od mladosti (recitira Stane Raztresen, član SNG).
7. Prešeren: Sedmi sonet iz Sonetnega venca (recitira Joško Lukeš, član SNG).
8. Vilhar: Mornar (poje tenorist Dušan Pertot).
9. Prešeren: Lepa Vida (recitira Nada Gabrijelčič, članica SNG).
10. Davorin Jenko: Strunam (poje sopranistka Rožica Kozem).
11. F. Prešeren: Povodni mož (recitira Drole Stefka, članica SNG).
12. F. Prešeren: Orglar (recitira S. Raztresen, član SNG).
13. U. Vrabeč: Slovenska pesem (poje komorni zbor pod vodstvom U. Vrabeča).

pa če je to komu prav ali ne. Vsa prizadevanja, da bi končno le dobilo Slovensko narodno gledališče v Trstu samem svojo gledališko zgradbo ali vsaj primerno dvorano, so bila zaman. Nešteto je bilo intervencij, a vse so bile brezuspešne. Toda dolgo to ne more trajati, ker imamo pravico, da nam dajo to, kar smo že imeli. Kaj nam je strahotna zaslepljenost fašističnih hord požgala in uničila.

Vendar ni samo gledališka stavba to, kar nujno potrebujemo; nujno potrebujemo tudi gledališki naraščaj. To je nedvomno najkrogljivejše vprašanje v našem gledališču. Prepričani smo, da je med našim ljudstvom mnogo nadarjenih mladincev in mladink, ki bi sčasom lahko z uspehom nastopali v gledališču. Naše gledališče bo s februarjem ponovno odprlo svojo Igralsko šolo kjer se bo lahko naša mladina pod strokovnim vodstvom pripravila za poklic, ki je za naše ljudstvo nov. Če pregledamo rezultate prvega leta naše igralske šole, moramo na žalost ugotoviti, da naša mladina — razen nekoliko izjem — nima še pravega odnosa do igralskega poklica, ki je sicer težak, prav gotovo pa eden najlepših poklicev, saj pomeni biti igralec poslanstvo. S tem, da bomo skrbeli za gledališki naraščaj, bo bodočnost našega gledališča zagotovljena. Prednost do igralskega poklica in ljubezen do umetnosti, ki jo gojimo in katero vemo, da bo imela tudi naša mladina, ki se nam bo pridružila, sta porok, da bo naše lepo gledališče bujno vzcvetelo in se razvijalo kljub vsem zaprekam, ki se nam stavlja danes pri vsakem koraku na pot in končno resnično zmagalo ter služilo svojemu namenu, to je omiki našega ljudstva na Tržaškem ozemlju.

Namesto v primerni garderobi se morajo naši igralci pripravljati v hlevu

O delu tržaških pevskih zborov

Ni dolgo temu — še pol leta nazaj — ko se me znanci in prijatelji (zlasti je bilo to tam preko meje) ustavljali in vpraševali: «Kako gre pri vas z glasbo, petjem, pevskimi zbori, glasbeno šolo, godbami, radio itd. Odgovor ni bil težak. Vsi naši pevski zbori so včlanjeni v Prosvetni zvezi. Od te (prav za prav od glasbenega referenta) prejema jo pevsodnje navodila, nasvete, prejema jo potrebne muzikalije, za eventualne prilike in potrebe in ustvarja-

ni nad 120 gojencev. Te poučujejo v mestu, v Skeđnju, Barkovljah, Sv. Ivanu in Opčinah.

Operno šolo — do lastnega gledališča moramo prej ali slej priti — vodi tov. Dušan Pertot. Za bodočo opero moramo imeti pripravljene pevce in pevke. Nekateri so nam svoje vrline že pokazali pri produkciji na Opčinah in v Skeđnju in smemo od njih še mnogo pričakovati.

Mnogi naši pevski zbori so nastopili večkrat v radiu. To pove, da mora biti za tak nastop pevski zbor popolnoma zrel in to so mnogi dokazali. Ne smem pozabiti tudi onih pevskih zborov, ki so nesli našo pesem preko meje in dosegli krasne uspehe. Tudi kraški fantje so postali popularni in se priljubili pri naših poslušalcih. Naš pregovor pravi: Kjer ni poštenih ljudi, tam se slovenska pesem ne glasil. Zato je bila naša skrb razširati med pevci in pevkami (pa tudi med Italijani) ljubezen, bratstvo in slogo.

Tako sem hotel v nekaj besedah omeniti, da SHPZ ni v času svojega obstoja tudi na glasbenem področju zanemarjala svojih dolžnosti in vprav pevski zbori ji morajo biti nad vse hvaležni. Se mnogo mnogo bi se dalo povedati, kaj je SHPZ v tem pogledu naredila; v zahvalo za to pa sedaj nekateri ljudje pevske zbere mečejo iz prosvetnih domov in jim pošiljajo nezaupnice. Uspeh vseh teh novih prerekov, novih «prosvetarjev», in nezaupnic je ta, da so bili vsi naši — še ne dolgo temu agilni pevski zbori — v popolnem razsulu. Nekdaj tako lepo kulturno in razgibano delo v bratstvu, ljubezni in slogi se je spremenilo v bratomorni boj, prepir in sovraštvo.

Pevci in pevke! Vrnimo se na staro pot, ki je za nas in naše razmere edina pravilna, pametna in rešilna!

—ini.

Venturini Franc

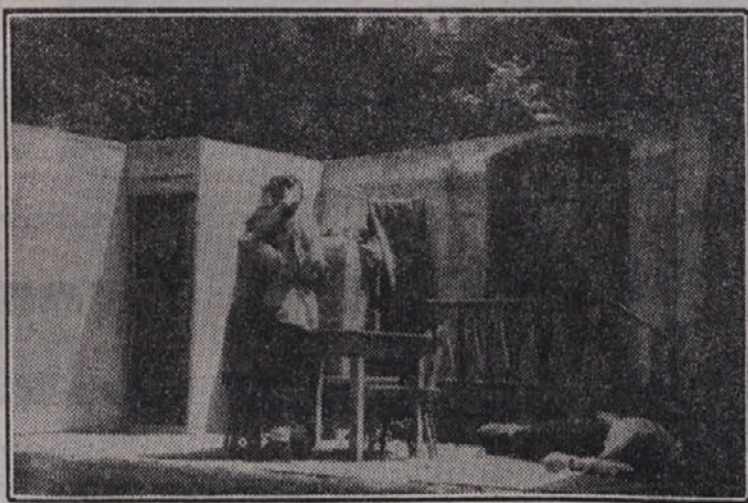
novi kompozicije. Zaradi velikega pomanjkanja pevovodij so bili organizirani pevovodski tečajji v Borštu, Kojskem in v Ljubljani in morem reči, da se nekateri teh tečajnikov prav marljivo udejstvujejo. Pevski zbori — brez katerega ni pri nas nobena vasica — so naravnost tekmovali med seboj in dosegali s samostojnimi nastopi in koncerti prav zavirljive uspehe. Masovnih nastopov, kot jih je prirejala peščica Slovencev na STO-ju pod okriljem SHPZ kljub vsem šikanam in oviram, ne more pokazati nobena še tako velika in mogočna država. Se bolj jasno sliko dobiš, ako povem, da je glasbeni odsek v teku te kratke dobe izdal in razposlal med pevke zbere nad pol milijona partitur.

Tudi godbe na pihala so dosegle pri nas prav lepe uspehe. Imamo n. pr. godbe, ki so po številu godbenikov in izvajanju težkih del imele odlične uspehe. Taka je n. pr. godba iz Sv. Križa, Nabrežine, Proseka, Trebč, Doline, Ricmanj Barkovelj, Plavij, I. dr.

Glasbena šola, ki jo vodi znani glasbenik in umetnik prof. Karlo Šancin nima na žalost svojih centralnih prostorov, a ima prav dober učiteljski zbor in doslej vsako leto

Pevski zbor S. Skam perle od Sv. Ivana

Slovensko narodno gledališče igra Borove sRaztrgancev

vodi tudi kulturno borbo

Imperialistom in hujskačem. Tako so leta 1924 ukinile še zadnje formalno slovensko šolo.

Prehod oblasti v roke nacistom je spravil na Koroškem na merodajna mesta ravno one plasti, ki so bile od nekdanj zagovorniki brezobzirnega nasilnega germaniziranja. To so bili predvsem učitelji, ki so kot najstarejši legalci postali skoraj brez izjeme najvidnejši funkcionarji «NSDAP» in njenih formacij. Pod njihovim vodstvom so se povsod po občinah Slovenske Koroške ustanovljali otroški vrteci za predšolske otroke, da bi tako dokončno ponemčili koroške Slovence. V teh vrtech je bila, kakor v vseh nemških osnovnih šolah, najstrožje prepovedana slovenska beseda. Izginili je tudi slovenski verouk in s tem zadnja slovenska beseda v javnosti.

Po napadu oboroženih nacističnih vojaških telc na Jugoslavijo leta 1941 so padle zadnje krinke koroških šovinistov. Z nepopisno naslado so učiteljski zagrizenci kot organi Gestapa stikali za slovenskimi knjigami in kulturnimi vrednotami ter jih do zadnjega zaprašenege koledarja in molitvenika uničili. Te uničenje knjižne vrednote bodo ostale večna kulturna sramota koroškega nemštva, ki je na ta način v pravi luči pokazalo svojo poslanstvo «kulturosoceva». Epakovredno nasilje je bilo tudi istočasno uničenje slovenskih kulturnih društev, ki so do te dobe nadomeščala vsaj do neke mere narodne šole za slovensko mladino. Na njihovo mesto je stopila zloglasna nacistična «Hitlerjeva mladina», v katero so uč-

teji tlačili in prisiljevali slovenske otroke.

Dokončno obliki možnega nasilja nad slovensko mladino pa je oznanjalo geslo «Kaerntner sprich deutsch». Nanj in na vse ostale oblike brezprimernega trpinčenja je dalo slovensko ljudstvo odgovor z edino razumljivim jezikom svojih partizanskih pušk in mitraljezov.

Koroški partizani so ob podpori Jugoslovanske armade osvobodili vso Koroško s Celovcem in Bečkom, prodrli prav do Gospe Svete ter tam na vojskemu stolu — simbolu srednjeveške slovenske države razobesili slovensko zastavo.

Toda kratka je bila svoboda koroških Slovencev. Zapadni imperialisti, ki hočejo tudi na tem delu Evrope ohraniti prevladujočo položaj, podpirajo avstrijske šoviniste in zahteve koroških Slovencev — teh doslednih borcev proti nacizmu, so kljub velikim vojnim žrtvam do danes še vedno brezuspešne. Osvobodilna fronta za Slovensko Koroško je še danes nepriznana organizacija, katere delo avstrijske oblasti, podpirane od anglo-ameriških okupatorjev ovirajo in preprečujejo, zapirajo aktiviste ter kljub členu 19 republiške ustave, ki določa: «Vsi narodi države so enakopravni in nobenemu se ne sme krati pravica, da sme braniti in gojiti svojo narodnost in svoj jezik», se slovensko danes na Koroškem sme govoriti samo doma, zapeje se lahko še kako slovensko pesem, toda ne partizanske in ne preglasno. Sme se s svojo govorico tudi na oder, kjer pa Slovenci napadajo pred očmi oblasti organzi-

rani pretepači. V javnem življenju, v upravi, ki naj urejuje odnose do družbe in gospodarsko, kulturno in narodnostno življenje pa za slovenski jezik ni prostora.

Za enakopravnost slovenske besede so padle ogromne žrtve. Te žrtve niso padle zastoj: Koroški Slovenci bodo terjali pravico vse dotlej, dokler ne bo slovenska beseda enakovredna in polnopravna na svoji lastni zemlji.

Na kongresu Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško, ki je bil 23. januarja t.l., so pripadniki OF soglasno sprejeli statut, po katerem se OF za Slovensko Koroško bori za utrjevanje nacionalne zavesti slovenskega ljudstva na Slovenskem Koroškem, proti vsem tendencam nadaljnje germanizacije Slovenske Koroške, za popravo škode, ki je bila prizadejana Koroškim Slovincem z načrtnim in prisilnim raznarodovanjem, proti narodnemu izdajstvu in vsem poskusom razbijanja narodne enotnosti ali odvajanja in odtujevanja koroških Slovencev od matičnega naroda. Zvesta svojim tradicijam se OF za Slovensko Koroško bori za nadaljnje utrjevanje bratstva in enotnosti slovenskega in avstrijskega delovnega ljudstva v skupni borbi za demokratizacijo delovnega ljudstva, proti sleherni obliki zatiranja in izkoriščanja in vsem poskusom imperialističnega zaslužjevanja. Kakor v času oborožene borbe proti fašizmu doprinaša OF za Slovensko Koroško s tem tudi svoj delež k razvoju resnično demokratične Avstrije.

Iz «Svobode mesečnika Slovenske Koroške

Ljubljanski igralci v drami: Arnaud d'Usseau in James Gow: Globoko so koreanine

USPEHI SLOVENSKEGA ŠOLSTVA v letu 1948

Ceprav je teža prvih let petletnega plana položena na težko industrijo in na elektrifikacijo, gre vzporedno z njima tudi vzpon vsega izobraževalnega in kulturnega dela, preoblikovanje ljudi in priprava tako potrebnih kadrov za upravljanje in ravnanje velike mehanizacije v industriji in kmetijstvu. Zato je popolnoma naravno, da je tudi šolstvo izpolnjevalo nalogo, kakor mu jih je nakazoval plan.

Kaj bi bilo za preteklo leto posebno značilno?

Vencoslav Vinkler

Čeprav je teža prvih let petletnega plana položena na težko industrijo in na elektrifikacijo, gre vzporedno z njima tudi vzpon vsega izobraževalnega in kulturnega dela, preoblikovanje ljudi in priprava tako potrebnih kadrov za upravljanje in ravnanje velike mehanizacije v industriji in kmetijstvu. Zato je popolnoma naravno, da je tudi šolstvo izpolnjevalo nalogo, kakor mu jih je nakazoval plan.

Življenje v slovenskih hramih Talije

Umestno in potrebno je, da si tik pred prazno tridesetletno jubilejno Drame izdelamo vsaj približno sliko o povojnem razvoju in uspehih tega srednjega slovenskega gledališča.

Leto 1945 predstavlja v stremljenju ljubljanske Drame skoraj tako pomembno prelomnico, kot je bila prva uprizoritev »Zupanove Miceke, ustanovitve Dramatičnega društva ali začetek Slovenskega narodnega gledališča. Pred na mestne posrednice sloje omejeno gledališče, ki je stalo sredi slovenskega življenja nekako odmaknjeno, bolj ali manj izolirano (E. Kozak), je dobilo zdaj v širokih dopolnilnih tečajih. Razumljivo pač, da se mora šolstvo ob tekem poletu boriti tudi z težavami. Obnova in novogradnja šolskih pioslopj ne moreta napredovati s tako naglico, kakor potrebe po novih prostorih. Brezposelnosti-pri nas ni, narostno, komaj bi bilo, da bi vsakdo delal za dva. Priznanjkuje nam ljudi za produkcijo, primanjkuje nam jih tudi za pedagoško delo. Na novo so v preteklem letu odprli učiteljstva v Novem mestu in Celju. Pri vseh učiteljskih so internati, tako da živi 52% vseh učiteljskih v internatih. Hecno, da bodo živeli vsi, da bo kar najbolj preskrbljeno za naš pedagoški kader. Vseh dijaških internatov v republiki je trenutno 53, a seveda še daleč ne zadostujejo. Široka težnja za šolami višjih stopen je zrcalil v neprestanih novih predlogih za ustanavljanje in razširjanje šol, zrcal se v silnem delovneto poletu, kadar gre za obnavljanje in novogradnjo stavb za šole vseh vrst, odseva v pozornosti, s katero spremlja ljudstvo delo šole na svojih zborskih razpravah o njih. V tem ne prednjačijo samo industrijski centri, temveč tudi od dajeni kraji, o katerih bi včasih mislili, da nam bodo smisla za višje kulturno življenje — in to pred

v Sloveniji smo imeli že v avstrijskih časih, v časih narodno-obrambenega boja precej množične tradicije ljudskoizobraževalnega in kulturno-umetniškega življenja (igralske družine, pevski zbiri, godbe). Tudi v predprilski Jugoslaviji je bilo ljudskoprosvetno življenje kvantitativno bogato, saj je bilo v dravski banovini 725 prosvetnih društev, ki so na pr. l. 1936 priredila okrog 3000 amaterskih gledaliških predstav, 560 akademij, 450 koncertov, 6000 tisoč predavanj itd. Ker pa je bilo vodstvo večine prosvetnih društev v rokah klerikalne in liberalne reakcije, se je predprilski ljudska prosveta v marsikem izirnila množično zastopanje in odvajanje pozornosti delovnega ljudstva od njegovih interesov za borbo proti kaptalističnim izkoriščevalcem in mračnim klerikalnim in drugim seduhovnim vodjem. Največ kal resnično naprednih prosvetnih prizadevanj je bilo v delu dokaj maloštevilnih detavskih prosvetnih društev (Svoboda,

Matinčič Milko

Schoenthan, Goldoni, Buechner, Ibser (2), Shaw (3), Rostand, Halbe, Maeterlinck, Goethe, L. Andrejev, Dostojevski, Pirandello, O' Neill, od domačin pa Cankar, Zupančič, Finžgar, Milčinski, Golar, Golja Jurčič in Leskovec.

V celotnem povojnem obdobju (tri in pol sez.) pa je bilo odigranih 47 del. Klasično in starejše svetovne mojstre zastopa 12, sovjetsko dramatik 12, slovensko 16, jugoslovansko, češko in ameriško pa 7 del.

Povojni repertoar tedaj ne vdrži primerjave z onim iz let 1945-48. Francose zastopa samo Molière, Italijane samo Goldoni, ruska klasika stoji brez Gribojedova, Gogolja in Čehova, novejša doba pa brez Gorka, bolgarska, poljska, španska in nemška dramatika pa sploh ni bila upoštevana.

Ne moremo namreč spregledati dejstva, da se je repertoarna politika v svojem odnosu do slovenske dramatike izrazito spremenila in da je zavzela edino pravilno linijo, ki ve, da je jamstvo za uspešno rast slovenske narodnega gledališča najprej in predvsem v domači dramatik. Zato je treba kot

BORBA ZA SOCIALISTIČNO

Janko Liška

Vzajemnosti. Ta društva so, če veš, almanj odvisna od tega, v kolikor so bili njihovi voditelji resnično napredni kulturni delavci, ne pa razni socialdemokratski oportunisti, sledila tisti zamisli ljudskoprosvetnega dela, kakor sta jo začela v Trstu pred štiridesetimi leti Ivan Regent predvsem kot organizator in Ivan Cankar kot predavatelj. Ta zamisel ljudskoprosvetnega dela v žandarstvi predprilski Jugoslo-

slaviji ni mogla do razmaha, ker so jo kapitalistični oblastniki ovrli na vse razne načine in se je presenetljivo razmahnila šele v času narodnoosvobodilne borbe, ko so se ne daleč od sovražnih postojank vršili mitingi, in katerih so peli borbeno partizanske pesmi, igrali igre in prizore z vsebino iz narodnoosvobodilne borbe, ko sta Cemelj in Cerino na Primorskem, kljub bližini sovražnih postojank, postala kulturni središči partizanskih divizij, ki so se v Crnolihu dajalo predstave slovensko narodno gledališče, ki so bile prirejane razne razstave, ko so kulturne prireditve mobilizirale v borbo, ki je omogočila, da je postala obetavna Prešernove smrti zares ljudski kulturni praznik, že sredi bojeva (8. februarja 1945), kakor ni bila nikoli prej niti v miru. Italijanski fašisti in hitlerjevci nacistični barbari so skušali z nasilji storiti vse, da bi zatrli slovensko kulturo, uspelo pa jim je požgati domove, požgati knjige, uničiti marsikaj, ni pa jim uspelo v srehi Slovencev zamortirati ljubezni do rodnega jezika, do ljudskih pesmi, do ljudskega izročila in do naše kulturne tradicije, ki je dosegla tako plemenito vidino, kakor so Prešernove pesmi in veliko delo Ivana Cankarja. V partizanski se je tedaj na kulturnem področju, podobno kot v borbi, pokazala življenjska sila tisoč let zapuščenega naroda, ki je prinesla v zakonitico slovenske kulture nove velike vrednote (Kajuh, partizanska pesem).

Za ljudsko prosvetno delo po končani vojni, za leto 1945 in še tudi 1946 so značilni številni mitingi in okrajni

Osnovni problem ljudske prosvete Slovenije

Osnovni problem ljudske prosvete Slovenije po osvoboditvi namreč ni bil odpravljanje analifabetizma in propagiranje lokal ljudskoprosvetnega dela, kakor pomelek drugod v Jugoslaviji, ampak: dati že iz prejšnjih obdobjev (Nadaljevanje na 7. strani)

Osnovni problem ljudske prosvete Slovenije

Osnovni problem ljudske prosvete Slovenije po osvoboditvi namreč ni bil odpravljanje analifabetizma in propagiranje lokal ljudskoprosvetnega dela, kakor pomelek drugod v Jugoslaviji, ampak: dati že iz prejšnjih obdobjev (Nadaljevanje na 7. strani)

Ljudske univerze

V vseh okrajnih središčih so ustanovljene okrajne ljudske univerze z nalogo, da organizirajo predavanja ne le v središčih okraj, ampak tudi na vaseh in v tovarniških obratih. Z dvigom znanja okrajnega vodilnega političnega gospodarskega in kulturnega kadra postajajo predavanja o številnih vprašanjih, ki zanimajo ljudstvo, ki gradi socializem, vse številneje in vse bolj kvalitetna. V Sloveniji je bilo po vojni na tisoče predavanj, veliko več, kakor jih je zabeleženih, kajti ena od značilnosti življenja v Jugoslaviji je, da se razvija s toliko živahnostjo in pestrostjo, da pogosto nadohaja časa za pregledovanje doseženih uspehov.

Ta članek bi bil preobsežen, ako bi podrobneje prikazoval take oblike ljudskoprosvetnega dela, kot so razni bralni diskusijski, razgovorni krožki, kot je kulturno in družabno življenje, ki se začneja razvijati v klubih, različnih kotičkih, frontnih kotičkih, v etnografskih, zadržnih domovih (skupno poslušanje radio), ako bi razpravljal o filmskih krožkih, o pionirski vzgoji, o kulturni vzgoji v domovih igre in dela, o ljudskoprosvetni vzgoji vojske in Narodne milice, ako bi razpravljal o vlogi naprednega filma in o velikem interesu, ki so ga deležne predstave potujočih kinoparatur, če bi obravnaval razne take agitacijske oblike, kot so stenišča, ustne novice, žepni časopisi, razstave. Ne bi pa bilo prav, da ne bi posebej poudarili pomena ljudskoizobraževalnih tečajev, ki jih eno od dobrih režižev merzo zapo- lna. Obirno je zlasti Kretivo delo (predavatelj na univerzi, publicist in znanstvenik, dramaturg in dramatik, pisec filmskega scenarija

(Nadaljevanje na 14. strani)

IDEJNOST LJUDSKE PROSVETE V SLOVENIJI

(Nadaljevanje s 6. strani)

dobij razširjenemu veselu do pelja, igrajo, do čitanja knjig, do izvenšolskega izobraževanja napredno vsebino. Osnovni problem ljudske prosvete Slovenije je, z vsemi že tradicionalnimi in z nekaterimi prejšnjimi razviti ali nezanimi ljudskoprosvetnimi panogami (ljudski ples, izobraževalni tečajji, dvig ljudskih talentov v krožkih in z individualno vzgojo oziroma šolo) vršiti revolucijo v slava, pomagati pri odstranjevanju ostankov klerikalne, buržuijske, oportunistične, socialdemokratske in tako zvane splošne miselnosti in oblikovati lik novega človeka, lik socialističnega človeka, človeka po vzoru najširših in najprednejših komunistov, ki bo zavestni in visoko kulturni graditelj socialistične družbe.

Ljudske knjižnice

Eno od sredstev za dosego tega cilja so ljudske knjižnice, je propagiranje naprednih knjig do zadnjega žarka. V enoletnem tečajevanju za dvig ljudskih knjižnic je izvršitveno odobruje uspelo, da je ob veliki ljubezni delovnih ljudi bilo ustanovljenih več kot 400 novih knjižnic. Samo v času enomesečnega tečajevanja na čast V. kongresa KPJ je bilo ustanovljenih 243 knjižnic. Po vojni so bile obnovljene mnoge knjižnice, ki jih je uničil okupator, zlasti na Štajerskem in Goriškem, prirejeni eden in tedni slovenske knjige s številnimi razstavami knjig, predavanja o vzgojnem pomenu napredne knjige ter z zelo uspešnim nabiranimi akcijami za nabavo knjig. Ker je bilo v mnogih knjižnicah preveč jih zavestni in politično občutljivi ljudje odstranili in jih nadomestili s deli takih pisateljev, kot so Gorki, Prešeren, Cankar, Lenín, Stalin, jin nadomestili za napredno politično, poljudno-znanstveno in lepo literaturo. Za dvig knjižničarjev, da knjižničarji ne bi bili le izpolnjevalci, ampak tudi usmerjalci bralcev, je bila prirejane vrsta okrajnih tečajev, novembra lani pa v zbirnišči Radenci republikni knjižničarski tečaj, ki je usposobil 213 knjižničarjev neimolekulne, večine mladenič iz vasi. Okrajni s podobnimi tečajji nadaljuje in prav to delo bodo v večini okrajnih središč ustanovljene okrajne ljudske knjižnice, ki se bodo razvile sčasoma v profesionalne kulturne ustanove in ki bodo imele nalogo, zbirati in izpostavljati vse slovensko po vojni izšle in tudi druge jugoslovanske knjige in prav tako vse knjige, potrebne za številne tečaje, ki se vsrjajo v okrajnih središčih.

Važnost zadržnih domov za prosveto na vasi

Preteklo poletje je močno razbivalo slovensko vasa gradnja zadržnih domov, ki jih gradijo vaščani prostovoljno, z lastnimi sredstvi. Ti domovi so, obsežne stavbe s prostori za zadržne in množične organizacije, s posebnimi velikimi dvoranami in z občestnimi

venšili, ampak imajo prileni spoznatni tudi vsebino in pomen narodno-osvobodilne vojne, smisel združništva in se izpopolnjevanju v umnem gospodarjenju. Te tečajev se udeležuje na tisoče mladih in starejših ljudi, predvsem bantjarjev ter mladih in srednjih kmetov, in na njih potujejo prav tako učitelji kakor mlilničniki, knečiči in ob priilki raznih delovnih akcij (Samae-Sarajevo, Breko-Banovici, Nova Gorica itd.), ter umni in posetni gospodarji, ki so bili že proglajeni ali pa so poznani kot borci za višji hektarski donos (tudarjiki in kmetijsku).

Sploh je ena najboljših značilnosti kulturne politike nove Jugoslavije, da je vse, kar je v vsakdo, ki ima kolektivne volje, politično in strokovno izobražuje, bodisi v tečajih, bodisi v krožkih, ali pa tudi v obliki takega rednega šolanja, kot so večerne gimnazije, ki jih obiskujejo predvsem delavci in vojak, ki si morajo čim, ki so ga pridobili v partizinski, utrditi tudi s predpisanjo šolske izobrazbo.

Važnost zadržnih domov za prosveto na vasi

Preteklo poletje je močno razbivalo slovensko vasa gradnja zadržnih domov, ki jih gradijo vaščani prostovoljno, z lastnimi sredstvi. Ti domovi so, obsežne stavbe s prostori za zadržne in množične organizacije, s posebnimi velikimi dvoranami in z občestnimi

Zena na vasi grinja po knjige

S knjižne razstave v Ljostroju

odri. Omembe vredne so tukaj novejši, ki jih propagira izvršni odbor ljudske prosvete glede udeležbe odrov, ki bodo zelo prostorni, grajeni v glavni in pomožni tipiziranih tipih, da bo laže prirejati gostovanje iz mest, da bodo imele igralske družine dovolj prostora za igranje, da bo dovolj prostora za nastope plesnih skupin. Novi odri bodo imeli proscenij, po greznice, razsvetljevanje s gibljivimi reflektorji, zidni horizont in enotne kulise, ki bodo omogočale več pestrost, smiselnot in stitnost inscenacij, kakor smo je bil vajeni doslej na amaterskih odrih. Bistvo enotnih kulise je v prvih dveh sestavljenosti iz raznih sestavnih delov, ki se daje kombinirati v sobe različnih stilov itd. Vse to bo omogočalo, da bodo tudi na amaterskih odrih lahko dosegli globino in boljše odprave resničnosti, kakor so nam predstavo namreč neobojne inscenacije. V mnogo večji meri kakor v zadržnih domovih pa bo močote se-

veda vse te tehnične pridobitve, uve. Ijaviti v domovih kulture, ki jih bomo zidali v mestih in industrijskih središčih, za katere imajo sindikati že predvidene primere vstopne in od katereznih, kakor stari in za sindikalni dom kulture v Trbovljah in za Magdalensko četrta v Mariboru.

Bujna rast amaterskih odrov

Amatersko igranje ima med Slovencev že precejšnjo tradicijo iz narodno-obrambenih časov. Prilo je v splošno navado tudi na vas, zato ni čudno, da je bilo že konec januarja l. 1947. v Sloveniji registriranih 867 igralskih družin, v prvi polovici 1948. leta pa je bilo po podatkih avtorske centrale igranih 241 različnih iger 2051krat. Dojem so pred vojno igrala amaterske družine večinoma razne burke in zganjive igre, ki so odražale igranje in gledanje od resničnega življenja, ki so kvirile dober okus, so v prvih 6 mesecih 1948. leta amaterski odri v Sloveniji igrali 67 krat Cankarja, 74 krat Linharto, 182 Nušiča, 286 krat igre, ki služijo prikazovanju naše borbe (Med njimi 38 krat »Tuzgera« Mataja Bora), in 263 krat ruske in sovjetske avtorje. Danes so tudi že po vaseh ljudje, predvsem aktivisti, ki so brez posebnega strokovnega znanja pokake- ju festokar dosti ideološko občutljivosti in se ne zadovoljujejo s kakr-

Folklorni plesi

Veliko, zanimanje in veselje kaže zlasti mladina tudi za ljudske plesje, občinstvo pa sprejema nastope folklorne in drugih plesnih skupin z izrednim navdušenjem. Mladinski festival v Ljubljani in tretja javna sindikalna kulturno-umetniška društva v Mariboru sta pokazala da imamo vrsto družin, ki vadijo razne stare ljudske plesne in sililirane plesne. Državna založba Slovenije bo letos izdala prvih 7 od teh slovenskih ljudskih plesov v novem peslopiju z glasbenimi in kolografskimi prilogami in peslopiji ključ s pojasnili o uporabi ter s kolografsko analizo. Izdajanje in populariziranje teh več ali manj poznanih ljudskih plesov, skrb za izobraževanje vadijevalcev ljudskih plesov in skrb za ohranitev plesne tradicije v tistih slovenskih krajih, kjer je še živa (Bela krajina, Koroska, okolica Ptujja, Frolenurje), se omogočila, da bodo ljudske plesne skupine postale v Sloveniji prav tako običajne kakor igralske družine in pevski zbiri. (Več o teih plesih govori v tej številki poseben članek).

Pevski zbiri godbe na pihala in orkestri

Pevskih zborov je v Sloveniji okrog 600. Najbolj vidni med njimi so pevski zbori študentske mladine na univerzi in sindikalna pevška zborja iz Pruja in Murske Sobote, pa tudi med knečkimi zbiri nekaj mladih prav dohrih (Prešerni, Vrtojba, Krka), prav tako med mladinskih (Celje, zbor Mladinskega kulturno-umetniškega društva Kajaun, mladinski zbor Sindikalnega kulturno-umetniškega društva Moškrč iz Ljubljane in še drugi). Prilokovati je, da se bo z izobrazbo pevovalni število nadpovprečnih zborov dvignilo in delo nekaterih društev že kaže, da bomo sčasoma dobili tudi take reprezentativne zore, kakršni je bil prvoojni Akademski pevski zbor pod vodstvom Franceta Marolta.

Godb na pihala je registriranih 84, harmonikaških zborov 13, tamburških zborov 26 (večinoma na vasi), orkestrów 48 in še poleg tega 14 manjših ansamblov. V gornja števila niso vštete razne pevskie in godbene skupine in tudi ne tako zvane šdirje godbe, ki jih je precej zlasti na vaseh mariborskega okrožja.

Prvenstvo med orkestri je bilo na tretjem reviji priznana okestra Sindikalnega kulturno-umetniškega društva Dušan Jerb iz Novega mesta, med godbami na pihala pa godbi Sindikalnega kulturno-umetniškega društva Prežihor Voranc iz Guštanja. Za dvig glasbenih strokovnjakov je bilo in priprejenih več krajših tečajev za pevovodje (Gorica, Sežana, Tolmin, Trnava, Postojna, Kranj, Radgona, Celje, Krasno), še več in daljših tečajev pa bo prirejenih letos. Pravkar se vrši pri izvršnem odboru Ljudske prosvete Slovenije 6 tedenski tečaj za pevovodje iz neosvojene Koroske.

(Nadaljevanje na 14. strani)

Lutkovni odri

Vse več skrb posveča izvršni odbor ljudske prosvete tudi kulturno-umetniški vzgoji pionirjev, zato je začel z načrtnimi pripravami za obnovitev in razvoj lutkarstva, ki ima v Sloveniji že nekaj tradicije iz avstrijskih časov z marionetnimi odri, tradicije, ki ni zamrla niti v partizani in ki dobavi zdaj večje možnosti za ustanavljanje lutkovnih odrov po domovih igre in dela in lutkovnih gledališč po mestih in industrijskih središčih ne le v marionetni zvrsti lutkarstva, ampak predvsem v rodnem lutkarstvu, ki se bo v Sloveniji razvijalo po vzoru znanega sovjetskega mojstra Sergija Obrascova.

Festivali in kulturno umetniške revije

Številno lutkovnih odrov je poraslo že v zvezi s prireditvami novoletne jelke, ki so se lani prvič vršile same v Ljubljani, letos pa skoraj v vseh nekotike večjih krajih Slovenije. Prireditve novoletne jelke, ki so izraz ljubezni družbe delovnih ljudi do otrok in ki so očistene raznih mističnih potez mlakvajevanja in božice, je bilo okrog 1000. To prireditve so bile pripravljene s toliko ljubezni in to ljudje zanje pokazali toliko zanimanja, da bodo postale v vse lepsi in bogatejši obliki nedvomno tradicionalne.

Folklorni plesi

Veliko, zanimanje in veselje kaže zlasti mladina tudi za ljudske plesje, občinstvo pa sprejema nastope folklorne in drugih plesnih skupin z izrednim navdušenjem. Mladinski festival v Ljubljani in tretja javna sindikalna kulturno-umetniška društva v Mariboru sta pokazala da imamo vrsto družin, ki vadijo razne stare ljudske plesne in sililirane plesne. Državna založba Slovenije bo letos izdala prvih 7 od teh slovenskih ljudskih plesov v novem peslopiju z glasbenimi in kolografskimi prilogami in peslopiji ključ s pojasnili o uporabi ter s kolografsko analizo. Izdajanje in populariziranje teh več ali manj poznanih ljudskih plesov, skrb za izobraževanje vadijevalcev ljudskih plesov in skrb za ohranitev plesne tradicije v tistih slovenskih krajih, kjer je še živa (Bela krajina, Koroska, okolica Ptujja, Frolenurje), se omogočila, da bodo ljudske plesne skupine postale v Sloveniji prav tako običajne kakor igralske družine in pevski zbiri. (Več o teih plesih govori v tej številki poseben članek).

Pevski zbiri godbe na pihala in orkestri

Pevskih zborov je v Sloveniji okrog 600. Najbolj vidni med njimi so pevski zbori študentske mladine na univerzi in sindikalna pevška zborja iz Pruja in Murske Sobote, pa tudi med knečkimi zbiri nekaj mladih prav dohrih (Prešerni, Vrtojba, Krka), prav tako med mladinskih (Celje, zbor Mladinskega kulturno-umetniškega društva Kajaun, mladinski zbor Sindikalnega kulturno-umetniškega društva Moškrč iz Ljubljane in še drugi). Prilokovati je, da se bo z izobrazbo pevovalni število nadpovprečnih zborov dvignilo in delo nekaterih društev že kaže, da bomo sčasoma dobili tudi take reprezentativne zore, kakršni je bil prvoojni Akademski pevski zbor pod vodstvom Franceta Marolta.

Godb na pihala je registriranih 84, harmonikaških zborov 13, tamburških zborov 26 (večinoma na vasi), orkestrów 48 in še poleg tega 14 manjših ansamblov. V gornja števila niso vštete razne pevskie in godbene skupine in tudi ne tako zvane šdirje godbe, ki jih je precej zlasti na vaseh mariborskega okrožja.

Prvenstvo med orkestri je bilo na tretjem reviji priznana okestra Sindikalnega kulturno-umetniškega društva Dušan Jerb iz Novega mesta, med godbami na pihala pa godbi Sindikalnega kulturno-umetniškega društva Prežihor Voranc iz Guštanja. Za dvig glasbenih strokovnjakov je bilo in priprejenih več krajših tečajev za pevovodje (Gorica, Sežana, Tolmin, Trnava, Postojna, Kranj, Radgona, Celje, Krasno), še več in daljših tečajev pa bo prirejenih letos. Pravkar se vrši pri izvršnem odboru Ljudske prosvete Slovenije 6 tedenski tečaj za pevovodje iz neosvojene Koroske.

(Nadaljevanje na 14. strani)

Festivali in kulturno umetniške revije

Številno lutkovnih odrov je poraslo že v zvezi s prireditvami novoletne jelke, ki so se lani prvič vršile same v Ljubljani, letos pa skoraj v vseh nekotike večjih krajih Slovenije. Prireditve novoletne jelke, ki so izraz ljubezni družbe delovnih ljudi do otrok in ki so očistene raznih mističnih potez mlakvajevanja in božice, je bilo okrog 1000. To prireditve so bile pripravljene s toliko ljubezni in to ljudje zanje pokazali toliko zanimanja, da bodo postale v vse lepsi in bogatejši obliki nedvomno tradicionalne.

Folklorni plesi

Veliko, zanimanje in veselje kaže zlasti mladina tudi za ljudske plesje, občinstvo pa sprejema nastope folklorne in drugih plesnih skupin z izrednim navdušenjem. Mladinski festival v Ljubljani in tretja javna sindikalna kulturno-umetniška društva v Mariboru sta pokazala da imamo vrsto družin, ki vadijo razne stare ljudske plesne in sililirane plesne. Državna založba Slovenije bo letos izdala prvih 7 od teh slovenskih ljudskih plesov v novem peslopiju z glasbenimi in kolografskimi prilogami in peslopiji ključ s pojasnili o uporabi ter s kolografsko analizo. Izdajanje in populariziranje teh več ali manj poznanih ljudskih plesov, skrb za izobraževanje vadijevalcev ljudskih plesov in skrb za ohranitev plesne tradicije v tistih slovenskih krajih, kjer je še živa (Bela krajina, Koroska, okolica Ptujja, Frolenurje), se omogočila, da bodo ljudske plesne skupine postale v Sloveniji prav tako običajne kakor igralske družine in pevski zbiri. (Več o teih plesih govori v tej številki poseben članek).

Pevski zbiri godbe na pihala in orkestri

Pevskih zborov je v Sloveniji okrog 600. Najbolj vidni med njimi so pevski zbori študentske mladine na univerzi in sindikalna pevška zborja iz Pruja in Murske Sobote, pa tudi med knečkimi zbiri nekaj mladih prav dohrih (Prešerni, Vrtojba, Krka), prav tako med mladinskih (Celje, zbor Mladinskega kulturno-umetniškega društva Kajaun, mladinski zbor Sindikalnega kulturno-umetniškega društva Moškrč iz Ljubljane in še drugi). Prilokovati je, da se bo z izobrazbo pevovalni število nadpovprečnih zborov dvignilo in delo nekaterih društev že kaže, da bomo sčasoma dobili tudi take reprezentativne zore, kakršni je bil prvoojni Akademski pevski zbor pod vodstvom Franceta Marolta.

Godb na pihala je registriranih 84, harmonikaških zborov 13, tamburških zborov 26 (večinoma na vasi), orkestrów 48 in še poleg tega 14 manjših ansamblov. V gornja števila niso vštete razne pevskie in godbene skupine in tudi ne tako zvane šdirje godbe, ki jih je precej zlasti na vaseh mariborskega okrožja.

Prvenstvo med orkestri je bilo na tretjem reviji priznana okestra Sindikalnega kulturno-umetniškega društva Dušan Jerb iz Novega mesta, med godbami na pihala pa godbi Sindikalnega kulturno-umetniškega društva Prežihor Voranc iz Guštanja. Za dvig glasbenih strokovnjakov je bilo in priprejenih več krajših tečajev za pevovodje (Gorica, Sežana, Tolmin, Trnava, Postojna, Kranj, Radgona, Celje, Krasno), še več in daljših tečajev pa bo prirejenih letos. Pravkar se vrši pri izvršnem odboru Ljudske prosvete Slovenije 6 tedenski tečaj za pevovodje iz neosvojene Koroske.

(Nadaljevanje na 14. strani)

PRIČEVANJA O BOLEZNI IN SMRTI PESNIKA DOKTORJA FRANCETA PREŠERNA

Vladimir Stoviček: Prešeren, plaketa, mavca.

PREŠERNOV PLAMEN OGREVA NAŠE RODOVE

Kadar mislim na Slovence v Prešernovem času, se spominam na nekaj svojih nedavnih doživljanj v Primorskem, posebno na neko vožnjo iz Trsta. Stopil sem v vlak, da se odpravim v domači kraj. Po sedmih urah vožnje v obeh jeklinah in v slovesni vesele, da so se naši ljudje vrhili pri tisku, ki je mučenico izredno prijetno. Pred menoj je sedelo deklet. Kmalu so prišli še neki naši študenti, kakor sem počemu videl, iz Sv. Križa ali mesta nekod. Eden od njih je stopil k dekletu in uprta, če hrani prijaznost zanj. Odgovorila je italijansko:

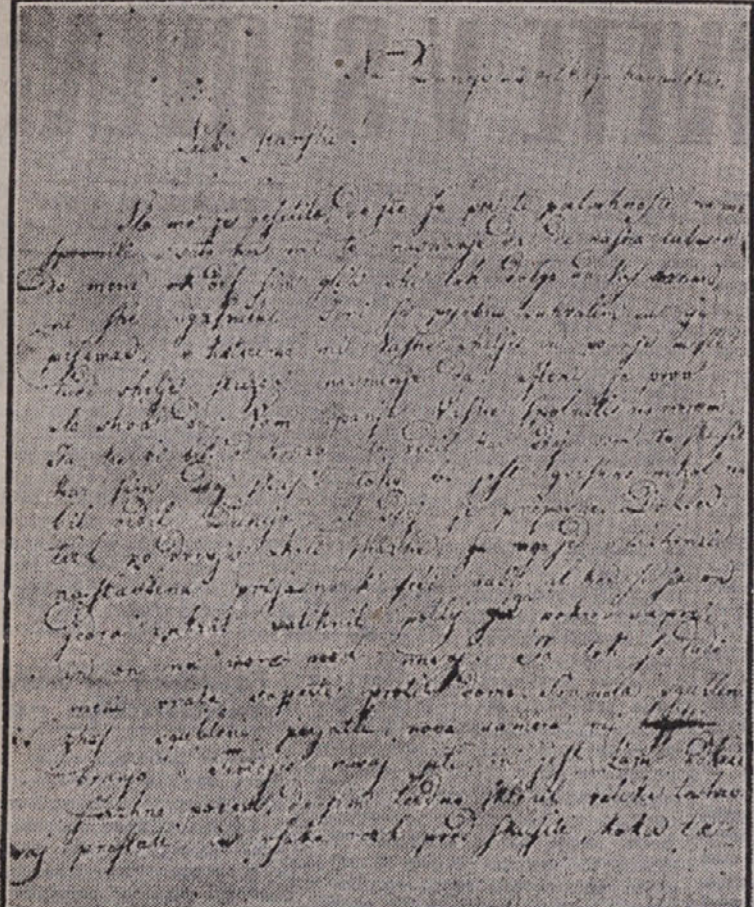
Ko je Prešeren začutil svoj pesniški dar, je segel po jeziku, ki ga je prinesel od doma. V tem ljudskem jeziku je povedal, kar se je nabiralo v njem, in tega ni bilo malo. Člana ga je, da je spregovoril o sebi, o svojem spoznanju sveta, o svoji ljubezni in velikem pričakovanju, ki ga je tačas prenesel, obenem pa o svoji veliki ljubezni do domovine, od svojih sinov večkrat zamarnjane in zapuščene. Pa ni pel samo o njeni svobodi in slavi v družbi slovanskih narodov, ki bo šele morala priti, zapel je tudi o svoji veri in bratstvu vsega svobodoljubnega sveta. Bil je pesnik, ki je vedel vsemu tedanjim močmi pri nas najbolj in najljubejši čutili težave in potrebe slovenskega naroda, in bil zveren kljub ozki, zaostali okolici, v kateri je moral živeti, širok, napreden, evropski človek. Pel je torej o čustvih in mislih, ki so daleč presegale obzorje njegovih prednikov v slovenskem slovstvu, ali da je to zmožni v našem tedanjem, se nerazvitem jeziku, se so pač sadovi tistih desetletij italijanskega vnašanja in tuje sode. Ta čas je vsekakor rane, ki se ne bodo tako hitro zacelile. Kje so bili Slovenci v teh krajih, pa so morali kakor znova začeti. Ker so drugi rojaki med tem stopili še lep korak naprej, a čuda, da se kdaj čustijo v naši besedi še nerodne.

Zato pa bodo dosti laže razumeli, v katerih okoliščinah je delal Prešeren. Nto let je preteklo od njegove smrti, v tem času pa so se razmere pri nas toliko spremenile, in slovenski jezik se je tako razvil, da marsikdo ne zna pravilno oceniti, kako novo je, kar nam je prinesel Prešeren — da je veliki umetnik, je tako se zdaj poznano. Slovensko je tačas govorila naša dežela, kmot in z njim duhovnik, v mestu pa preprostejši ljudje. Tako imenovana boljša družba je bila nemška — na jugu seveda tudi italijanska — pa tudi meščani slovenskega rodu so navadno govorili nemško. Čelo izobraženec, ki so se prileli k Slovincem, so se pogovarjali in pisali največ nemško. Sicer je res, da smo že okoli tri sto let tiskali slovenske knjige in naš jezik je precej spopnil, ali še zmerom je bil to jezik za preprostega človeka.

(Nadaljevanje na 10. strani)

L. Legiša

(Nadaljevanje na 10. strani)

Original Prešernovega prvega pisma

Nekaj misli ob obletnici Prešernove smrti

Pred stoletjem je na Slovenskem rasel, živel in umrl dr. France Prešeren. Zrasel je med majhnim narodom, ki takrat prav za prav še niti ni bil narod. Zrasel je v nasprotju z vso tedanja splošno slovensko resničnostjo. Za Slovence takrat namreč ni bil značilen Prešeren, za Slovence je bil takrat značilen Bleiweis, značilen je bil Koseski, značilno je bilo vseslovesno domostanje, značilna je bila obupna reakcionarna vloga Slovencev v demokratični revoluciji, značilna je bila slovenska naslonitev na reakcionarne sile, značilno je bilo od skrajnosti omejeno in filistrsko slovensko zapletništvo in značilno je bilo končno, da so na vse to že tedaj odločno ali posvetni, cerkveni in kulturni slovenski krogi pritisnili epohalno pečat edinega resničnega, edinega upravičenega — eslovenstva.

Strahoten je bil prepad med Prešernovimi umetniškimi stvaritvami in takratno uradno slovensko resničnostjo. Mar si je namreč mogoče zamisliti kakršen koli most med umetniško in kulturno vrednostjo Prešernovega književnega dela in pa kulturno bedo, da profikulturnim pomenu in profikulturno vsebino vse takratne slovenske reakcionarne resničnosti?

Mar si je mogoče zamisliti most med nacionalno izpovedjo Prešernove umetnine in pa drobtinčarstvom, smešnim provincializmom in zagriženim partikularizmom takratne slovenske reakcije, ki je vtisnila za dolgo dobo svoj bedni pečat vsemu slovenskemu nacionalnemu ravnanju, ki je izvzamemo posemne kmečke upore in nezrele poskuse bodočega proletariata?

Mar si je mogoče zamisliti most med demokratično in človekoma usmerjenostjo Prešernovega patriotizma — med tisto in tako usmerjenostjo ki narodov ne razdružuje, temveč jih na progresivnih osnovah druži in zbližuje — in pa reakcionarnim slovenskim zapletitvostvom, ki Slovencev samo želico obravnavati z neprodušnim kitajskim zidom pred vsemi drugimi vplivi, razen pred svetom in vplivi dunajskega habzburškega dvora in rimskega Vatikana, temveč je tudi Slovence same delilo na Kranjce, Korošce, Stajerce in vrag vde, koga je vse ter hujšalo provincialne drugega proti drugemu?

Mar si je mogoče zamisliti most

Iz maloštevilnih sodobnih virov, ki slikajo bitvanje pesnika Franceta Prešerna v Kranju, je moči zajeti zadnje prizore njegove življenjske tragedije in naslednje črtice.

Revolucijsko leto 1848, predvsem februarški, marečni in aprilski dogodki v Evropi, Avstriji in na Slovenskem, je spet nekoliko raznihalo v Prešernu pesniško tvornost. Tisto dobro poldrugo leto — od septembra 1846 dalje — odkar je bil samostojen deželni odvetnik v Kranju, je literarno malo delal. Večjih noh načrtov ni več snoval, zapisal si je le kak utrinek, menda večinoma satirične vsebine. Sicer pa je v svojih Poeziji, ki so izšle decembra 1846, torej potem, ko se je bil za vedno izselil iz Ljubljane, pesniško ustvarjanje čudovito organsko zaokrožil in zaključil. Iz prejšnjih let so mu ostale neobjavljene le nekatere pesmi, ki jih sam ali iz ozirov na nekatere osebe ni hotel ali pa ni mogel objaviti, ker tega ni dovolila reakcionarna cenzura. V ospredju je stala predvsem Zdravilca, bolna pesem in izpoved najprogresivnejših njegovih misli, nastala ob novini, to je ob novem vnu, že leta 1844. Sedem in trideset dni po datumu, ko so Bleiweisove Novice razglasile tiskovno svobodo, namreč 26. aprila 1848, je Zdravilca v tem listu izšla v celoti, se pravi vseh osmerio kitic in z novemu času primernih popravkom, da zdaj domovina kliče in le mladenček na brambo, marveč tudi zrele moke, kakor je bil pesnik v svojem osemindesetletnem letu sam. Da so ga čepav nepolitičnega človeka, burni dogodki izvalili na dan, je videli tudi iz tega, da ni odklonil povabila ustanoviteljev meščanske straže v Kranju in da je opravil v tej polvojniški organizaciji posle asessorja, sodnika.

Kot odvetnik si je znal pridobiti zaupanje in je imel dovolj številno klientelo. Slej ko prej je sprejel le take pravde, ki so bile vsaj v načelu dobijene, ker so se opirale na to, kar je imel za neizprosno pravico, in na postavne dolžobe. Ko mu je pisala cvetela, je započel v njej dva pisarja; eden je bil domačin, drugega — Andreja Rudolfa, sina umrlega prijatelja Andreja Smoleta in lahkomiselnega dekleta Marije Rudolfove — pa je pripeljal s seboj iz Ljubljane. Zasluge je bil vsaj do skritičnih časov dober, toda doktor gospodariti z denarjem ni znal. Ostajal je na dolgu s stanarino; na drugi strani pa je prelahko trošil zaslužek. S tem, da bi ga utegnila pritišnit kaka dotrajnara in draga bolezen ali pa da bi mu starostna onemoglost vzela možnost

Nobenega dyoma ne more biti o naslednjem: Prešernova pesem je ne samo zaradi svoje kulturne vsebine v splošnem pomenu besede, temveč tudi po svojem svetovljansktvu in po svojem demokratičnem humanizmu, torej po vsej svoji demokratični vsebini, ob sodnih Prešernovih ljudskih, kmečkih (in predvsem tako nacionalnih) koreninah dovolj izrazil produkt tistih evropskih, v bistvu revolucionarno demokratičnih kulturnih tokov, ki so nujno odražali in spremljali evropsko demokratično revolucijo. Taka je prva plat Prešernove umetnine.

Druga pa je naslednja: Prešernova pesem je zrasla seveda na slovenski tleh, iz slovenskega okolišja in neposredno odraža družbeno zakonito dejstvo, da so se tudi doma — kljub zaostalosti in mizernim razmeram — neizbežno pojavili neustavljivi in neuničljivi elementi splošnega evropskega družbenega razvoja.

Obstaja torej zanimiva dialektika Prešernove umetnine; po eni strani je neposredno združena z evropskimi, v bistvu revolucionarno demokratičnimi kulturnimi tokovi, po drugi strani pa je pristno nacionalna in kot taka tudi preroški znanilec neogibnega bodočega razvoja.

zastuzka, si ni ubijal glave. Vprašanje poroke z Ano Jelovskovo, ki je živela z dvojico njegovih otrok v Ljubljani, zanj ni bilo več prete. Otrka bo podpiral, petindvajsetletnega dekleta pa ne bo vzel za ženo. Cas, kolikor ga ni uporabil za uradne opravke, je prebil večidel po kranjskih gostilnah v družbi redkih izobraženec, malomeščanskih trgovcev in obrtnikov, kdaj pa kdaj celo šolskih otrok, ki je zanje plačeval, da so se najedli. Tudi berači, ki jih je bilo tiste čase povsod dovoli, so poznali njegovo dostojnost in mu pridno praznili žep. V mlajših letih prikopal, viki moškostanjev las in ovalnega obraza je bil zdaj obilen, že nekoliko ostrel. Otrka z drugim pa v ozko »Svinjsko hlebo« . Vhod je bil od zadaj. Tam na peti strani je imel doktor pisarno, pod njim je bila kavarna, sredi pa je bilo v prvem nadstropju njegovo stanovanje, sestojelo iz ene manjše in ene večje sobe. Gospodinja in je leto dni starejša sestra Katra, odreva, neprijazna in bigotna zenska.

»Rada je pilae. Kakor je sam v mladih letih precej časa prebil pri svojih stricah, tako so prihajali tudi k njemu sorodniki: o počitnicah nečak, bogoslovec, kasneje kaplan Janez Volk, in nečakinje iz Vrbe.

Moral je že dije časa bolehati, ne da bi se zavedal, da nosi v sebi kak smrti. Jetrna bolezen (cirrhosis hepatis) je bila zavratna, skrajno resna in bi se bilo mogoče izogniti katastrofi le s povsem izpremenjenim načinem življenja: s korenito omejit-

en več z lahkimt derveci nazodil, in ker bi že jablane ali bruske ali druge dervece tako podrale, da bi vranje imel kmalo sad od njih dobiti, ke bi zdej temo na enkrat o' glavo. Ker tako reči stoji, tako v ote samih lohko zapopadi, de na bo v' Lublani iskal.

Stricy mi na tri pisme nič na odgovore, jest rajtam de me je kdo per njih počernal. Ke bi sijtenge na blo, bi mi kej na enkrat pertinili, in en zevnik iz-verta nareditji, drugij perjatun pomoč dobim.

Gospod Nabois mi je rekeli, da bi vas prosil, Zagarjo poverbiti, in de ga prosil de bi use kar je treba za popravljenje poverbiti, ke kajta tolk noterna nese, tako bo že on use poznal, Miklavž nej jo pa nikar čez na do. Poharjov Matjaž bo obrnil, morebiti bo šu v Gorico, al pa bo eno Grajsko na Ovevencsko, al pa do na Duneyj ostal, al pa bo eno Lemberg k' na bom mogil domu priditi, za to ker bo cesrnye ma-jik lo. Bole ja nisim bil kar s'm na Duneyj, na kvartirje s'm pa per prov dobrih ljudih, kateri prov radi postrežejo, in za en ce perjavite, in lahnikite pozrovite.

Vas
Seestre posebno pozrovim, in Jero prosim de bi mi spel kej kmalo pisala
France
Prešeren.

Dr. M. Rupel

Prvo leto mu je na Dunaju bolj truda predla, ker od doma — po dogovoru — ni dobival nič, a strici mu niso pošiljali v izobilju. Ko se je odločil, da bo nadaljeval študij, ter se je vpisal na pravno fakulteto, je dobil Knaf-

ko učitelji in inštruktorji. Diktirala je bila zelo stroga, vzdrževala se je tudi s palico. Gojenec tega zavoda je bil od 1819 tudi Prešernov rojak, mladi grof Anton Aleksander Auersperg. Prešeren je bil pri Klinkowström-

mu dobro preskrbljen: poleg hratorja in stanovanja je dobival 300 negl. na leto. Zakaj je službo končeval leta 1823 izgubil, o tem pripoveduje Gollmajar v pismu Copu 15. I. 1824: »Česar sem se že dolgo bal, se je zares zgodilo: Prešeren je šel od Klinkowströma; bila sta že dolgo navzkriž. Prešeren je presvoboden in predkritičen, čen, da bi mogel ostati v tej hiši, zakaj tu je n. pr. prakor v kakšnem semenišču; kdor se za nobe hliniti, ta bolje izhaja. Ljguroščanci so se menda popolnoma postilili Klinkowströma; on sam ima seveda pri tem najboljše voljo, kljub temu pa ustvarja samo hinavce, ne izvenzki inštruktorje; učitelji smo na boljšem pri nas zadostuje, če točno pri-

je posebno težko zdelo, da je moral vsak teden vse fante dvakrat izprašati. In za drugimi, ki so tudi učili, je moral pregledovati, kako uče. »Ta dva dneva sta bila pust«, je rekel. Tista dva dneva ni mogel zase nič storiti. Polje mi je pa še tisti, ki je bil čezanj in čez vse inštruktorje, nekokrat nekaj spaci (slavjal). Rekel mi je: »Gospod Prešeren, to mi pa ni prav«. France njemu na to: »Saj tudi meni ni tukaj vse prav; je drugega poštejte«. On: »Jaz nisem tako mislil; vsakemu povem, kar mi ni prav«. France: »Četudi nisi tako mislil, jaz pa vseeno grem. Jaz sem se potrudil. Tudi zase tukaj ne morem skraj nič storiti in samega sebe mudim. Lepo se zahvaljujem in grem«.

Jezo v pismu kaže, kako netrežno so pisali tačas naši izobraženci; opotevati pa je treba tudi, da je Prešeren pisal za domačo rabo in da so mu bili pred očmi preprosti domači ljudje; napisal je torej pismo brez skrbnega oblikovanja. Prav za prav pa Prešeren ni bil v solah nikoli sistematičnega jezikovnega pouka v slovenščini. Vendar kaže pismo, da se je jezikovno šolal iz sloven-

(Nadaljevanje na 10. strani)

(Zupan, kako Lenka... 15).

Prešeren je bil zanj zopet v zadregi. Trikrat je pisal stricem za podporo, ti pa so zdaj menili, da bo voljan lotiti se teološkega študija. Tako pripoveduje Lenka: »Morda je bil France kakih dve leti na Dunaju, ko so stari stric Jožef šil ljubljanskega škofa prosit, naj ga sprejme v lemenat. Škof bi ga bili radi sprejeli. Reki li so: »Kar pride naj — eno leto bo v lemenatu zarjantno, eno leto bo pa izgubil«.

O narčih, ki so jih imeli strici in domači z mladim študentom, je pisala pač sestra Jera na pomlad 1824 in Prešernovo pismo je odgovor na to.

Jezik v pismu kaže, kako netrežno so pisali tačas naši izobraženci; opotevati pa je treba tudi, da je Prešeren pisal za domačo rabo in da so mu bili pred očmi preprosti domači ljudje; napisal je torej pismo brez skrbnega oblikovanja. Prav za prav pa Prešeren ni bil v solah nikoli sistematičnega jezikovnega pouka v slovenščini. Vendar kaže pismo, da se je jezikovno šolal iz sloven-

(Nadaljevanje na 10. strani)

PRİČEVANJA O BOLEZNI IN SMRTI PESNIKA FRANCETA PRESERNA

(Nadaljevanje s 8-9. strani)

Zalosten odgovor: »Nisem vas pozabil ne, toda bolje je, da ne prihajam preprosto... Ne veš, kako osamljen sem tam gor; ti imaš vsaj otroke, jaz pa — prav ničesar...« Kadar začuješ mrtvaški zvonček, molj z otroki zamete.

Moja mati ga je vprašala, čemu ji to pravi, saj do Ljubljane se ne bo šel mrtvaški zvonček. Ko ji je dal roko v slovo, ga je vprašala, kdaj zopet pride; in odgovoril ji je: »Moja ženka bo — smrt krenkale! Bil je zadnjič pri nas, Poslej tudi ni postal nič več denarja.«

Prijazna smrt, predolgo se ne mudi...

Nikdar ne bomo mogli prodreti v pesnikovo duševno stanje, ki ga je — menda konec oktobra — privlekel do pokusa, da si vzame življenje. Da je bilo to dejanje tudi v zvezi z napovedovanjem njegove bolezni, bo nedvomno res. Četudi se podrobnosti o tem dogodku, kakor jih opisuje Ernestina, ne skladajo z drugim poročilom, ni vzroka, da bi se imeli za prazno izmišljotino. Hiš Ana Jelencove, gostilničarke v Kokriskem predmestju št. 26, izobražena ženska in mati 16 otrok, po srečnem naključju ristiščice pesnikove, nam je ohranila tole vest:

»Priseren je bil večkrat zelo potrjen in v takem razpoloženju poskušal v Jelenovi hiši samomor. V shrambi se je obesil z vrvoj za železno ograjenje... Tako ga je našla »Mutter« v shrambi in zaklicala. »Gospod doktor, kaj ste vendar mislili? In ga je z lastno roko ovezla.«

Pri Jelenovih se je — najbrž prav tako iz časa, ko je bil doktor že bolan — ohranilo izročilo, da si je sam zložil nagrobni napis. Povedal ga je nekdo domači hčerki Albin, zabučujoč ji naj si ga dobro zapomni. Rekel ji je:

A. Gopnar

»Kadar bom enkrat umrl, mi bodo postavili spomenik, na katerem naj bo zapisano: »Tukaj počiva France Prešeren — nejeveren in vendar veren.« Ali si si zapomnila? Povej še enkrat, kako sem rekel. Ti tega še ne zastopiš, ko boš enkrat velika, boš že razumela.«

Glede tega lastnega epitafa je zanimivo, da se nam je ohranil še v drugi, toda v smiselno povsem drugačni obliki, Tomaž Pirca, ki bo o njem še govora, ga je Levcu sporočil takega:

»France Prešeren mu ga je večkrat povedal in, kadar bi umrl, naj mu ga zapišo na grob: Franc Prešeren Dohtar nemiren — neveren.«

Kadar previdi učenost zdravniko...

zdi se, da doktor po dogodku v gostilni »Pri Jelenu«, ni hodil več iz stanovanja. Ko ga je nekako o vseh

svetih obiskal Kastelic, mu je dejal, da mu otkle noge ne dajo več, da bi hodil z doma. Dne 4. novembra je izkazan prvi obisk tedanjega zasebnega zdravnika v Kranju, dr. Antona Bežica, pri pesniku. Najmlajša sestra, Lenka, bistra pripovedovalka, ki nam se ohranja precej nadrobno o pesnikovem duševnem in telesnem stanju iz tega časa, je slislala pripovedovati tole:

»Ta ga je zdravil, En fleten moč je bil. Prišel je k bolnemu vsak dan... Naslednje je doktor pripovedoval o njegovi bolezni. Jetra ima tako bolna, da so kakor prekuhana, vsa trda. Zato zdeloče ne more več delati. Ko bi bil bolan je želede, bi bilo že, toda so tudi jetra. Zdravila mu je pisal; pa niso nič pomagala.«

Nekako novembra je nekot France rekel sestri Katiri: »Nocoj sta se bolezen in pa maturo tako vojskavali, da mi, rajtam, takrat ne bo huje, ko bom umrl.«

Tisto noč je prebela Katrina v njegovi sobi, pa je ves čas ni klical v pomoč.

Med bolezni je veliko bral. Najrajši stari testament v latinščini in nemškega Kämpenjarja. Tudi Jovice je redno prebiral. Da se je živico zanimal za politične dogodke št. 20. decembra in o njih razpravjal z obiskovalci, vemo iz Lenkine pripovedi:

»Prisla sem v Kranj in izvedela, da doktor — sme se reči — dva meseca ni jedel nič. Do malega nič. Samo limonadno vodo je pil: po dnevi en bokal in ponoči en bokal. Na polje sta morala biti dve limoni in veliko sladkorja. Da taka voda daje moč, je njegov doktor rekel in jo ukazal... Tudi posirjenega mleka eno žlico ali pa dve je doktor Bežek ukazal. To mu ni slo nazaj; vse drugo pa takoj.«

Da vesel ni več bil, je to res. Kako more vesel biti človek, ki tako trpi, kot je on? — Manj žalosten in potrjen bo le malokdo, ki je trpel, kot je on moral trpeti. Tako slab, da ni prinesel nobenega jedila, kako bo tak človek vesel? — Ubit na duši, to je malo preveč rečeno... Ko sem v adventu 1848 pri njem bila, ga nisem nič mrtvaskega videla. Izpremenjen pa je bil, zelo izpremenjen. Dolgega obraza, kar poprej ni bil. V ozračju zelo medlo, pa blede — tudi rumen je postaljal. Lep

ni bil več... Poprej je bil dosti bršči človek. Dovolj zavber človek je bil, ko je bil v prvih letih, malo tež tridelet. — Toda boje in čagov je bil, ko sem bila v Kranju ob njegovem domu. Boje od nekdan sam na sebi, kot smo vsi Ribičevi — sedaj pa še v taki bolezni: kako bi mogel biti drugačen!... Prav o sv. Francisku, 3. decembra, ob njegovem domu sem bila dva ali tri dni v Kranju pri doktorju. Napravil smo mu malo ohranila pred zgodim zvečer. Takrat je prišla Jelenova, pa ni nič mogel vsitati. Ponujala mu je: »Vsake sorte pečenko imam. Kar hočete, pa izberite.« Začetkom ni hotel nič slisati. Potem si je za puranovo izbral. Pa ni spravil doil... Toži ni nič v bolezni... Je koj dovolj potrpe. Ko sem pri njem bila, nič ene tožbe nisem slislala iz njegove ust. Zdel se mi je pa kot mučnica. «

Tuži ni nič v bolezni... Je koj dovolj potrpe. Ko sem pri njem bila, nič ene tožbe nisem slislala iz njegove ust. Zdel se mi je pa kot mučnica. «

Med bolezni je veliko bral. Najrajši stari testament v latinščini in nemškega Kämpenjarja. Tudi Jovice je redno prebiral. Da se je živico zanimal za politične dogodke št. 20. decembra in o njih razpravjal z obiskovalci, vemo iz Lenkine pripovedi:

»Prisla sem v Kranj in izvedela, da doktor — sme se reči — dva meseca ni jedel nič. Do malega nič. Samo limonadno vodo je pil: po dnevi en bokal in ponoči en bokal. Na polje sta morala biti dve limoni in veliko sladkorja. Da taka voda daje moč, je njegov doktor rekel in jo ukazal... Tudi posirjenega mleka eno žlico ali pa dve je doktor Bežek ukazal. To mu ni slo nazaj; vse drugo pa takoj.«

Da vesel ni več bil, je to res. Kako more vesel biti človek, ki tako trpi, kot je on? — Manj žalosten in potrjen bo le malokdo, ki je trpel, kot je on moral trpeti. Tako slab, da ni prinesel nobenega jedila, kako bo tak človek vesel? — Ubit na duši, to je malo preveč rečeno... Ko sem v adventu 1848 pri njem bila, ga nisem nič mrtvaskega videla. Izpremenjen pa je bil, zelo izpremenjen. Dolgega obraza, kar poprej ni bil. V ozračju zelo medlo, pa blede — tudi rumen je postaljal. Lep

Da vesel ni več bil, je to res. Kako more vesel biti človek, ki tako trpi, kot je on? — Manj žalosten in potrjen bo le malokdo, ki je trpel, kot je on moral trpeti. Tako slab, da ni prinesel nobenega jedila, kako bo tak človek vesel? — Ubit na duši, to je malo preveč rečeno... Ko sem v adventu 1848 pri njem bila, ga nisem nič mrtvaskega videla. Izpremenjen pa je bil, zelo izpremenjen. Dolgega obraza, kar poprej ni bil. V ozračju zelo medlo, pa blede — tudi rumen je postaljal. Lep

Da vesel ni več bil, je to res. Kako more vesel biti človek, ki tako trpi, kot je on? — Manj žalosten in potrjen bo le malokdo, ki je trpel, kot je on moral trpeti. Tako slab, da ni prinesel nobenega jedila, kako bo tak človek vesel? — Ubit na duši, to je malo preveč rečeno... Ko sem v adventu 1848 pri njem bila, ga nisem nič mrtvaskega videla. Izpremenjen pa je bil, zelo izpremenjen. Dolgega obraza, kar poprej ni bil. V ozračju zelo medlo, pa blede — tudi rumen je postaljal. Lep

Da vesel ni več bil, je to res. Kako more vesel biti človek, ki tako trpi, kot je on? — Manj žalosten in potrjen bo le malokdo, ki je trpel, kot je on moral trpeti. Tako slab, da ni prinesel nobenega jedila, kako bo tak človek vesel? — Ubit na duši, to je malo preveč rečeno... Ko sem v adventu 1848 pri njem bila, ga nisem nič mrtvaskega videla. Izpremenjen pa je bil, zelo izpremenjen. Dolgega obraza, kar poprej ni bil. V ozračju zelo medlo, pa blede — tudi rumen je postaljal. Lep

Da vesel ni več bil, je to res. Kako more vesel biti človek, ki tako trpi, kot je on? — Manj žalosten in potrjen bo le malokdo, ki je trpel, kot je on moral trpeti. Tako slab, da ni prinesel nobenega jedila, kako bo tak človek vesel? — Ubit na duši, to je malo preveč rečeno... Ko sem v adventu 1848 pri njem bila, ga nisem nič mrtvaskega videla. Izpremenjen pa je bil, zelo izpremenjen. Dolgega obraza, kar poprej ni bil. V ozračju zelo medlo, pa blede — tudi rumen je postaljal. Lep

di, ki se nastanja na tole časopisno vest, objavljeno v 51. listu Novic iz leta 1848: »Na Francoskim voljo vladarignga predsednika, kteru volitve ni je za Francoze, temveč za celi svet silno limentna, ker od to volitve vli mir ali vojska v Evropi. Če ne bojo izvolili krepekga moža, ki bo z močeno roko nepokojne Francoze vladal, bo huda za vse.«

Lenka: »Na Francoskem so tiste dni volitve pripravljali. Vprašali so, ki so prišli, doktorja »Kateri bo?« Rekel je: »Jaz mislim Cavagnac; ne Napoleona.« Bil pa je potem Napoleon voljen.«

Trikrat sem mu vodo izpustil; po en Skaf vodo je slo od njegaš. Zdravnika veda danes odsvetuje takšno puščanje vode z vodom v trebuh, ker se skrivca že v pokojnih dneh spot nabere in ker ta posebek slabi bolnika. Bolnik ni mogel sam na noge, zato je imel krog sebe dobre ljudi, ki so ga predevali. Lenka pravi o tem: »V taki bolezni so okrog doktorja morali biti ljudje, da so pomagali. Stric-boat (namreč pesnikov krstni boat, Jakob Prešeren, op. pis. ki so bili že precej dolgo iz Vrbe in so v Kranju ostali. Nje je France prav poseben rad ob sebi imel. Bil so pri njem podnevi in ponoči. Ena dekla, mlada in prav močna je bila. In še ena iz hiše je pomagala. Ti vsi in zdi smo ga prevzdigovali in prekladali. To je bilo najhuje izmed vsega v bolezni...« Enkrat je prosil gospode, naj ga prevzdignejo. Bil so obiskovalci in takoj pripravljani. Ali kaj težko je čakal, da so odšli in smo ga domači vzdignili. Smo bolje znali. Kljub takim težavam, je še delal. Rutlo je dolžnost napram strankam in manjkalo je sredstev. Lenka poroča: »Pa iz postelje ven je diktiliral pisarju. Sribar je tam zraven postelje pri mizi pisal. Je koj blizu njega, ki je ležal, imel mizo. Sem slislala, da je diktiliral in se čudila njegovi britnosti v takem trpljenju. Potem pa je pisar spisano dal doktorju in doktor je takoj na postelji svoje ime podpisal. Tudi leže je predledoval vse spise in je podpisoval. Vsak dan je nekaj ur tako diktiliral. Predolgo pa ni mogel ne brati ne diktilirati...«

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Klical ga pa doktor ni. Za modregg ga imeli, je pravila o Pircu Katra. Pa je rajski naš doktor rekel: »Če bi ga človek poslušal, bi moral sagati.« Ti si moraš izpustiti vodničo,« je doktorju naročil, »če ne, ti bo še glava postala kot en skaf. Te Pirčeve besede so doktorja bolele. Vode mu niso izpustili. Je že tako bilo, da je bilo bolje, da ne. Ljudje po Kranju so raznesli, da so jo. In doktor je rekel takrat: »Všaj ta čas naj ne lažejo o meni, dokler živim.« Pa glava ni bolnemu prav nič oekla.«

Očitno pa Lenka o tem ni bila prav poučena, kajti Pirca sem je kasneje zapisal: »Trikrat sem mu vodo izpustil; po en Skaf vodo je slo od njegaš. Zdravnika veda danes odsvetuje takšno puščanje vode z vodom v trebuh, ker se skrivca že v pokojnih dneh spot nabere in ker ta posebek slabi bolnika. Bolnik ni mogel sam na noge, zato je imel krog sebe dobre ljudi, ki so ga predevali. Lenka pravi o tem: »V taki bolezni so okrog doktorja morali biti ljudje, da so pomagali. Stric-boat (namreč pesnikov krstni boat, Jakob Prešeren, op. pis. ki so bili že precej dolgo iz Vrbe in so v Kranju ostali. Nje je France prav poseben rad ob sebi imel. Bil so pri njem podnevi in ponoči. Ena dekla, mlada in prav močna je bila. In še ena iz hiše je pomagala. Ti vsi in zdi smo ga prevzdigovali in prekladali. To je bilo najhuje izmed vsega v bolezni...« Enkrat je prosil gospode, naj ga prevzdignejo. Bil so obiskovalci in takoj pripravljani. Ali kaj težko je čakal, da so odšli in smo ga domači vzdignili. Smo bolje znali. Kljub takim težavam, je še delal. Rutlo je dolžnost napram strankam in manjkalo je sredstev. Lenka poroča: »Pa iz postelje ven je diktiliral pisarju. Sribar je tam zraven postelje pri mizi pisal. Je koj blizu njega, ki je ležal, imel mizo. Sem slislala, da je diktiliral in se čudila njegovi britnosti v takem trpljenju. Potem pa je pisar spisano dal doktorju in doktor je takoj na postelji svoje ime podpisal. Tudi leže je predledoval vse spise in je podpisoval. Vsak dan je nekaj ur tako diktiliral. Predolgo pa ni mogel ne brati ne diktilirati...«

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

(Nadaljevanje z 10. strani)

skupni v Ljubljani za doktorjeve knjige 300 goldinarjev. Toda ne enega krajercja tega denarja ni hotel doktorju iz Ljubljane dati, torej ni na doktorjevo prošnjo: »Sem bolan — ni mam prav ni.« Ves denar za prodane knjige je Kastelic dal Ani Jelovskovi v Ljubljani. Sestra Katra je bila zato zelo huda. Potrebovala je. Prepričana je bila — da se skrbel mora. Dobro je tudi vedela, da se doktor ne bo prav nič ustajal in do dal Jelovski, kar bo največ mogoč, ker je sploh vsakemu večkrat toliko dal, da potem sam ni imel... Se enkrat, prav konec bolezni, ga je doktor prosil, naj mu pošlje denar, ki je skup prišel za njegove knjige. Toda tudi sedaj mu Kastelic ni odgovoril in ne dal. Kastelic je pomankljiva najbolj urah, »to je vse Jelovskino.« Je Kastelic rekel: »Kastelic se je menil prijatelj; pa ga France ni veliko obratjal.«

Zadnji Anin obisk

A no je usoda tudi na svoj način hudo topla. Skrb zase, še bolj pa menda za svoja in njegova otroka jo je že prej kakih dvakrat gnala v Kranj. Ko pa je izvedela, da gre za njegovo življenje, je poskušala še enkrat, in to z zabljen trenutku, resi- ti svoj položaj in obeh kihju hudi ženi je šla na rok Ernestina, ki je bila tudi ž njo, se je tega obiska spominjala takole: »Z nami je šla tudi neka materina (to je Anina, op. pis.) teta. Najprej smo šli k dekanu Dagarinu. Rekel je: »Ker me dr. Prešeren še ni dal poklicati, ga še nisem obiskal; tudi ne vem, če me sploh pokliče.«

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

Ko se je podpisoval na spise, se mu je roka tako tresla in je bil tako slabak, da je z levico držal desno v zapestju in si jo vodil.

besele je izpovorila za menojo moja mati, ki je bila ravnokar vspropla. »Kdo pa skrbi za njo, če ne jaz?« je donelo s postelje nazaj... Mat je stopila k postelji in on ji je prijazno pomolil roko. Polej je dal kmetovna znamenje z roko, naj gresta ven, kar sta se nerada in obotavljaje se storila. In šele potem je govoril z mojo materjo. Rahljo ji je očital, da je z nama prišla v takim snegu in mrazu. Kmalu okreva in ozdravi, potem uredi vse, za vse slučaje pa ve, kaj je njegova dolžnost.

Ravno ko mu je dejala, da naju pustij pri njej, ker naju ne more rešiti, je vstopila njegova sestra Katra, ki je imela navado, da je planila iz ene skrajnosti v drugo. Precej je bila zadovoljna s predlogom, rekoč: »Le pustite jih, jaz imam otroka radale!« Ko pa je bil kmalu potem teta spomnila, naj odreče vsakemu kosce kruha, je dejala: »Čia nimamo sami nič!«

Moj oče je globoko vzdihnil, in tako smo se poslovila.

To zadnje svidenje z Ano omenja tudi Lenka z besedami: »Tudi Ana Jelovskova je prišla v Kranj s hčerko — dekletom bolnega doktorja obiskati. Ona pa zato najbolj, da bi se bila na smrtni postelji z njim poročila. — Nocoj svojim ljudem z njo nadležne bilje, je rekel doktor. Ona bi bila potem v rodovini; tako pa ni. Prav silila je na poroko. Toda doktor je ponavljal: »Tega nočem!«

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

Kastelic se pred doktorjevo smrtjo

spod tehtant so mi rekli, da naj pomati, jaz bi se bil z bavo ruval, a zaslilo se Dagarinovo stopnje, po stopnicah in jaz odidem. Popoldne pridem, bilo je uže vse požarno. Jaz sem tudi nekaj vzel. Tako sem imel dva zvezka, za prst debela, pisana z njegovo roko s štirirščičnimi kriticami, njegovimi in Vodnikovimi. Polozil sem jih pod velbom v pisalnik; ko sem čez čas pogledal, je bil en zvezek do polovice raztrgan; komlji so vanj zavpile drobničarje. Drugega sem dal gospo prof. Bradacovi, da ga prepíše. Vrnila mi ga je, toda pozneje se mi je izgubila.

Levec je pripisal: »Füister, človek bi se zjokale!« Killer dalje: »Prešeren je imel prednik na 4 prelate: trije so bili polni spisov — in te so požgali — kajti veliko je pisal...« Da s tisto svedovo, ki govori o božna Lenka o njej s takšnim občutkom sreče ni slo vse tako gladko, kaže Zupanov stavek v pisnu Levcu: »Dagarin je omečil Prešerna, da se je dal spovedati, z neorokovljenim izrazom: »No, kakšne neumnosti pa spel uganjati!«, brančatega se za prevajenja.

Zadnja volja

Ze zelo slab se je odločil za pravni akt, katerega uradna zabeležba se glasi v prevodu: Zapsnik, narejen pri zaslišanju oporočnih prič dne 8. t. m. v Kranju urnega dednega odvornika gospoda dr. Franceta Prešerna

C. kr. Okrajno sodišče Kranj, dne 15. februarja 1849.

Prisodni podpisani: Priče: Matevž Mayer, Anton Ahšin in Valentin Cimžar dajejo, potem ko jim je bil naznanjen predmet zaslišanja, naslednje na zapsnik: Dne 6. t. m. zjutraj ob 8. uri nas je dal gospod dr. France Prešeren poklicati k sebi na stanovanje, ležal je v postelji, bil pa je pri popolni zavesti: v istočasni naši navzočnosti je izjavil brez siljenja, sleparstva in bistvene zmote naslednje: »Ker me neka oseba venomer na-

»Tako težko ga je stalo zavoljo sape. Tudi zadnji večer je bil britten in je tudi govoril, tako Lenka, ki se je spet prav za smrt vrnila z denarnim darom od brata s Koroskega. In dalje: »Zadnje noč je rekel: »Jaz vas prebivim, da vsi vzdiguje, kar morete, in vsi prav. Pa jaz sem pretežek!« Stije smo ga vzdigavali in je Katra se rekla: »Malo bolj vzdignite!« Doktor je utihnil.

Katra je prav miheno takrat pomizala. Noč je bila tudi njej huda in ni spala. Pravila je: 5 nas je bilo pri njegovi smrti: dekla, Ribleva Minca iz Vrbe..., pomagalka iz hiše, stric-boat Bošljan in jaz.

Nismo k umirajočemu utegnili sklicati več ljudi. Tako hitro je bilo. In ob osmih je umrl. Je kar zaspal. Tako lahko je umrl.

Ce je resnično, kar so prinesle Novice v poročilu o pesnikovem pogrebu, je rekel sestri zjutraj dne 8. febr. »Kmalu bo treba pred sodbo iti.« Tlk pred osmo ura pa je še zajelaj! »Vzdignite me, zdušiti me hočete In to so bile njegove zadnje besede.

Dobojevan je bil boj, dobrotna smrt je opravila svoje...«

Dobojevan je bil boj, dobrotna smrt je opravila svoje...«

Dobojevan je bil boj, dobrotna smrt je opravila svoje...«

Dobojevan je bil boj, dobrotna smrt je opravila svoje...«

Dobojevan je bil boj, dobrotna smrt je opravila svoje...«

Dobojevan je bil boj, dobrotna smrt je opravila svoje...«

Dobojevan je bil boj, dobrotna smrt je opravila svoje...«

Dobojevan je bil boj, dobrotna smrt je opravila svoje...«

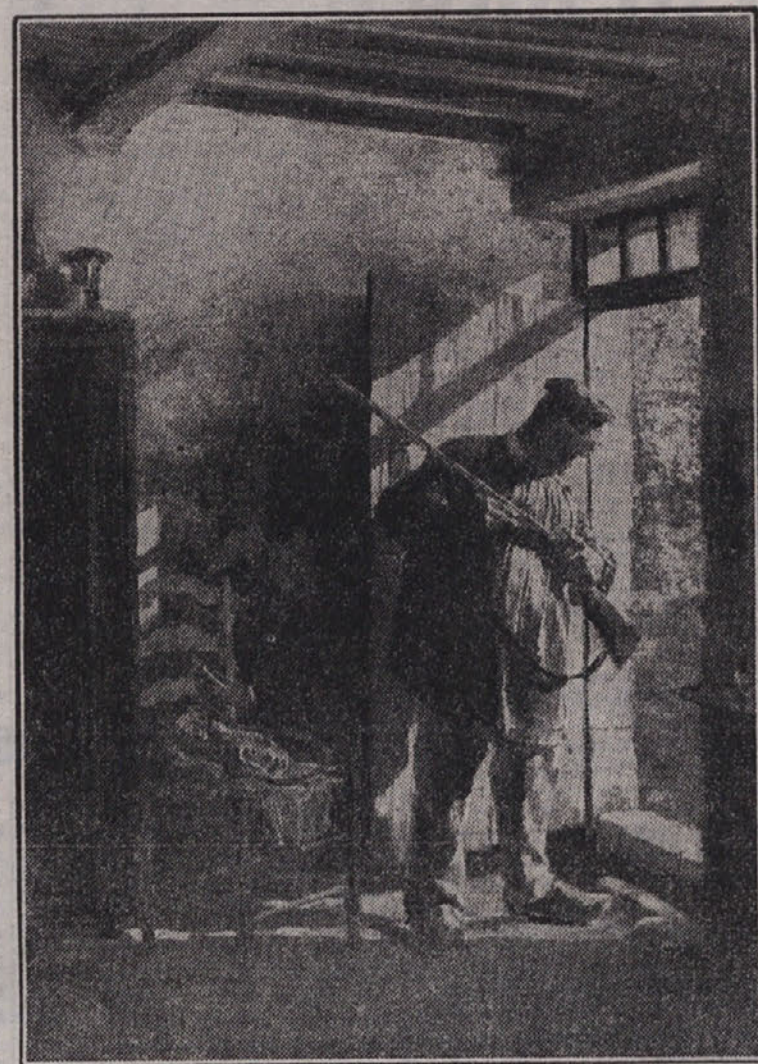

Napis na nagrobnem spomeniku v Kranju

dieguje, da izrazim svojo poslednjo voljo storim to zdaj, kakor sledi: Pre- moženja tako nimam nikakega, če

Današnji problemi slovenske upodabljajoče u

Menim, da je v današnjem pisarstvu o umetnosti potrebna diskusija borbenosti, ki mora težiti k razširčevanju in osvetljevanju današnjih umetnostnih pojavov, kajti v naši domovini, ki gradijo socializem, na podlagi ljudske zmage in ljudske oblasti razvijajo in gradijo razredne ljudske intelektualne sile, torej umetnost, ki mora odgovarjati vsemu ostalemu življenju naše socialistične stvarnosti. Graditev nove napredne umetnosti pa je v današnjem času poleg temeljitega strokovnega dela odvisna od ostrine in temeljitosti borbe proti ostankom razdrojene kapitalistične umetnosti, to je raznih struj z nazivom ekspresionizem, primitivizem, nadrealizem, kubizem itd., katere pa zaradi pulzno vsebine, zaradi razbitosti njejnih oblik, ki naravnost tekmujejo med sabo v dezertarstvu od resničnosti, imenujejo formalizem. Formalizem imenujejo zato, ker vse te struje v svojem objektivnem končnem rezultatu ne dosegajo večjih uspehov kot prazno, zmeden in nelogično dekoriranje slikarskih platen, ki ne kažejo one vsebinske globine, ki bi mogla zdravemu delovnemu človeku karkoli povedati o resničnosti življenja, temveč imajo namen gledalca odtegniti od resničnosti in ga zavleči v bolno subjektivnost in zmedenost formalističnega slikarja samega. Zato tako umetnost (še jo tako lahko imenujemo) nima pomena za socialistično družbo, temveč le za zelo ozke subjektivistične kroge buržoazne družbe. Ta umetnost se kaže v najrazličnejših variantah, katerih je, lahko bi rekli, toliko, kolikor je umetnikov tega nazora. Različnost in tisočobraznost te umetnosti sega tudi na ono linijo, po kateri se trudi nekateri umetniki posebno v današnjem času doseči realizem, toda vlečejo za sabo formalističen balast kot gnilo, bolno ostalino propale družbe in svojo osebo ostalino. Zato se umetnost današnje dobe kaže v neki vmesnosti, polurealističnosti, kar pomeni pojavljanje novih umetnostnih problemov, ki jih je treba temeljito reševati in boriti se proti negativnim ostankom, ki se vrnjajo v novo zdravo rast realistične umetnosti. To borbo je treba razvijati v smislu uničevanja formalističnih ostankov na eni strani in vzgajanja umetniškega talenta na drugi strani, ki te ostanke nosi v sebi. Upoštevati moramo pri celotni formalistični umetnosti namreč to, da je mnogo teh umetnikov talentiranih, zato bi bilo napadno odbiti umetnika v celoti, temveč odbijati le njegovo napadno ozračje, ki dejansko zavira poln razvoj njegovega talenta. Napredne sile naše družbe, ki vodijo danes ostro borbo za razvoj visoke dejane umetnosti, katero bo naše delovno ljudstvo lahko sprejelo kot svojo umetnost, izpadajo v oči formalistov in polrealistov kot vsiljena diktatura. Toda ta diktatura ima namen le uničiti dejansko protiumetniško diktaturo formalističnih subjektivizmov, uničiti podlo diktaturo brezidejnosti in privedi zdrave umetnostne sile do širokega razmaha do visokega razvoja resničnih umetnostnih talentov, ki bodo sposobni ustvariti umetnost, ki bo po svoji vsebini, to se pravi po zajeti snovi in po njeni odgovarjajoči obliki na višji stopnji od vse dosežane umetnosti.

JURIJ SUBIC (1855-1890) Pred lovom

jači, kakor bi se morala. Med ono intelektualno gospodo, ki se je vsak trenutek vrnjal ali kleru ali liberalnim trebiharjem, se je razpaslo zločinsko misljenje, da umetnik mora živeti v pomanjkanju, ker sicer ne bi mogel nifesar ustvariti. Tako življenje mora razkrojiti moralno in duševno še tako odpornega človeka. Tako so se razredne misli naših impresionistov, kajti tudi naši impresionisti, najbolj drastični primer so dela Ferda Vesela. Slike, ki jih je nastilja v času studija, kažejo izredno umetniško silo, katero bi olo moglo razviti do neslutnih rezultatov, če bi mu takratna družba hotela dati najosnovnejše pogoje kot človeku in če bi pokazala, da ga

Zmaga partizanov in ljudska oblast sta omogočili priključitev še ostalih umetnikov v sodelovanje z ljudstvom. To sodelovanje z ljudstvom, katerega pa marsikateri umetnik danes občuti le kot golo uslugarstvo v vsem odgovarjajočem, kakor koli, kot nekaj neumetniškega, je danes najvažnejši element za umetniško preobrazbo. Revolucionarna borba, ki se je vnela v vojaškem pogledu v veliki ljudski širini ker močan odraz borbenosti delovnega ljudstva proti kapitalističnim izkoriščevalcem, v času partizanstva, se preko gospodarske borbe danes prenosa tudi na področje umetnosti. Iztrganje umetnikov iz rok buržoazije na področju naročil se še ni končalo na področju dejanske uslugarstva buržoaziji. Ostanke kapitalistične miselnosti se trdovratno drže na našem umetnostnem polju. Zato problematika umetnosti v današnjem času nikakor ni enostavna.

Delovno ljudstvo, ki je danes na oblasti, ki pripravlja materialno boljše pogoje za dvig nove socialistične družbe, želi veliko ljubezen in potrebo po umetnosti. Ljudstvo, ki se v novih pogojih zelo hitro kulturno dviga, želi tudi umetnost, ki bo odraz njegovega življenja. Umetniki pa, ki so danes aktivni, po svoji umetnostni vzgoji niso še sposobni te naloge izvrševati v toliki meri, kot je to potrebno, čeprav bi to nekateri iskreno želeli. Naenkrat se je pokazalo, da je znanje, ki so si ga v preteklosti pridobili, nezadostno. Razni formalisti, ki so v preteklosti slikali nadrealistične spakendranke, ki so slikali zato, da bodo čim bolj originalni za vsako ceno, čim bolj osebni v svojem stilu, kakor da je to predpogoj umetnosti, so ob današnjih nalozah žalostno odpovedali. Njihova nadrealistična slava jih je pustila na cedilu. Ne znajo ne risati ne slikati. Manjka jim čisto osnovno znanje. Kdor hoče biti našim nalogam kos, mora pritiči s solanjem od začetka, s tistim solanjem, ki ga je v mladosti zamudil, mo čepav ne po lastni krivdi. To mora uvideti danes vsak umetnik, kajta za tistega, ki tega ne bi hotel spoznati in ostajati na onih umetnostnih idejnih, bolje brezidejnih pozicijah iz svoje preteklosti, se prične z današnjim časom njegova lastna krivda.

V borbi za socialistično realistično umetnost se pojavljajo ostra nasprotja, katerih pomembnost moramo znati sproti domneti, da bi se mogli boriti proti nji. Poizkusimo se pojaviti izraze kliše pod krinko marksizma. Ene takih je teorija 'epogumnega realizma' Igorja Torkarja, ki je poizkušal pritegniti nekaj nekoč polurevolucionarnih, egocentričnih, omahljivcev in z njimi minirati zdravo rast umetnosti skupno s sabotažno akcijo v kemični industriji. Konjunkturizem onih umetnikov, ki hočejo s slabo naslikano sodobno motiviko zaslužiti čim prej in čim več, po-

Na področju glasbenega ustvarjanja se udeležujejo po osvoboditvi pri Slovencih na splošno isti skladatelji kot pred drugo svetovno vojno: Blaž Arnič, Matija Bravničar, Lucijan Marja Škerjanc, Danilo Svara, Karol Pahor, Marjan Kozina, Marjan Lipovšek, Pavel Sivec, Janko Ravnik, Dimitrij Zebre, Stanko Premrl, Vasilij Mirik, Primoz Ramovž, Matija Tome, Maks Pirnik, Radoslav Hrovatin, Ubaldo Vrebec, Peter Lipar, Slavko Miheličič in še vrsta manjši ali bolj pomembni tvorci. Vsi ti zastopajo najrazličnejše stiline smeri od romantike pa vse tja do konstruktivizma in v svojih oblikovalnih pogledih torej niso enotni, kar je sprelo dejstvo, da so v okviru danes delujočih slovenskih skladateljev zastopane razne generacije in s tem tudi razna naziranja, povsem

MATILJA JAMA (1872-1947) Kolo

Dore Klementič

kot umetnika potrebuje. Toda kapitalistična svojta, katere interes je bil gol denarni, profitniški interes, in skrajno izkoriščanje uporabencev vseh vrst, umetnosti ni po potrebovala, kajti zdrava umetnost je ljudem k humanosti, zato je izkoriščevalcem nevarna. V vsestranskem pomanjkanju je Vesel postal zakrknjen šušak. Namesto da bi ustvarjal z zamahom, s kakršnim je v svoji mladosti začel, je zabredel v osamljenost in eksperimentiranje in igračkiranje, ločeno od vseh ljudi. Njegovo slikarstvo je začelo v lanksi zimi po njegovih del v lanksi zimi je resno pokazala dragično pot tega velikega talenta. V podobnem razkroju je začela tudi umetnost ostalih umetnikov njegove generacije, ki so prešli isto dobo upadanja buržoazne družbe v svetovnem merilu, pri nas pa delni dvig meščanstva.

V kakem stanju zaloti naše umetnike druga svetovna vojna, propad polkolonije Jugoslavije, fašistična okupacija in partizanske borbe. Ta narodno-osvobodilna borba, ki jo je bilo delovno ljudstvo, je pritegnila precejšnje število umetnikov, predvsem mlajših. Borečemu se ljudstvu, ki ga je vodila komunistična partija, je uspelo iztrgati nekaj umetnikov iz uslugarstva buržoaziji skupaj s polurevolucionarnimi umetniki in jih priključiti v sodelovanje z ljudstvom. Delo umetnikov v teh pogojih se kaže v izredno lepih rezultatih partizanske grafike, ki pomeni enega največjih uspehov naše grafične umetnosti sploh.

metnosti O STAREM SLOVENSKEM LJUDSKEM PLESU

(Nadaljevanje 12. strani)

mo, da bodo tudi najnaprednejši umetniki in mladina je padli v ne predvidene za preke in nasprotja, ki bodo hotela zavrteti razvoj umetnosti. Današnji umetniki imajo težak balast preteklosti, mladina pa se danes učijo od umetnikov z močnim balastom zastarele miselnosti, katero sprejema od njih skupno s strokovnim znanjem.

Močan pospešek za napredek naše umetnosti more dati poleg pojačanja naraščanja s strani ljudske oblasti pozitivna borba mišljenj med umetniki. Ta borba naj se izražava v delih in v odprtih diskusijah, naj si bo na sestankih ali v tisku. Toda ni dovolj samo borba mišljenj med umetniki, temveč sodelovanje širokih ljudskih množic v tej borbi. Naše ljudstvo želi in ljubi umetnost. Toda kjer je umetnost bila nekako last privilegiranih slojev ne pa vsega ljudstva, je v preprostih ljudeh ostala do nje neka plašljivost, ki jo opazamo v izjavah: »Ne razumem se na to, ali pa se ponekod izraža celo v odklanjanju umetnosti. Take pojave najdemo posebno v zaostalejših krajih naše domovine. Zato je potrebno, da množične organizacije čim bolj skrbijo za obisk umetnostnih razstav. Ljudske množice si morajo umetnost prisvojiti. Orje njihova last kakor tovarne in vsa druga gospodarska podjetja in dobrine, katere hočejo kapitalistični ostanki obdržati v svojih rokah. Vprav ta borba, ki mora zavzeti širok ljudski značaj, temeljito in neprestano delo umetnostnih talentov ter najni materialni pogoji za umetnostno delo, so osnovni pogoji za razvoj taste umetnosti, ki ne bo samo razkrinkala in zrutila naval brezidejne, dekadentne umetnosti, kakršna razvijajo kapitalistične dežele, kot smo videli na mednarodni razstavi Biennale v Benetkah preteklega leta, temveč bo pomenila tudi korak naprej v teletni zgodovini umetnosti vsega človeštva.

Razvoj naše umetnosti v bodoče, sloni na onih današnjih umetnikih, ki poleg resnega talenta pravilno razumejo našo revolucionarno dobo in dajejo vse svoje sile za korist ljudstva. Prav tako je bodočnost naše umetnosti na mladini, ki se danes razvija. Vedeti pa mora: (Nadaljevanje na 13. strani)

Ljudski ples predstavlja v slovenski etnografski folklori znano stvar, čeno najljubših panog, namreč v tem pogledu, da smo se zanj pričeli resneje zanimati sistematično raziskovati prav za prav šele v predvojnih letih. V mislih imem Maroltove narodsllovne študije: 1. Tri obredja iz Zilje, 2. Tri obredja iz Bele krajine (z razpravo B. Orela o emostu), predvsem pa razne folklorne festivale: Festival slovenske glasbe in slovenskih narodnih plesov 1. 1934 v Ljubljani, Koroskoziljski dan 1. 1935 in Belokranjski dan 1. 1936 v Ljubljani, festivala narodnih plesov in običajev 1. 1939 v Mariboru in 1. 1940 v Melitki itd. Ti festivali so nam prikazali vrsto ljudskih plesov iz raznih slovenskih predelov ter ovrgli trditve, ki jo je bilo med nami pogosto slišati, če

Slovinci nimamo svojih izvernih ljudskih plesov. Na teh festivalih smo se kaj lahko prepričali, da polovljavje ljudskih plesov v naši folklori ne li tako bomo, kot se maroltskomu zli na prvi pogled. Kakor pisar F. Marolt v lanskem Obzorniku je Glasbeno-narodopisni institut in Ljubljani zapisal in zbral do okupacije okrog 250 slovenskih ljudskih plesov z melodijami. Po osvoboditvi nadaljuje Glasbeno-narodopisni institut s svojim znanstveno-zbiralnim delom in lahko pričakujemo, da se bo število naših plesov, danes več ali manj, že pozabljenih ljudskih plesov nedvomno še povečalo. Naša ljudska oblast kaže danes neprimerno več razumevanja za to mlado panogo slovenske folklorne kakor razni režimi v prevojni Jugoslaviji.

Pri ljudskem plesu razlikujemo obliko, ritem, melodijo, naziv ter vsebinski smisel. V tem priložnostnem in nepopolnem sestavku se želimo na kratko dotakniti nekaterih tujih slovenskih ljudskih plesov in pravi samo glede na njih vsebinski smisel in obliko.

IVAN GROHAR (1867-1911): Pustice šeme

Med prastare, preproste ljudskolesne oblike prispevamo predvsem razne obhode vzhodno-štajerskih Kurentov in pustnih oračev, ziljske Šjerhte, belokranjskega zelenega Jurija in njegovih spremljalcev v slovenskih ljudskih običajih. Podobna je res, kakor da so vsi ti več ali manj bujni obhodi brezidejni, vendar je se danes marsikje v njih mnogo svojstvenega ritma, mnogo dolocenega poskočka ali svečano-obrednega koraka. Povrh tega pa je značilno, da v teh preprostih obhodih, in teh

SKA GLASBA PO OSVOBODITVI

(Nadaljevanje s 12. strani)

Na področju glasbenega ustvarjanja se udeležujejo po osvoboditvi pri Slovencih na splošno isti skladatelji kot pred drugo svetovno vojno: Blaž Arnič, Matija Bravničar, Lucijan Marja Škerjanc, Danilo Svara, Karol Pahor, Marjan Kozina, Marjan Lipovšek, Pavel Sivec, Janko Ravnik, Dimitrij Zebre, Stanko Premrl, Vasilij Mirik, Primoz Ramovž, Matija Tome, Maks Pirnik, Radoslav Hrovatin, Ubaldo Vrebec, Peter Lipar, Slavko Miheličič in še vrsta manjši ali bolj pomembni tvorci. Vsi ti zastopajo najrazličnejše stiline smeri od romantike pa vse tja do konstruktivizma in v svojih oblikovalnih pogledih torej niso enotni, kar je sprelo dejstvo, da so v okviru danes delujočih slovenskih skladateljev zastopane razne generacije in s tem tudi razna naziranja, povsem

virske glasbe. Ko govrimo o njej, ne moremo prezeriti zanimivega Pahorjevega ciklusa petih skladb iz osvobodilne borbe slovenskega naroda pod naslovom Slovenska sulta (Prihod okupatorjev, Gramozna jama, Ples izdajalcev, Rab, Jezdec svobode). V tej sultu je mnogo občutja velikih dni slovenskega naroda, mnogo iskrenega doživljanja vsebin, ki jih bodo skladatelji nekoč nedvomno oblikovali tudi v velikih glasbenih formah. Vendar je ta malinatura, Pahorjeva Slovenska sulta, že sama na sebi dragocen glasbeni dokument umetniškega snovanja izza partizanskega razdobja in vsega

inledaga skladatelja Uroša Kreka. Na simfoničnem polju je nastalo nekaj prav zanimivih skladb. Tako zlasti Arničeva simfonična pesnitev Godzodilno boro. Isti skladatelj je še napisal simfonično pesnitev V nove zavezane, Kozina je iz zamisljenega ciklusa petih skladb, vsebinsko zajemajočin snov izza osvobodilne borbe, napisal simfonične pesnitve Bela Krajina, Lova gora in Padim. Problematika osvobodilne borbe je zjel v svoji simfonični pesnitvi Svobodi nasproti tudi Dimitrij Zebre. Tako je razvidno, da je naša osvobodilna borba že do sledj svoje glasbene oblikovalce, nedvomno pa jih bo zajemalo snov v tem smislu še mnogo in lahko v bodočnosti se pričakujemo pomembne ustvaritve v tej smeri. Razen navedenih skladateljev so pisali v razdobju po drugi svetovni vojni simfonične skladbe še Bravničar, ki je ustvaril Simfonično antezo in Simfonijo, Ramovž (Simfonija št. 3, Prelmi (Simfonietta, Sulta), Lipovšek (Simfonija), mladi Ciglj Zvonimir

Nekaj del je nastalo tudi na polju scenične glasbe. Tako je Škerjanc napisal glasbo k Mollirovu komediji Seta za žene in k Škacpearijev komediji Mnogo hrupa za nič, Svetel k dramskemu delu Miklova Zala in Kar hodo, Filip Bernard k dramskemu delu opernem polju pa osvoboditvi ni nastalo še nič novega. Verjetno je temu razlog polno pomanjkanje primerne lirtov, ki bi služili sobodnemu slovenskemu opernemu oblikovanju. V tej smeri bo treba več znanjaka in to ne le z muzikalne, temveč enajmske in prvenstveno z literarne strani.

Na splošno je torej slovenska glasbeno ustvarjalnost po osvoboditvi dokaj živahna in kaže, da se bo vedno bolj bližala novim idejnim smericam in s tem novemu izraznemu načinu, v katerem se bo izklesal nov stilni vsebinski izraz slovenske glasbe.

Dr. Dragotin Cvetko

(Nadaljevanje na 15. strani)

Borba za socialistično idejno ljudske prosvete v Sloveniji
(Nadaljevanje s 7. strani)

svojlja prehodno zastavico za najpogostejšo skupino v trajno last. Te skupine so mnogo pripomogle k dvigu zanimanja za gradnjo združenih domov.

Preobsežno bi bilo, obravnavati v enem samem članku vso obsežno pestro in bogato problematiko, ki se stavlja pred vodstvo Ljudske prosvete Slovenije, nedvomno pa je, da je velik razmah in vse močnejše vsebinsko poglabljanje ljudskoprosvetnega dela v Sloveniji možno samo zato, ker ima ljudstvo oblast v svojih rokah in ker s tem niso dani ljudskoprosvetnemu delu le potrebni gnotni viri, ampak ji je Komunistična partija dala in ji daje stalno idejno pomoč, da postaja ljudskoprosvetno delo vse bolj množična šola za človeka nastajajoče socialistične družbe in množična šola za dvig kulturalnosti delovnega ljudstva.

Nedavno so bile ne le po mestih, ampak tudi po vaseh številne proslave in prireditve ob priliki 30-letnice smrti Ivana Cankarja, ta čas se vršijo po vseh okrajnih središčih, v vseh krajih in šolah, med pionirji, med vojniki, mlilničniki, v kmetijskih združenjih in v sindikalnih podružnicah številne proslave in kulturne prireditve ob stoletnici smrti Franceta Prešerna. Z ničemer ne bi mogli lepše počastiti spomina genialnega tvorca slovenske umetne poezije in slovenske nacionalne zavesti kakor s temi množičnimi manifestacijami vsebinsko naprednih kulturnih prireditev, ki dvigajo in bodo z leta v leta vse bolj dvigale in utrjevale, čim bolj bodo kvalitetne in idejno prečiščene, »čast dežel«, »domovinsko ljubezen« in bratstvo med narodi, ki vse bolj uveljavljajo v zavesti množice te visoke in plemenite ideje nesmrtnega pesnika.

LISKA JANKO

ZASTRUPLENJE pri domačih živalih

KARBOL IN KREZOL
povzročata oslabele, tresenje, padanje, potenje, srčno slabost, vnetje ledvic. Pri zastrupljenju skozi kožo, moramo žival dobro oprati. Notranja zdravila so: glauberjeva in grenka sol, mleko, milnica in razne oljate snovi.

MODRA GALICA
Zastrupljenje se pojavlja večkrat v vinorodnih krajih, kjer škopijo trte z modro galico in potem nje listje pokladajo živini. Znaki so vnetje ustne, črevesne in želodčne sluznice, griza, kolika in bruhanje. Protistrup so beljakovine, mleko, žveplo, železo v prahu in olje.

CIANKALIJ
Za lov lisic rabijo lovec male stekleničice s tankim steklom, napolnjene s ciankalijem. Ker postavljajo to vabo na pašnike in travnike, se dogaja, da jih živina na pašni ali med senom v jasliah zdrobi. Ciankalij je zelo hud strup, zato taka žival takoj ali kmalu pogine. Pri vdihavanju majhnih količin opažamo težko dihanje, krče in slinjenje, sluznice pa pomodre. Zdravila: vdihavanje ogljikove kisline, injekcije kofeina in počitek.

JESENSKI PODLESEK (colchicum autumnale)
je rastlina, ki cvete jeseni na travnikih in je zelo strupena. Znaki so: težko vnetje želodca in črevesja, krvava griza, kolika, vnetje ledvic in krvava seč. Zdravila: tanin, hrastova skorja, kava n laneno olje.

TOBAK (nikotin)
Zastrupljenje nastane, ko vso žival operemo hkrati z raztopino tobačnega ekstrakta zaradi ušli ali

druga mrčesa. Znaki so: slinjenje, bruhanje, griza, slabost in povečan srčni utrip. Zastrupljeno žival moramo takoj oprati s čisto vodo. Notranja zdravila so: tanin, hrastova skorja, kava in razne vrste olja.

RDECI NAPRSTEC (digitalis purpurea)
povzročata vnetje želodca in črevesja, slinjenje, bruhanje, grizo in močno srčno bitje. Zdravila so kava, kafra, tanin, alkohol in oglje v prahu.

VOLČJA ČESNJA (atropa belladonna)
raste na našem polju in vrtovih in je hud strup. Znaki so: napanjanje, zapeka, nestalna hoja, jako razširjene očesne zenice in močno srčno bitje. Protizdravilo je tanin.

OLEANDER
je zelo strupena rastlina, ki jo gojijo na Primorskem kot okrasno vedno zeleno rastlino. Le nekaj listov zadostuje, da žival pogine. Znaki so: bruhanje, kolika, griza, netek, slabost ter zelo močno in neredno bitje srca. Zdravila: oljate snovi, kava, kafra in alkohol.

Ne bom našteval drugih strupenih rastlin, ker se znaki zastrupljenja in zdravila v glavnem ujemajo z navedenimi.

KACJI PIK
V naših krajih živi zelo strupena kača modras, katere pik je nevaren za ljudi in živali. Pičeno mesto prične otekati, barva kože pa se spremeni iz rdečkaste v temno modro. Pojavijo se motnje v srčnem delovanju kakor tudi težko dihanje. Najboljše zdravilo je protikacijni serum (injekcije). V sili moramo prevezati ud, ki ga je pičila

STRAN NAŠIH KMETOVALCEV

kača, tako, da preprečimo odhod strupa proti srcu. Po možnosti rano razširimo, da odteče nekaj krvi in z njo tudi strup in da jo dobro razkužimo s kalijevim permanganatom. Kot notranje zdravilo uporabljamo alkohol.

CEBELNI, OSJI ALI SRSENOV PIK
je nevaren edino, če je žival pičilo večje število teh žuželk. Znaki so: velike bolečine, otekline, potenje, tresenje, srčno bitje in slabost. Kot zdravilo uporabljamo mrzle obkladke, drgnemo rano s salmiakom ali sloanom, notranji zdravili, pa sta kava in alkohol.

DIM
Če vdihavamo dim v večjih količinah, posebno pri požarih, dobimo vnetje nosnih in pljučnih sluznic; dihanje je tem te že, čim globlje so poškodovani dihalni organi. V težjih primerih se vnamejo dušnice in je zdravljenje dvomljivo. Kot zdravilo služijo inhalacije bikarbonatne sode in injekcije kofeina; potrebna sta tudi mir in čisti zrak.

DR. LEGISA

Pogovor z našim kmetijskim svetovalcem

Vprašanje: Kako odpravim garje prašičem? (Z.M. Koper).

Odgovor: Garje pri prašičih odpravimo tako, da žival proti večeru dobro operemo z mlačno vodo in milom. Žival nato obrišemo in ko se posuši, jo namažemo z zmesjo, sestavljeno iz 1 dela kreozota, katerega raztopimo v 10 delih špirta. Tudi v lekarnah dobite že pripravljeno mazilo v ta namen.

Vprašanje: Imam sod jesih iz jabolčnika, ki je v sodu lep in rumen, če ga pa natočim v steklenico, počrni. (G.K. Brkini).

Odgovor: Jesih počrni na zraku, ker vsebuje preveč železa in črsovine (tanina), ki se na zraku spojita v črsovokislino železov oksid. Preočisti jih preko cedila in to tako, da odteka počasi in z višje lege, da pride čim več v dotiko z zrakom. Tak jesih bo nato ves počrnel, nakar ga očistimo z želatino. Očiščen jesih preočimo v čist in zdrav sod.

Dr. Jurisevič

in ga udari večkrat kratko po medplečju. Pri tem se mora zrak iz pljuč umakniti in vrže nevarni kos navzven.

Zadušenje s plini
Nikdar ne smeš stopiti v prostor, poln omamljivega plina z gorečo vžgalico ali svečo, zakaj ti plini se radi vnamejo in eksplodirajo. Zato uporabi električno žepno svetilko.

Zastrupljenca je treba nemudoma prenesti na svež zrak. Urno ga sleci do pasa in ga skušaj obuditi z umetnim dihanjem ter ga naposled okrepčaj!

Kako izvajamo umetno dihanje?
Ponesrečenca položi vznak, iztegnjenega na tla ali klop tako, da moreš od vseh strani do njega! Deni mu nalo slame, blazino ali zvite obleke pod pleča, tako da mu teži glava nekoliko nižje kot prsi. Nato hitro očisti usta in nos. Paziti je treba pri tem, da se mu jezik ne pomakne ali da ne pade nazaj in s tem pokrije vhod v sapnik. Ako je treba, priveži jezik z robcem ali širokim trakom na brado! Nato poklekni ali stopi za njegovo glavo, primi ga za vsako roko pod komolecem ter dvigni in mu potegni roke preko glave in nato za glavo tako, da se mu roke na ležišču dotikajo. To dviganje rok nad in za glavo mu dvigne in razširi prsi in zrak udari v pljuča. Tak je umetni vdih. Po kratkem presledku mu deni roke spet nazaj k spodnjim delom oprsa in jih pritisni ob staneh ob koš. Ta pritisk prsi toži in zrak šine iz njih. To je umetni izdih. Oboje ponavljaš po šestnajstkrat vsako minuto, kolikokrat človek provprečno že diha.

Obešenje
Obešenca je treba nad vse hitro pomagati. Včasih gre za sekunde. Prereži ali prestriži takoj vrvi ali jermen, ki mu stiska vrat! Če visi, ga je treba pripet in ga varno položiti na tla, da ne pade in se pri tem poškoduje. Nato ga poskušaj obuditi z masažo srca in potem z umetnim dihanjem, kot je opisano zgoraj!

T. B.

ŽIVLJENJE v slovenskih hramih Talije
(Nadaljevanje s 6. strani)

o Prešernu itd). Odlično Janovo delo so letošnji »Ilapei«. Dr. Gavella je postavil šest del. Kritika mu večkrat ni bila naklonjena in ni znala pravilno oceniti pomena te evropske gledališke moči za umetniško rast ljubljanskega dramskega ansambla. Dr. Gavella in Stupica sta največ storila za razvoj našega igralskega naraščanja, ki sta ga brez pomislekov — večkrat tudi na škodo svojih uspehov — vključila v umetniško delo gledališča. V. Škrbinšek je lepo postavil dvoje del: »Aho Christie« in »Hudičevega učenca«. Žižek je delal precej in »Sola za obrekovanja« je dokaz, da je z zelo nevhvaležno nalogo, ko je režiral vrsto umetniško sibihi komadov.

V igralskih vrstah stoji na prvem mestu Stane Sever, naš »nadarjeni« oblikovalec monumentalnih postav (Ocvirk), ki je z nepremagljivo silo svoje elementarne igre prekosil generacijo in izdelal zmagovite like Trisotina, Krutičega, ribiča Lipeta, Hamleta, Matička in Jermana. V ženskem ansamblu si zmagovito utira pot Anka Levarjeva. Sicer pa so igralci starejše generacije obdržali svoje pozicije. Mlajši kažejo mnogo prizadevanja in vedno več znanja.

Scene, ki v primeri s predvojnimi pomenijo velik korak naprej so delo arhitektov Stupice, Franza, Simičiča, Hlada in Molke, slikarjev Pliberška, Škodlarja in Gerlovičeve ter inscenatorjev Zedrinškega in Rijavca. Večji del leži na Franzu in Molki.

Gledališko kritiko (časopisno) so v teh letih predstavljali Ladislav Kiauta, Ivan Potrč, Ahac Pirjevec, Igor Torkar, Dušan Moravec in Drago Seg. Polno avtoriteto in priznanje pa uživata predvsem Filip Kumbatovic, rektor Akademije za igralsko umetnost, in dr. Anton Ocvirk, univ. profesor, Revialne kritike, žal, ni bilo.

Osrednje slovensko gledališče gre po treh preizkušnjah in naporih z vso doslednostjo in vestnostjo v novo obdobje in zdi se, da bo kmalu dosegel svoj cilj: postalo bo »Zarišče naše igralske kulture, njen najvišji vrh«. Posredovalo bo vsem drugim slovenskim odrom, tudi podeželskim, »pravni smisel za idejo, besedo in kraliteto« in bo hkrati vzbujalo »s svojim vzgledom veselje do ustvarjanja«. Saj le to »mora biti njena kulturna in umetniška naloga ter njena socialna dolžnost«. (A. Ocvirk).

STRAN NAŠIH GOSPODINJ

Še nekaj o svojevrstni prehrani

Prehrana brez soli
Pripravljanje hrane brez soli zahteva mnogo pozornosti in domisljije. Ni namreč dovolj, da gospodinja kuha kot po navadi, a sif kratkoma izpušči. Take hrane bi bolnik za dalje časa nikakor ne mogel uživati.

Razen mlečnih in sladkih jedi zadrževaj najmanj soli zelenjave in sadne jedi. Zato so za prehrano brez soli najbolj primerne. Največ soli pa potrebuje moka in razna žita, ker so ta živila brez vsakega okusa. Prav zato moremo pri brezsolni dieti pripravljati zelenjave in zelenjavne juhe popolnoma brez moke.

Docela nedopustna so vse slane mesne konzerve. Sveže belo meso potrebuje manj soli nego črno in je najbolj priporočljivo naravno, pečeno na olju.

V ostalem ima prehrana brez soli na razpolago mnogo dopustnih začimb, ki dajejo brezsolni hrani ustrezen okus. Med te začimbe spadajo: peteršilj, drobnjak, pehtran, krebuljica, materina dušica (titez), šetraj majaron zelena, kimmel, janež, muškati orešek, razne posušene in sveže gobe, smetana, sir, limonov in pomarančni sok.

Ljudem, ki bolehalo na ledvicah ali na revmi in imajo od zdravnika predpisano hrano brez soli, so namenjene te vrstice.

Prehrana za odebelenje
Zelo shušjani in oslabele ljudje potrebujejo hrano, ki donaja telesu čim največ maščob, beljakovin in ogljikovih hidratov. Torej mleko in različne mlečne jedi, posneta ali spenjena smetana, jajca, presno maslo, močnate jedi in sladice, čokolada, kakao, meso, zelenjave, masne vrste sira, surovo sadje, po možnosti nastregnano, kompoti itd.

Da si pomnožimo in pospešimo tek, je treba gledati na to, da so jedilniki čim bolj raznovrstni in da jemo vedno točno ob določenih urah. Red v hrani igra pri tem veliko vlogo.

Mladina in osebe, ki so zaradi preostane bolezn oslabele, se navadno hitro zrede ob uživanju naslednje zmesi: segrejemo v kozici 15 dkg sladkorja in 30 dkg presnega masla, da se oboje raztopi, zavreti ne sme. Potem dodamo pol kg medu, 12 dkg kakava in dva rumenjaka. Mešamo dobro na štedilniku, da se segreje. Potem postavimo na hlad in napolnimo s to

zmesjo majhne kozarčke, kakršne uporabljamo za marmelado ali vkuhanu sadje. Zavežemo s pergamentom ali celofanom in hranimo na hladu. Razmešamo po eno do dve žlički te zmesi v skodelici toplega mleka; ako uživajo otroci ali rekonvalescenti poleg druge tečne hrane, vsako dopoldne in popoldne se to zmes, običajno že v kratkem času pridobe na teži in se dobro počutijo.

Prehrana za shušjanje
Debeli ljudje in vsi oni, ki so pododajali nagnjenje k debelosti, naj predvsem malo pijejo S tem odvzamejo tekočine mesu, ki zato splashne. Pijača tudi pospešuje prebavo in povzroča zato gad. A če ga vedno težiš, se rediš. Varuj se naj še dalje sladkih jedi in naj jedo samo trikrat dnevno. Odredi se morajo po možnosti vsem malim vmesnim južnam ter vsem onim priboljškom, ki jih najraje uživajo. Kruh, med, presno maslo, sir, slanina in sploh vse one masne jedi, ki imajo veliko redilno vrednost je treba do malega izločiti. Nadomestje naj jih malo hranilna živila, ki pa vseeno nasičijo, to so zelenjave, solate, zabeljene le pičlo z oljem, pusto pečeno meso, ribe, krompir, sadje.

Ob taki prehrani pa je nujno potrebno nadzorstvo zdravnika. Tudi je treba pomisliti, da kratkotrajno stradanje človeku lahko zelo koristi, medtem ko dolgo trajajoče pomanjkanje potrebne hrane lahko človeka ugonobni.

ZDRAVNIK

Pomagaj sočloveku

V življenju nastopijo trenutki, ko mnogo koristi samo nagla odločnost, hitro presojanje situacije ter skromno znanje o nesrečah. Zato nekaj besedi o pomoči pri nesrečah, ki so najbolj pogoste.

Zastrupljenje
Strupi so tvarine, ki so že v zelo majhni množini zdravju in celo življenju škodljivo nevarni. Največ strupov pride v telo skozi usta in želodec, nekateri skozi pljuča, živalski strupi pa z ranami.

Bolniku pomagaš, če mu daš takoj po zastrupitvi protistrupa. Velja si zapomniti: Zoper kisline so nasprot-

MODA

Bel ovratnik močno poživljuje obleko

Nepremišljeno stradanje lahko želodcu škoduje. Pojavi se pomanjkanje želodčnega soka in s tem ginevanje krvotvornih snovi; to zlo ima za posledico malokrvnost in celo vrsto drugih bolezni. Prilino stradanje povzroča v želodcu preveč kisline in ustvarja nagnjenje k želodčnim oteklinam in čirum v dvanajstniku. Pri stradanju je treba strogo paziti na to, da dobi človek dnevno nujno potrebno množino beljakovin, namreč 40-50 gramov, ako se hoče ubraniti motnjam presnavljanja. Popolno pomanjkanje močnatih jedi in sladice lahko povzroči pomanjkanje vitaminov, kar ima za posledico izpadanje zob in las. Zato tudi mast pri prehrani ne sme popolnoma izostati, ker vsebuje važne vitamine. Zato poudarjam še enkrat, pri taki prehrani mora nujno odločiti zdravnik!

Zadušenje pri jedi
Bolnika udari s pestjo nekoliko krat med lopaticami, po hrbtu, po medplečju (ne presurovo!). Taki udarci zdražijo prsi, da možno zakašlja in pri tem vržejo zagobeno tvarino iz žrela. Večkrat je pomoč tudi uspešna, če pritisneš bolniku prsi ob rob peči ali omare

Praktični nasveti
Nogavice bodo vedno bolj trpežnejše, če jih še nove položimo za nekaj ur v mlačno vodo.

— 99 —
Svež kruh lepo režemo s širokim nožem, ki ga sproti segrevamo.

PEPA piše JUCI

Draga Juci!
Ko volivne imenike gledat so ljudje hodili ob slovenskih so primkih si jezike polomili, So Kofola za Cofola v Dolini napisali, a Zerjal ti je predelan po južnjaško v Zerjalti. Takihle primerov najdeš lahko za tri polne hleve in deset dni je premal, da bi očistili to pleve. Bilo pa je tudi takih, ki so se zaman iskali, niso jih ne kot Zerjale, ne Zerjallije vpisali. To pa ni prav nič slučajno, če se izpuščajo imena, kajti je pri tej zadevi dokaj slabega namena. Za jasiste vem gotovo, da jih niso izpustili, niti ene črne srčice vpisat niso pozabili. Jaz samo na to še čakam, da nazadnje kdo pogrnuta, da volivno ima pravico tudi požigalec Giunta! Za vprašanje upokojencev so se končno le zavzeli, saj do zdaj so s pokojino lahko le na pol živeli. Mestna občina tržaška se bo osamosvojila, kar se namreč plina tiče v svojo pest ga bo dobila. To je spo zelo značilno, da od splošne trgovine občina se je zavzela ravno za smrdeče pline. Končno baziški kmetje tisti dan so doživeli, ko novozelandsko škodo bodo vendarje prešli. Se v dvorani gledališča nek novinar je pojavil, o italijanskem tisku prazni je dvorani pravil. O italijanskem tisku pač ni vredno govoriti, saj že po naslovnih slikah ga lahko je oceniti. Če ti resen list objavi, da Marija z glavo miga, veš, da cena tega tiska lahko je le - ena figa. Draga Juca, bom končala. Toplo sonce ven me vabi, če je takšno krasno vreme, človek še skrbi pozabi.

Te pozdravlja
Tvoja Pepa

V Leningradu so odprli posebni pokriti stadion, ki obsega 3.000 kv. m. V njem je nogometno igrišče, lahkoatletska proga, tenišišča, itd, tako da morejo v njem trenirati celo leto. Italijani so sestavili svojo teniško lestvico. Ta je naslednja: 1. Cuccilli, 2. M. del Bello, 3. 4. Canapele in Sada, 5. R. del Bello. Za ženske pa: 1. Bossiova, 2. Manfrediova, 3. Filigieriova. Drobny bo gostoval na Svedskem v srešanju z Johanssonom v Malmöju, od 24. do 30. I. pa v Stockholmu. Na Danskem bo gostoval s Cernikom od 31. I. do 6. II., potem bo odšel v Egipt in nastopil v Kairu od 4. 13. III.

Tržaška športna nedelja

Meduza se je maščevala za svoje poraze

To nedeljo nismo imeli prilike videti kaj posebnega s strani moštev pri vrhu kvalifikacijske lestvice. Lepo presenečenje pa je pripravila Meduza, ki je z zmago nad Kostalungo zasedla 13. mesto. Skedenj se je z forfaitom rešil tekme s sv. Ano, tekma med Tov. strojev in Pristanišniki je končala z 3:0, Aurora je premagala Magdaleno z 1:0, Dreher pa je dosegel lep rezultat z neodločeno tekmo z Magom (0:0). Ostale tekme pa so Milje-Rojan 3:1, tekmo med Pozziano in Arrigonijem pa niso odigrali.

V košarki so se poizkusili dijaki s Col-livo

To nedeljo so odigrali samo eno tekmo v košarki. Srečali sta se moštvi Col-livo in Dijakov. Kljub temu, da so dijaki pokazali proti Skedenjčanom igro drugega razreda jih je Col-livo premagala s prav tesnim rezultatom 34:20. Tako je sedaj Col-livo na prvem mestu, slede pa mu Tomažič, FMSA, Arzenal. Skoljet in kot zadnje Dijsko.

V okrožnem prvenstvu je moštvo Tomažič B premagalo Skedenj z 28:20, za žensko okrožno prvenstvo pa je Tomažič premagal Rinaldi z 27:6 in Skorklja Barkovlje z 44:9.

Triestina presenetila

Za italijansko prvenstvo je Triestina doma premagala Juventus z 1:0. Ostale tekme so končale takole: Bari-Florentina 2:0, Genoa-Bologna 0:0, Lazio-Luchese 2:1, Milan-Roma 3:0, Modena-Atalanta 2:0; Padova-Novara 3:2, Palermo-Inter 2:1, Sampdoria-Pro Patria 4:1, Torino-Livorno 1:0.

RAZNE VESTI

Reida je na skakalnici Berg-Isel v Avstriji zmagal v hudi mednarodni konkurenci. Karel Klančnik je bil tretji, dobro se je pisiral tudi Franc Pribovšek. Polda je dosegel skoka 71 in 70,5 m (drugič se je prepozno odgnal). Vsega skupaj je nastopilo 56 skakačev. Rekord skakalnice drži Birger Ruud z 82 m.

Zatopek se je prijavil za nastop na cross Humaniteja v Parizu.

50 metrske skakalnice so odprli v nedeljo v Planici. Najdaljši skok dneva je uspel Langusu Ložetu s 64 m. Skakalnica je delo ing. Bloudka in je po izjavah skakalcev izredno lahka.

Mladost je novi jugoslovanski hokejski prvak. Na drugem mestu je Partizan in šele na tretjem Ljubljana.

Za tekmovalje v Davosovem pokalu se je letos prijavilo 25 držav.

Palmetova in Lajovic sta v umetnem drsanju za prvenstvo parov v Milanu zasedla 12. mesto.

Nilsen (Danec) je postal prvak Svedske v tenisu na pokritih igriščih. V polfinalu je premagal Parkerja (ZE A), v finalu pa Pattya (ZDA).

V CSR so pričele akademske tekme.

Holandca Stykhuisa je tolkel v tekmu na 1 miljo Amerikanec Gehrman, ki ga je premagal prav pri zadnjih desetih metrih. Tekel je 4:09,5. V tekmu na sto yardov je zmagal Bill Dwyer s časom 6,1 in s tem izenačil svetovni rekord. Tekel je tudi Dillard na 60 yardov z zaprekami in dosegel čas 6,1. Belgijec Reiff pa je tekel na dve milj in dosegel odlični čas 8:56,1.

Ben Embarek (Francija) se bo grečal v boksu z Italijanom Giustom v Zuerichu 16. februarja.

Mednarodna letalska federacija je priznala tri višinske rekorde sovjetskega letalca Suchomlina dosežene v letu

1940 s hidroavionom in obtežitvijo od 1 do 3 ton.

Blankers-Koenovo je porazila Avstralka Johnsonova v tekmu na 100 m. Prva je namreč med tekmo padla in se ranila.

Estonec Eimar Edasi je tolkel Meškov rekord v prsnem plavanju 3 x 100 m s časom 3:8,7.

Tudi Finci se bodo udeležili letošnjih tekem v Zakopanah. Poljaki pa jim bodo obisk vrnil v Lehtiju že v dneh od 26-27. II.

Reprezentanca ZDA v hokeju je končala s svojim gostovanjem v CSi. Zadnje tekme je igrala v Čeških Budjevicah in zmagala z 3:2. V Budjeviški reprezentanci je nastopil tudi znan igralec tenisa Drobny.

18 hokejskih moštev se bori v ZS SR za pokal. Dosedaj vodi Dinamo pred Molotovom, Kujbiševom in Spartakom.

Letos so pričeli v Sovjetski zvezi z kanadiskim načinom igranja hokeja, kljub temu, da je ruski način (na vsaki strani 11 igralcev) izredno popularen, ker ga igrajo že 50 let.

V Sovjetski zvezi imajo športniki na razpolago odlične trenerje. Tako je zasluga trenerja Niegoročova, da je letos skočil Illiasov v Varšavi 192 cm v višino. Tudi Heino Lipp se ima zahvaliti z asvoje uspehe trenerju Kudu.

ŠAH Zanimiva zmaga mojstra Gligoriča

Kakor lani tako je tudi letošnji zaključek IV. šahovskega šampionata FLRJ v Beogradu rešil vprašanje najboljšega igralca Jugoslavije. Velemojster Vasja Pirc in internacionalni mojster Gligorič sta skupaj delila prvi dve mesti s pol točke pred bivšim večletnim prvakom dr. Trifunovičem. Vsi trije s hrvatskim mojstrom Rabarjem so se znatno oddaljili od ostalih udeležencev turnirja. Turnir je vzbudil med beograjsko publiko silno zanimanje. V zadnjih kolih je obiskalo turnir do 250 gledalcev, skupno pa preko 25.000, kar dokazuje, da je šah v Jugoslaviji zajel najširše sloje naroda in postal prava narodna igra.

Mojster Gligorič je v tretjem kolu premagal najstarejšega udeleženca turnirja mojstra Kuzinskega, ker je spretno izkoristil pasivno igro nasprotnika.

GRUENFELDOVA OBRAMBA

Beli: Kulžinski	Črni: Gligorič
1. d2-d4	Sg8-f6
2. Sg1-f3	g7-g6
3. c2-c4	Lf8-g7
4. Sbl-c3	d7-d5
5. Dd1-b3	d5-c4
6. Db3-c4	0-0
7. e2-e4	Lc8-g4
8. Sf3-e5	

Običajno skrbi beli za razvoj figur ter igra Le2. Igrana poteza se je pojavila pred kratkim na ruskih turnirjih.

Film ANA Karenina

V Trstu igrajo film «Ana Karenina» po istoimenskem romanu L. N. Tolstaja. Če iščemo v filmu vse tiste probleme, ki jih je veliki pisec razvil in nakazal v knjigi, ki je za «Vojno in mirom» potrdila sloves svetovnega pisca, tedaj nas film ne more zadovoljiti. Film je prenostranski, ker ni jasno podprt dveh idejnih linij, nasprotja dveh kultur, in sicer sijajne, toda prazne in razvratne velemestne ter patriarhalne moraino zdrave kulture. Ob glavni zgodbi Ane in Vronskega je premedlo prikazana zgodba Levina in Kitty, predvsem slabo je označen lik Levina, človeka, ki sovraži pokvarjeno aristokratsko družbo, človeka, ki išče resnico in smisel življenja ter čuti in želi, da se položaj vsega naroda spremeni, izboljša.

Lik Ana Karenine je eden najslabših predstavnikov velikosvetske družbe 70-ih let pr. stol.; Ana je mlada žena visokega petrograjskega dostojanstvenika, očarljive lepote in vi-

sokih duševnih kvalit. Igračka Vivien Leigh ni bila primerna za dramatično vlogo Ane Karenine ne po svoji zunanosti niti ni s svojo igro prikazala vsega protislovja duševnih konfliktov, ki privedejo Ano do katastrofe. Tudi bi govoreč film moral gledalcu z dialogi in monologi bolj približati dejanje, v našem primeru tragedijo Ane.

Igralec K. Moore še zdaleka ni dosegel Vronskega iz Tolstojevga romana; scenarij filma je prikrajšan tudi na poglavjih, ki pojasnjujejo, kako je Vronski reagiral na Anino smrt.

Se najverneje je v filmu prikazan Karenin kot predstavnik višjega plemstva in prestolniške aristokracije; dobro čutimo, kako gre temu človeku, ki živi daleč od resnične življenja, predvsem zato, da ohrani zunanji videz spodobnosti, vendar je pa tudi ta hladna narava v nekaterih trenutkih zmožna duševnega pretresa.

16. Sc3-d5:	Ld7-c6
17. Sd5-e3	b7-b5
Začetek močnega napada na damskem krilu. S pasivno igro je beli izgubil iniciativo ter prišel v obrambo,	
18. 0-0	c5-c4
19. Ld3-c2	b5-b4
20. Sc3-d5	Sd4-c2:
S tem je beli že izgubil kmeta ter zašel v izgubljeno pozicijo.	
21. Dd1-c2:	Lc6-d5:
22. Ta1-d1	Ld5-e4:
23. Dc2-e4:	Dd8-c8
24. Td1-c1	c4-c3
25. b2-c3:	b4-c3:
26. h2-h3	Dc8-a6
27. Tc1-c2	Tf8-e8
28. Dc4-g4	Da6-d3
29. Dg4-a4	
Beli je proti napadu črnih figur brez moči ter samo čaka eksekucije.	
29. —	a7-a6
30. Tc2-c1	Db3-b5
31. Da4-c2	h7-h5
32. Tf1-d1	Ta8-d8
33. Td1-d8:	Te8-d8:
34. Dc2-e4	Db5-d5
35. De4-a4	Dd5-d3
36. Da4-b3	Lg7-e5
37. Db3-a4	Kg8-g7
38. Da4-a5?	Dd3-d1+
Z matom. Na 38. Db3 bi sledilo Tb8-b9, Da6 Tb1 itd. Prav tako nima beli na druge poteze nobenih izgledov, da bi mogel rešiti partijo.	
	Ing. Sikošek Boris

Ostareme slovenskem ljudskem plesu

(Nadaljevanje s 13. strani)

na tem mestu ni mogoče razpravljati o vseh nadaljnjih razvojnih stopnjah in oblikah splošno znane in priljubljene igre amosta.

Razen amosta, metliškega in črnomočnega kola pa je ohranila Bela Krajina še drugih plesov: epoljansko kolo, ki so ga svoj čas plesali na vse velike praznike po večernicah, zlasti pa na svatbah, dalje «viniško kolo», ki se igra o božiču, «adlešičko kolo», «bojansko kolo», itd. Oba dva kola, viniško in adlešičko, označuje kasnejša razvojna stopnja obrednega kola, na kateri se je prvotni krog kola razbil v plesne skupine ali pare, ki pa še nadalje plešejo v krogu. Tu sem moramo uvrstiti — «buzetsko kolo», istrsko kolo «baluna», razne prekmurske plesne («šamrjanka», «kalečkan», «točkan», «šošarska» itd.), beneško-slovensko «vezijanko» ter med drugim končno koroško-ziljski «visoki reja».

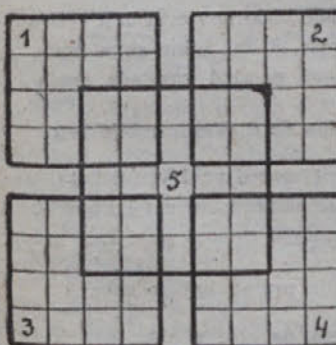
«Visoki reja» (=raj) še dandanes izvajajo v Ziljski dolini na Koroškem. Svoječas je bil rej povezan s kolektivnim obrednim snubljenjem pod lipo. Ob tej ugotovitvi pa se moramo zavedati, da je obredno snubljenje sicer zelo staro, a prav gotovo ne prvotni običaj. O prvot-

nem smislu ziljskega visokega reja pa lahko danes samo domnevamo. Matija Majar Ziljski, ki je v 19. stoletju župnikoval v Gorjavi v Ziljski dolini, piše med drugim, da so za njegovih dnaj arejali pod lipo še v Kobaridu in na več krajih na Goriškem. Brez dvora se je visoki rej močno spreminjal. Se živijo stari ljudje, ki pomnijo, da je bil visoki rej svojčas nekakšna ljudska poskočnica. Fantje so z dekletji v krogu plesali in visoko poskakovali, dvigali dekleta visoko kvišku, pa se je morda prav tedaj oprjel plesa ali reja naziv «visoki reja» ali po ziljsko susočta reja. Plesalci pa niso poskakovali samo zategadelj, ker so bili razigrani ali ker j bila to tedaj časovna plesna moda. Te poskočnice so imele hkrati čarodajni smisel. Fari ljudje so pravili o takih poskočnicah: «Cim bolj smo poskakovali tem višje je drugo leto zrasel lan».

Vse te poskočnice, razni potkanji plesi, pozneje pa polke in valčki, so seveda povzročali, da je stari ljudski ples vedno bolj izgubljal svojo prvotno podobo ter naposled postal le še ples posameznih parov, ki povsem pogreša davne skupnosti in povezanosti, zlasti pa starega praznoverskega smisla.

ZA BISTRE GLAVE

Kvadrati

Vodoravno in navpično: I.) orodje, 2. moško ime, 3. posest, 4. morda (v goriški okolici).

II.) 1. gospodarsko poslopje, 2. vojak, 3. pripadnik zgodovinskega naroda, 4. ime hrvatskega Duceja,

III.) 1. posoda, 2. okrasni predmet, 3. urejen in negovan vrt, 4. žensko ime.

IV.) 1. geološki pojav, 2. davek, 3. svetopisemski starešina, 4. vodne živali.

V.) 1. tkalska naprava, 2. hud gospodar, 3. kmetijsko orodje, 4. vodna rastlina, 5. izraz v elektriki.

Rešilve iz prejšnje številke

1. Čeprav bi se vam zdelo zelo preprosto, se vam ne bo nikoli posrečilo nategniti vrvice vodoravno. Ko bi vam skoraj uspelo, bodo vaše roke pritegnjene druga k drugi in ne boste imeli več moči dvigniti utež bolj visoko.

2. Kladivo ne poteguje navzdol ravnilla, temveč ga potiska navzgor, čeprav je videti drugače. Kladivo de-

luje kot vzvod in deluje na ravnillo kot nasprotna sila težni sili.

Opozorjamo reševalce, da uganke v tej številki ne veljajo za nagradno tekmovanje, ker smo zaradi pomanjkanja prostora bili primorani objaviti samo eno.

LJUDSKI TEDNIK

Odgovorni urednik

KAVS FRANC

Tiska z dovoljenjem AIS-a Tržaški tiskarski zavod v Trstu, ulica Montecchi 6

Rokopisi se ne vračajo

1849

LJUDSKI
TEDNIK

1949

Sonetni venec

Poet tvoj nov Slovincem venec vije,
z petnajst sonetov ti tako ga spleta,
da magistrale, pesem trikrat peta,
vseh drugih skupaj veže harmonije.

Iz njega zvira, vanjša se spet zlije
po vrstj pesem vsacega soneta;
prihodnja v prednje koncu je
enač je pevec vencu poezije:

Vse misli zvirajo z ljubezni ene,
in kjer ponoči v spanju so zastale,
zbude se, ko spet zarja noč prežene.

Ti si življenja mojga magistrale,
glasil se z njega, ko ne bo več
mene,
ran mojih bo spomin in tvoje hvale.

2

Ran mojih bo spomin in tvoje hvale
glasil Slovincem se prihodnje čase,
ko mi na zgodnjem grobu mah
porase,
v njem zdanje bodo bolečine spale.

Prevzetne, kakor ti, dekleta zale,
ko bodo slišale teh pesem glase,
srca železne djale preč opase,
zvesto ljubezen bodo bolj spoštvala.

Vremena bodo Kranjcem se zjasnile,
jim milši zvezde, kakor zdaj, sijale,
jim pesmi bolj sloveče se glasile.

Vendar te bodo morebit' ostale
med njimi, ker njih poezije mile
iz srca svoje so kalj pognale.

3

Iz srca svoje so kalj pognale,
ki bolečin molčati dalj ne more;
enač sem pevcu, ki je Leonore
pel Estijanke imenitne hvale.

Das' od ljubezni usta so molčale,
ki mu mračila je mladostj zore,
ki v upu nič imela ni podpore,
skrivač so pesmi jo razodevale.

Zelja se ogenj v meni ne poleže,
das' upa tvoj pogled v srce ne
vlije
strah razžalitj te mi jezik veže.

Bridkost, k' od nje srcé več ne
počije,
odkrivajo njegove skrivne teže
mokrceveteče rožce poezije.

4

Mokrceveteče rožce poezije
očitajo to, kar se v prsih skriva.
Srcé mi je postalo vrt in njiva,
kjer seje zdaj ljubezen elegije.

Nih sonce ti si. V oknu domačije
ne da te najti, luč ti ljubezniva!
v gledišču, na sprehodih sreča
kriva,
ne v krajih, kjer plesavk vrsta se
vije.

Kolikokratov me po mestu žene
zagledat tebe želja; ne odkrije
se men' obraz lepote zaželene.

V samoti iz oči mi solza lije,
zatorej pesmi tebi v čast zložene
iz krajev niso, ki v njih sonce sijje.

5

Iz krajev niso, ki v njih sonce sijje,
kjer tvoje milo se oko ozira,
kjer vsa v pogledu tvojem skrb
umira,
vseh bolečin se pozabljujost piše.

Kjer se veselje po obrazu zlije,
kjer mine jeza nóttranjga prepira,
kjer petje z polnega srca izvira,
zbude se v srcu sladke harmonije.

Kjer porošeno od ljubezni čiste,
kali, kar žlahtnega je, žene zale,
kot ko buči dih pomladanski liste,

od tamkaj niso pesmi tvoje hvale,
pomladj srečne, blagodarne liste
cel čas so blagih sapic pogrešvale.

6

Cel čas so blagih sapic pogrešvale,
od tebe, drage deklice prevzetne,
prinesle niso božicam prijetne,
ki bi bilá jih oživelá, hvale.

Bile so v strahu, da boš ti, da zale
Slovenke, nemško govorit' umetne,
jih bote, ker s Parnasa so očetne
dečele, morebitj zaničvale.

Kamene nale, zapuščene božce,
samice so pozabljene žalvale,
le tujke so čistile Kranjcev
množce,

Cvetlice naše poezije stale
do zdaj so vrh snežnikov redke
rožce,
obdajale so vtrjene jih skale.

M. Langus:

Primiceva Julija.

7

Obdajale so vtrjene jih skale,
ko nekda Orfejevih strun glasove,
ki so jim ljudstva Tracije sirove.
krog Hema, Rodope bile se vdale.

Da bi nebesa milost nam skazale!
otajal' Kranja našega sinove,
njih in Slovincem vseh okrog
rodove,
z domačimj pesman' Orfeja poslale!

Da bi nam srca vnel za čast dečele,
med nami potolažil razprtije,
in spet zedinil rod Slovincéne
cele!

Da b' od sladkote njega poezije
petihnil ves prepír, bile vesele
viharjev jeznih mrzle domačijet!

9

Izdihljaji, solze so jih redile
s Parnasa mojga rožice pričjoče:
solze z ljubezni so do tebe vroče,
iz domovinske so ljubezni lile.

Skeleče misli, da Slovenec mile
ne ljubi matere, vanj upajoče,
da tebe zame vneti ni mogoče,
z bridkostjo so srcé mi napolnile.

Zeljé rodile so prehpenceče,
da s tvojim moje bi ime slovelo,
domače pesmi milo se glaseče;

željé, da zbudil bi Slovincéno celo,
da bi vrnil k nam se časi sreče,
jim moč so dalé rasti neveselo.

10

Jim moč so dale rasti neveselo,
ko zgodnja roža raste, zapeljana
od mlad'ga sonca kopnega svečana,
ak nekaj dni se smeja ji veselo;

al nagne žalostno glavico velo,
megla k' od burje prileti prignana,
in pade iz nebes strupena slana,
pokrije sneg gore in polje celo.

Sijalo sonce je podobe zale,
pogleda tvojga pil sem žarke mile
ljubezni so cvetlice kalj pognale.

Nad žarki sonca so se te zmotile,
na mrazu zapuščene so ostale,
ur temnih so zatirale jih site.

11

Ur temnih so zatirale jih site
vse pevca dni, ki te ti pesmi poje.
obup, življenja gnus, začela boje,
Erinje vse so se ga polastile.

Kot v veži je Orest Dijane mile
zadobil spet bil zdravje duše svoje,
tak bi bile se od ljubezni tvoje
vmirile prač, lica se zjasnile.

Zbežale so te sanje kratkočasne,
biló blisk nagel upanje je celo,
ki le temnejši noč stori, ko vgasne.

Od tod ni več srcé biló veselo;
kako bile bi poezije jasne!
Lej! torej je bledo njih cvetje velo.

12

Lej! torej je bledo njih cvetje velo,
in redke so, in slabe, nebožljene,
v zideh tak podrtije zapuščene
rastejo včasih rože neveselo.

Ki jim kropiv krdelo rejo vzelo,
in kar nežlahtnih želisč kal tam
žene;
al, ak v grčice vrta jih zelene
kdo presadi, cvetejo koj veselo.

Tak blizu mojga bi srca kraljice,
bi blizu tebe, sonca njih, dobile
moč kvišku rasti poezij cvetlice;

ak hočeš, da bi zašči cvet rodile,
veselo vele vzdignile glavice,
jim iz oči ti pošlji žarke mile!

13

Jim iz oči ti pošlji žarke mile,
mi gledati daj lic svetlobo zorno!
Le nji temé kraljestvo je pokorno,
samó njo bogajo viharjev sile.

Skrbi verige bodo odstopile,
odpadlo bo železje njih okorno,
s preblago tvojo pomočjo podporno
vse njih se rane bodo zacelile.

Zjasnilo se mi bo spet mračno lice,
spet upanje bo v srcu zelenelo,
in ustom dalo sladke govornice;

na novo bo srce spet oživeló,
v njem rastle jasnih poezij cvetlice,
in gnale bodo nov cvet bolj veselo.

14

In gnale bodo nov cvet bolj veselo,
ko rože, kadar mine zima huda,
in spet pomlad razklada svoja
čuda,
razsipa po drevesih cvetje belo.

In toplo sonce vabi ven čebelo,
pastir rumene zarje ne zamuda,
v grmovju slavček poje spet brez
truda,
veselje preleti naturo celo.

O, vem, da niso vredne take sreče;
od straha, da nadležne poezije
bi ne bilé ti, mi srcé trepeče.

Naj pesmi milost tvoja vsaj obsije,
ki z njih, hladiti rane si skeleče,
poet tvoj nov Slovincem venec
vije.